

AFTENSKOLEOMRÅDET I VORDINGBORG KOMMUNE

En analyse af aftenskolernes roller og potentialer

Rapport / Marts 2018

Malene Thøgersen &
Henriette Bjerrum

Videncenter
for Folkeoplysning

AFTENSKOLEOMRÅDET I VORDINGBORG KOMMUNE

Titel

Aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune. En analyse af aftenskolernes roller og potentialer.

Forfattere

Malene Thøgersen & Henriette Bjerrum

Øvrige bidragydere

Johan Dybro, Johanne Gydesen

Rekvirent

Vordingborg Kommune

Layout

Videncenter for Folkeoplysning

Forsidefoto

Colourbox

Print

Mercoprint Digital A/S

Udgave

1. udgave, København, marts 2018

Pris

Rapporten kan downloades gratis i vidensbanken på www.vifo.dk

ISBN

978-87-93375-59-8 (pdf)

Udgiver

Videncenter for Folkeoplysning

c/o Idrættens Analyseinstitut

Kanonbådsvej 4A

DK-1437 København K

T: +45 3266 1030

E: idan@idan.dk

W: www.idan.dk

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

Indhold

Indledning og baggrund	7
Rapportens opbygning og hovedresultater.....	9
Undersøgelsens data og metode	16
Undersøgelsens kvalitative del	16
Undersøgelsens kvantitative del.....	17
Kapitel 1: Aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune.....	18
Aftenskolernes karakteristika.....	19
Aftenskolernes udbredelse og aktivitetsniveau.....	20
De kommunale rammer på området.....	23
Kapitel 2: Kursisternes profiler	40
Stabile kursister	42
Kursisternes trivsel – hvordan har de det?.....	43
Et aktivt fritidsliv	46
Kapitel 3: Aktiviteter i aftenskolerne	50
Aftenskolernes udbud af aktiviteter.....	50
Kursisternes aktiviteter i aftenskolerne	54
Hvor meget og hvornår?.....	59
Aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder.....	61
Kapitel 4: Bevæggrunde for at gå i aftenskole	66
Væsentligste årsager til at gå i aftenskole.....	66
Vigtige faktorer for valg af hold	68
Inspiration til at gå i aftenskole.....	69
Kapitel 5: Kursisternes selvvalgte udbytte	72
Selvvalgt udbytte på tværs af fag.....	73
Kapitel 6: Tilfredsheden med aftenskolernes tilbud	78
Kursisternes tilfredshed med aftenskolernes tilbud	78
Forventet aftenskoledeltagelse	79
Kursisternes syn på aftenskolernes lærere	80
Kapitel 7: Aftenskolernes samfundsmæssige rolle.....	86
Kursisternes perspektiver på aftenskolernes samfundsmæssige rolle.....	86
Aftenskolernes eget syn på deres samfundsmæssige rolle	89
Aftenskolerne og mental sundhed	92
Kapitel 8: Relationen mellem aftenskolerne og kommunen	95

Den daglige kontakt	95
Kommunikation og gennemsigtighed	96
Konkrete samarbejdsrelationer	98
Kapitel 9: Aftenskolernes samarbejdsrelationer	102
De interne samarbejdsrelationer	102
Eksterne samarbejdsrelationer	108
Kapitel 10: Rundt om aftenskolerne	112
Kapitel 11: Aftenskolernes potentialer i fremtiden	117
Aftenskolernes målgrupper og aktiviteter	118
Aftenskolernes interne samarbejdsrelationer	122
Aftenskolernes eksterne samarbejdsrelationer	123
Aftenskolerne og kommunen.....	125
Litteratur	130
Bilagsmateriale	132

Indledning og baggrund

Baggrunden for denne undersøgelse er et ønske fra Vordingborg Kommune og kommunens Folkeoplysningsråd om at sætte fornyet fokus på aftenskolernes roller og potentialer i kommunen.

Der er mange gode grunde til at se nærmere på aftenskolernes roller og potentialer lokalt. Undersøgelser på landsplan har vist, at antallet af aftenskoler er faldet drastisk over de senere år, og der ses en tendens til, at mange aftenskoleaktiviteter centrerer sig omkring de større byer (Thøgersen 2017a). Derudover oplever mange aftenskoler generelt udfordringer i forhold til at kunne drive aftenskolen på den måde og på det niveau, de ønsker (Thøgersen & Bjerrum 2018).

Samtidig har en større undersøgelse af aftenskoleområdet i Aalborg Kommune vist, at aftenskolerne har et stort potentiale for at bidrage til kursisternes generelle trivsel (Bjerrum & Thøgersen 2016).

På trods af et faldende antal aftenskoler over tid er aftenskoledeltagelse fortsat en relativt udbredt fritidsaktivitet. På landsplan angav 12 pct. af danskerne i 2016, at de havde deltaget i kurser eller foredrag i aftenskoleregi inden for det seneste år (Pilgaard & Rask 2016)¹.

Den eksisterende viden tyder samlet på, at aftenskolerne fortsat spiller en helt central rolle både på folkeoplysningsområdet og i samfundet som helhed, men også at aftenskolerne oplever en række udfordringer forbundet med at drive skolerne.

Undersøgelsen af aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune har tre overordnede formål:

- 1) At belyse aftenskolernes roller og vilkår med særligt fokus på både kommunens og aftenskolernes egne oplevede udfordringer og potentialer på området.
- 2) At belyse aftenskolernes roller og betydning ud fra kursisternes perspektiv.
- 3) På baggrund af undersøgelsens resultater at identificere potentielle udviklingsmuligheder på aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune.

Det centrale omdrejningspunkt er dermed at skabe indsigt i aftenskolernes udfordringer, potentialer og betydning i Vordingborg Kommune i et udviklingsmæssigt perspektiv.

Undervejs i undersøgelsen vil der blive perspektiveret til landsdækkende tendenser på området. Vifos rapport 'Folkeoplysningen i kommunerne' kan bidrage med baggrundsviden

¹ Hovedrapporten 'Danskerne motions- og sportsvaner 2016' (Pilgaard & Rask 2016) omfatter ikke specifikke analyser af aftenskoledeltagelsen. Tallet stammer fra supplerende analyser på datasættet ud fra svarene på det følgende spørgsmål: "Har du været aktiv inden for nogen af de følgende områder inden for de seneste 12 måneder?" - Aftenskole (kursus/foredragsrække).

om aftenskolernes udbredelse og aktivitetsniveau samt de kommunale rammer på området på tværs af landets kommuner (Thøgersen 2017a).

Derudover har Vifo netop afsluttet en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blandt aftenskoleledere, hvilket gør det muligt at sætte resultaterne fra undersøgelsen i Vordingborg Kommune i relation til tendenserne på landsplan². Særligt i forhold til spørgeskemaundersøgelsen blandt kursisterne vil der blive perspektiveret til resultaterne fra en lignede undersøgelse i Aalborg Kommune, som blev afsluttet i 2016 (Bjerrum & Thøgersen 2016).

² Rapporten med resultaterne fra den landsdækkende undersøgelse er under udarbejdelse og forventes offentliggjort senere på foråret 2018. Der kan læses mere om undersøgelsens formål på Vifos hjemmeside <http://www.vifo.dk/vifo-undersoeger/aftenskolerne-%E2%80%93-hvordan-har-de-det/>

Rapportens opbygning og hovedresultater

Efter en kort beskrivelse af rapportens metode og datagrundlag er rapporten opdelt i 11 kapitler. I det følgende gives en kort opsummering af indholdet i og hovedresultaterne for hvert enkelt kapitel.

Kapitel 1: Aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune

Kapitlet giver en karakteristik af aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune med fokus på aftenskolernes karakteristika, aktivitetsniveau og de kommunale rammer på området.

Kapitlet viser, at udbredelsen af aftenskoler er lidt lavere end i sammenlignelige kommuner baseret på antal aftenskoler i forhold til indbyggertal, mens aktivitetsniveauet ligger pænt i forhold til landstallene.

Aftenskolerne i Vordingborg Kommune omfatter en bred vifte af tilbud: Traditionelle aftenskoler under de landsdækkende oplysningsforbund, kor, husflidsforeninger, en aftenskole specialiseret i det tekstile område samt en nyere yogaskole. Samlet set udgør aftenskoleområdet en meget forskelligartet gruppe – både med hensyn til alder, størrelse, fagudbud og professionaliseringsgrad. Aftenskolerne har aktiviteter på mange lokaliteter i kommunen, men er især koncentreret i Vordingborg, Præstø og Stege.

Relevante kommunale politikker på området viser, at der flere steder er fokus på folkeoplysningens og aftenskolernes rolle. Særlig synligt er et ønske om øget samarbejde på tværs af aktører og sektorer. I praksis bliver aftenskoleområdet dog sjældent tænkt ind i de kommunale strategier, og den økonomiske støtte til området ligger relativt lavt sammenlignet med mange andre kommuner, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved, at tilskuddet til leder- og lærerløn ikke opfylder de vedtagne tilskudsbrøker fuldt ud.

Desuden oplever aftenskolerne, at tilskudsproceduren med bagudbetaling på baggrund af sidste års aktiviteter uden efterregulering kan være hæmmende for fremadrettet udvikling. De økonomiske rammer udfordrer særligt de større aftenskoler, mens de mindre, specialiserede aftenskoler, som er mindre afhængige af lønnede lærere, udtrykker større tilfredshed med rammerne.

De centrale formelle kanaler for brugerinddragelse på området er Folkeoplysningsrådet samt to årlige dialogmøder. Undersøgelsen viser, at aftenskolerne oplever begrænsede indflydelsesmuligheder på området, mens kommunen omvendt oplever begrænset engagement fra aftenskolernes side.

Kapitel 2: Kursisternes profiler

Kapitlet belyser aftenskolekursisternes profiler med udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse blandt kursisterne.

Resultaterne viser, at den typiske aftenskolekursist i Vordingborg Kommune er en kvinde over 55 år med en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Kursisternes gennemsnitsalder er på knap 62 år, hvilket er lidt højere end gennemsnittet på landsplan.

Kønsmæssigt er 90 pct. af kursisterne kvinder, hvilket også overstiger landstallene, hvor cirka tre fjerdedele af kursisterne er kvinder.

Kursisterne er endvidere karakteriseret ved at være en gruppe, der gennemsnitligt set trives godt – både i forhold til selv vurderet helbred og i forhold til deres score på WHO's trivselsindeks, som er et mål for positiv trivsel.

Endelig er aftenskoledeltagelsen for langt de fleste kursister en del af et generelt aktivt fritidsliv. Langt de fleste kursister går således også til andre aktiviteter i fritiden – særligt sport og motion, som 55 pct. af kursisterne går til mindst en gang om ugen, ud over deres aftenskoledeltagelse.

10 pct. af kursisterne har dog aftenskoleaktiviteten som deres eneste fritidsaktivitet. Derudover viser undersøgelsen, at knap 30 pct. af de kursister, der går til bevægelsesfag i aftenskolen, ikke går til sport og motion andre steder. For en gruppe af kursister er aftenskolen dermed det eneste regi, hvor de dyrker sport og motion.

Kapitel 3: Aktiviteter i aftenskolerne

Dette kapitel ser nærmere på aftenskolernes aktiviteter. Først gennem et overordnet indblik i aftenskolernes fagudbud og øvrige aktiviteter. Derefter gennem resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, hvor der sættes fokus på kursisternes fagvalg og mønstre i disse.

Kapitlet viser, at bevægelsesfag udgør en meget stor del af de udbudte fag på aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune. Særligt yoga har været under stor udvikling over de senere år. Også de manuelle fag fylder godt i aftenskolernes fagudbud og udgør sammen med bevægelsesfag de to helt dominerende faggrupper, mens grundlæggende fag udgør en begrænset andel.

Ud over kurserne udbyder mange aftenskoler foredrags- og debatarrangementer, ligesom fire aftenskoler har hold for særlige målgrupper, hvor de modtager handicaptilskud.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at fire ud af fem kursister går på hold med maks. 12 deltagere, og der er dermed tale om relativt små hold. De fleste af kursisterne går kun på ét hold ad gangen, mens enkelte går på flere samtidigt.

Langt de fleste kursister går til aftenskoleaktiviteter i dagtimerne. Hovedparten går til aktiviteter i hverdagene, mens 22 pct. af kursisterne går til deres aftenskoleaktiviteter i weekenden.

I lighed med tendenserne på landsplan er der en tendens til, at aftenskoleaktiviteterne samles i de større byer i kommunen. Kursisterne kommer dog både fra landområder og byområder, hvilket tyder på, at nogle kursisterne gerne bevæger sig efter de gode tilbud. Langt størstedelen af kursisterne bruger dog under en halv time på transport.

Kapitel 4: Bevæggrunde for aftenskoledeltagelse

Kapitlet belyser kursisternes bevæggrunde i forbindelse med deres aftenskoledeltagelse. Først belyses årsagerne til at deltage i aftenskoleaktiviteter efterfulgt af et fokus på de vigtigste faktorer for valg af hold. Endelig ser kapitlet nærmere på, hvor kursisterne har fundet inspiration til deres aftenskoledeltagelse.

Undersøgelsen viser, at de to mest udbredte årsager til at gå på aftenskole er kursisternes ønske om at arbejde med deres fysiske helbred og ønsket om at lære nyt. Motiverne varierer dog på tværs af fag. Kursister på bevægelsesfag motiveres ikke overraskende i særlig grad af ønsket om at arbejde med deres fysiske helbred og få motion, mens det for kursister på manuelle fag særligt er muligheden for at dyrke deres hobby og lysten til at lære nyt, der står centralt.

Kursisterne vælger primært hold ud fra interesse for faget, at undervisningstidspunktet passer, og at der er en dygtig underviser.

Kursisterne henter især inspiration til deres aftenskoledeltagelse fra trykte programmer og annoncer samt fra venner og bekendte. Hjemmesider og andre digitale medier spiller samlet set en begrænset rolle, selvom mange aftenskoler også gør brug heraf.

Kapitel 5: Kursisternes selvvalgte udbytte

Kursisternes udbytte af aftenskoledeltagelse står helt centralt for belysningen af aftenskolernes potentialer. Respondenterne har i spørgeskemaundersøgelsen svaret på spørgsmål ud fra temaer, som er centrale for aftenskolernes selvforståelse og betydning gennem tiden: Oplevelsen af læring, fællesskab, demokrati og trivsel.

Kapitlet viser, at kursisterne i særdeleshed oplever et trivselsmæssigt og læringsmæssigt udbytte af deres aftenskoledeltagelse. Tre fjerdedele af kursisterne oplever i høj grad, at de går glade hjem, mens 62 pct. oplever, at de i høj grad har lært noget, de kan bruge i deres fritid, og 34 pct. oplever, at de får succesoplevelser med nye ting. Færre kursister – men alligevel knap en fjerdedel – oplever i høj grad et socialt udbytte i form af at være blevet en del af et fællesskab. Få kursister lægger vægt på udbytte i form af samfundsmæssig viden og engagement.

Det selvvalgte udbytte varierer i høj grad på tværs af fag. Her er det interessant, at de manuelle fag ser ud til at have en særlig styrke, når det gælder en lang række af de ovenstående parametre – både i forhold til læring i fritiden, faglig udvikling, socialt udbytte og succesoplevelser med nye ting. Omvendt ser bevægelsesfag ud til at have en særlig styrke, når det gælder udbytte i form af at blive bedre til at håndtere udfordringer i hverdagen. Det selvvalgte udbytte hænger således tæt sammen med fagenes karakter.

Kapitel 6: Kursisternes tilfredshed med aftenskolernes tilbud

Kapitlet sætter fokus på kursisternes tilfredshed med aftenskolernes tilbud og på deres syn på og erfaringer med aftenskolelærernes rolle.

Overordnet set er der blandt kursisterne meget stor tilfredshed med aftenskolernes tilbud. Tilfredsheden er særlig stor ift. undervisningen generelt, stemningen på stedet og muligheden for at få plads på de ønskede hold. I den anden ende af skalaen er utilfredsheden størst ved de parametre, der omhandler aftenskolernes lokaler, prisen for at gå i aftenskolen og transporttiden. Det er dog relativt få kursister, der er decideret utilfredse.

Langt den største del af kursisterne (90 pct.) forventer at fortsætte ved den samme aftenskoleudbyder, hvilket ligeledes kan ses som en væsentlig indikator for en udbredt tilfredshed.

Når det gælder kursisternes syn på aftenskolelærerne, er der god overensstemmelse mellem kursisternes opfattelse af, hvad der er de vigtigste egenskaber ved en aftenskolelærer, og deres erfaringer med deres egen aftenskolelærer. Ifølge kursisterne er aftenskolelærerne i Vordingborg Kommune især fagligt dygtige og engagerede, de viser folk respekt i undervisningen og er gode til at kommunikere.

Undersøgelsen tyder også på, at der i mange tilfælde er tætte relationer mellem underviseren og kursisterne. Mere end halvdelen af kursisterne har talt med underviseren om emner, der ikke er relateret til undervisningen, mens 27 pct. har talt med underviseren om personlige forhold.

Her er det interessant, at andelen, der har talt med underviseren om personlige forhold, er særlig høj blandt kursister, der går på hold tilpasset en særlig målgruppe. Derudover er det interessant, at der generelt er flere kursister, der har talt med underviseren på de manuelle hold end på bevægelseholdene. Det kan tyde på, at fagets karakter og undervisningens varighed også kan afspejle sig i relationen mellem kursister og underviser.

Aftenskolelærerne spiller samlet set en meget central rolle for kursisternes aftenskoledeltagelse, hvilket der også er stor bevidsthed om blandt aftenskolelederne i undersøgelsen.

Kapitel 7: Aftenskolernes samfundsmæssige rolle

Dette kapitel ser mere overordnet på aftenskolernes samfundsmæssige rolle – både ud fra kursisternes perspektiver i spørgeskemaundersøgelsen og ud fra aftenskoleledernes eget syn på aftenskolernes rolle.

I spørgeskemaundersøgelsen har kursisterne forholdt sig til en række udsagn, som tager udgangspunkt i nogle af aftenskolernes kerneværdier – eksempelvis at aftenskolerne er åbne for alle, og at aftenskolerne gør deltagerne mere samfundsmæssigt engagerede.

I forhold til åbenhed for alle giver resultaterne et tvetydigt billede. På den ene side er næsten 90 pct. af kursisterne enige i, at aftenskolerne kan rumme mange forskellige deltagerprofiler. På den anden side mener godt en tredjedel ikke, aftenskolerne er et tilbud, alle har råd til at deltage i.

Resultaterne viser derudover, at en meget stor andel af kursisterne generelt oplever aftenskolen som et samfundsmæssigt vigtigt tilbud, at deltagelsen kan bidrage til livskvaliteten, og at der er tale om undervisning på et højt fagligt niveau.

Også blandt aftenskolelederne er der – ikke overraskende – et positivt syn på aftenskolerens samfundsmæssige rolle. Hvor nogle aftenskoleledere lægger særlig vægt på læring, faglighed og personlig udvikling, giver andre særligt udtryk for aftenskolerens betydning i forhold til sundhed og trivsel eller aftenskolerne som socialt mødested.

Samlet set viser undersøgelsen et generelt positivt syn på aftenskolerens samfundsmæssige rolle blandt aftenskolerens brugere og ledere.

Kapitel 8: Relationerne mellem aftenskolerne og kommunen

Med udgangspunkt i undersøgelsens interviewdel går dette kapitel i dybden med relationerne mellem aftenskolerne og kommunen med fokus på den daglige kontakt, gennemsigtighed og kommunikation samt de konkrete samarbejdsrelationer mellem aftenskolerne og kommunen.

Undersøgelsen giver indtryk af, at aftenskolerne helt overvejende er tilfredse med den daglige kontakt med forvaltningen. Aftenskolerne oplever venlighed, og at der bliver lyttet til dem. Overordnet er der tale om relativ begrænset kontakt, som primært omfatter dagligdags driftsspørgsmål relateret til administration, lokaler og lignende.

Flere aftenskoler efterlyser på flere punkter en større grad af gennemsigtighed og en tydeligere kommunikation på aftenskoleområdet. Eksempelvis en større gennemsigtighed i forbindelse med fordelingen af de økonomiske tilskud samt tidligere og klarere udmeldinger i forbindelse med ændringer i tilskudsprocedurer mv. Undersøgelsen tyder desuden på, at kommunikationen mellem Folkeoplysningsrådet og aftenskolerne er begrænset og med fordel kan udbygges.

Som nævnt er der i flere af de kommunale politikker på området udtryk for et ønske om øget samarbejde på tværs af aktører og sektorer. Undersøgelsen viser, at de konkrete samarbejdsrelationer mellem aftenskolerne og kommunen i praksis er meget begrænset.

Selvom nogle af aftenskolerne godt kunne se sig selv i sådanne relationer, er samarbejdet, med en enkelt undtagelse for år tilbage, ikke blevet udfoldet. Manglende gensidig viden om kompetencer og behov mellem kommunen og aftenskolerne samt begrænset samarbejde på tværs af kommunens forvaltningerne opleves som centrale barrierer.

Kapitel 9: Aftenskolernes interne og eksterne samarbejdsrelationer

Undersøgelsen viser et klart billede af, at det interne samarbejde på aftenskoleområdet er meget begrænset. Enkelte aftenskoler samarbejder sporadisk omkring enkeltstående arrangementer, og derudover er der eksempler på sparring i forbindelse med konkrete problemstillinger. Der er imidlertid ikke nogen form for struktur for samarbejdet, og der er generelt meget begrænset kendskab på tværs af aftenskolerne.

Undersøgelsen peger på, at aftenskolernes forskellighed kan være årsag til et manglende samlet interessefællesskab. Omvendt kan aftenskoler med interessefællesskaber opleve et konkurrenceforhold, som ligeledes kan virke hæmmende for samarbejdsrelationer.

Undersøgelsen tyder ikke på, at der umiddelbart er interesse for et formaliseret samarbejde eksempelvis i form af et samvirke. Flere af aftenskolerne kan dog se fordele ved mere kommunikation og samarbejde på tværs.

I forhold til eksterne samarbejdsrelationer er der store forskelle på tværs af de enkelte aftenskoler i undersøgelsen. Hvor nogle aftenskoler primært koncentrerer sig om deres egne aktiviteter, er andre betydeligt mere udadvendte og tilrettelægger aktiviteter i samarbejde med andre. De aftenskoler, der samarbejder med andre aktører, har generelt positive erfaringer.

Særligt interessant er også aftenskolernes meget begrænsede samarbejde med biblioteket, hvilket ellers er et af fokuspunkterne i kommunens folkeoplysningspolitik. Bibliotekslederne kan se mange mulige samarbejdsflader på området, men igen ser den manglende kommunikation og det begrænsede kendskab på tværs ud til at være en hæmsko for samarbejdet. Undersøgelsen tyder dog på et potentiale for udvikling af relationen mellem aftenskolerne og biblioteket.

Kapitel 10: Rundt om aftenskolerne

I lighed med tendenserne på landsplan oplever flere af aftenskolerne i Vordingborg Kommune, at det kan være svært at tiltrække kursister i mængden af de mange øvrige fritidstilbud, der findes. Dette kapitel giver derfor et overordnet indblik i det øvrige fritidsliv i kommunen.

Kapitlet viser, at Vordingborg Kommune samlet set har mange forskellige typer af fritidstilbud og ikke mindst et bredt og varieret foreningsliv, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved en meget høj foreningstæthed på folkeoplysningsområdet. Aftenskolerne er dermed én ud af mange forskellige aktivitetsmuligheder. Derudover har tre af de centrale aktører på området – Ældresagen, biblioteket og aftenskolerne – alle kvinder over 65 år som deres kernebrugere.

Det mangfoldige fritidsliv øger aftenskolernes behov for at profilere sig og tydeliggøre deres tilbud. Derudover kan der være et potentiale i et øget tværgående samarbejde – både internt på aftenskoleområdet og med eksterne aktører som eksempelvis biblioteket.

Kapitel 11: Aftenskolernes potentialer i fremtiden

Analysen har vist, at aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune allerede i dag spiller en central rolle for de eksisterende brugere. I kraft af de mange forskellige typer af aftenskoler og deres aktivitetsudbud har området et stort potentiale for også i fremtiden at være en central spiller på folkeoplysningsrådet i Vordingborg Kommune.

Analysen har imidlertid også påpeget en række centrale opmærksomhedspunkter i arbejdet med at styrke aftenskoleområdet fremadrettet.

Det afsluttende kapitel samler op på analysens resultater ved at sætte fokus på aftenskolernes roller og potentialer i fremtiden i et udviklingsmæssigt perspektiv. Kapitlet har fokus på fire overordnede temaer: Aftenskolernes målgrupper og aktiviteter, aftenskolernes interne samarbejdsrelationer, aftenskolernes eksterne samarbejdsrelationer samt aftenskolerne og kommunen. Inden for hvert tema vil der være en række opmærksomhedspunkter til inspiration i det videre arbejde på aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune.

Undersøgelsens data og metode

Undersøgelsen af aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune er gennemført som et case-studie baseret på en kombination af kvalitativ og kvantitativ metode. Alle aftenskoler med aktiviteter i kommunen er blevet inviteret til at medvirke i undersøgelsen. Samtlige aftenskoler har bidraget i større eller mindre grad, men ikke alle aftenskoler har deltaget i alle undersøgelsens dele. En samlet oversigt over aftenskolernes bidrag til undersøgelsen kan ses i tabel 9 i bilagsmaterialet.

Undersøgelsens kvalitative del

Den kvalitative del af undersøgelsen består af et fokusgruppeinterview med aftenskoleledere, otte enkeltinterviews med aftenskoleledere/formænd³, to interviews med repræsentanter fra kultur- og fritidsforvaltningen i kommunen og tre interviews med repræsentanter for aktører rundt om aftenskolen (biblioteket samt to foreninger).

Alle aftenskoler med aktiviteter i kommunen blev inviteret med til fokusgruppeinterviewet, som foregik ved undersøgelsens start. Formålet med fokusgruppeinterviewet var at få et første indblik i aftenskolernes rolle og vilkår i kommunen ud fra aftenskolernes eget perspektiv. Fokusgruppeinterviewet er en selvstændig del af undersøgelsens datamateriale, men blev også benyttet til at kvalificere udarbejdelsen af interviewguides til de individuelle interviews, der blev gennemført i den efterfølgende uddybende interviewundersøgelse blandt aftenskolernes ledere.

Otte aftenskoler har medvirket i den uddybende interviewundersøgelse med aftenskoleledere/formænd. Interviewene har givet mulighed for at få dybdegående indsigt i de enkelte aftenskolers virkelighed. Blandt temaerne i interviewene har været aftenskolernes aktiviteter og målgrupper, aftenskolens relationer til kommunen og erfaringer med de kommunale rammer på området, aftenskolens samarbejde med andre aktører samt de oplevede udfordringer og udviklingspotentialer for aftenskolen.

Ud over interviewene på aftenskoleniveau er der foretaget interviews med de medarbejdere, der arbejder med aftenskoleområdet i kommunen: Et indledende interview i forbindelse med opstarten af undersøgelsen og et opfølgende interview efter gennemførelsen af lederinterviewene. Endelig er der interviewet en række andre aktører: Biblioteket, Ældresagen samt foreningen 'Kvinder på tværs og mænd på langs' for at sætte aftenskolernes tilbud i perspektiv i forhold til øvrige tilbud lokalt i kommunen. En samlet oversigt over den kvalitative interviewundersøgelse ses i tabel 10 i bilagsmaterialet. De citater, der er anvendt i rapporten, er godkendt af de respektive informanter.

³ Derudover blev der i et enkelt tilfælde gennemført et supplerende telefoninterview med aftenskolens kasserer.

Undersøgelsens kvantitative del

Undersøgelsens kvantitative del sætter fokus på aftenskolernes kursister gennem en spørgeskemaundersøgelse gennemført i perioden september-november 2017. Undersøgelsen er gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse blandt kursisterne.

Halvdelen af aftenskolerne i kommunen har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen. Der er samlet set svar fra 290 aftenskolekursister svarende til en svarprocent på 36 pct. En uddybende oversigt over dataindsamlingsprocessen og de medvirkende aftenskoler ses i tabel 11 i bilagsmaterialet.

Spørgeskemaundersøgelsen giver mulighed for indblik i, hvem aftenskolekursisterne er, hvilke forhold der er vigtige for dem, og hvordan de ser på den rolle, aftenskolerne spiller på både samfundsmæssigt og lokalt plan.

Kapitel 1: Aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune

Dette kapitel har til formål at give en karakteristik af aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune. Formålet er at give et overblik over, hvilke typer af aftenskoler der findes i kommunen. Derudover belyses også de kommunale rammer og retningslinjer på området samt aktørernes perspektiver på disse rammer.

I beskrivelsen af området vil der, hvor det er muligt, blive perspektiveret til de landsdækkende tendenser. Der er generelt store forskelle i aktivitetsniveau på aftenskoleområdet på tværs af landets kommuner, og forskellene udspiller sig især på tværs af land og by. Forud for belysningen af aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune er det derfor relevant med et kort indblik i kommunens overordnede strukturelle og befolkningsmæssige karakteristika.

Vordingborg Kommune er karakteriseret ved en relativ lav befolkningstæthed, og er i Landdistriktsredegørelsen karakteriseret som en 'landkommune'⁴ (Indenrigs- og Fødevarerministeriet 2011). Derudover er der geografisk set tale om en stor kommune, som før kommunalreformen bestod af fire selvstændige kommuner: Vordingborg, Præstø, Langebæk og Møn.

Befolkningsmæssigt er der i Vordingborg Kommune en høj andel af borgere over 65 år i forhold til sammenlignelige kommuner. Ifølge en befolkningsprognose for kommunen er der en forventning om en befolkningstilvækst frem mod 2030. På trods af en forventet stigning i aldersgruppen 0-6 år går tendensen fortsat imod færre børn i skolealderen, færre i den erhvervsaktive alder og flere ældre. Der er derudover store geografiske forskelle i den forventede befolkningsudvikling: Der forventes vækst i og omkring købstæderne og tilbagegang i kommunens yderområder. Særligt Møn, Bogø og den øvrige østlige del af kommunen forventes at blive ramt af tilbagegang (Vordingborg Kommune 2017a).

Når det gælder uddannelsesniveautet ligger Vordingborg Kommune på samme niveau som landets øvrige landkommuner, men i den lave ende sammenlignet med landstal. En samlet oversigt over udvalgte kommunale nøgletal for Vordingborg Kommune sammenlignet med øvrige kommuner kan ses i tabel 12 i bilagsmaterialet.

⁴ Landdistriktsredegørelsen kategoriserer landets kommuner i fire kategorier: Yderkommuner, landkommuner, mellemkommuner og bykommuner. Kategorisering er foretaget på baggrund af 14 forskellige indikatorer - herunder indikatorer for urbanisering, afstand til infrastruktur, socioøkonomiske forhold mv. (Indenrigs- og Fødevarerministeriet 2011, 31).

Aftenskolernes karakteristika

Aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune omfattede ved undersøgelsens start ti aftenskoler⁵, som repræsenterer en bred vifte af aftenskoletyper. Tabel 1 viser en samlet oversigt over aftenskolerne i kommunen og deres karakteristika.

Tabel 1: Aftenskoler i Vordingborg Kommune 2017 – et overblik

Aftenskolens navn	Aftenskolens karakteristika
LOF Vordingborg	Oplysningsforbund med aktiviteter i Vordingborg Kommune. Bredt fagudbud, men har især mange bevægelsesfag. Formanden for LOF Vordingborg er medlem af Folkeoplysningsrådet. Oplysningsforbundet blev til i en sammenlægning af fem mindre forbund i 2006.
FOF Sydøst	Oplysningsforbund med aktiviteter i Faxe, Guldborgsund, Lolland og Vordingborg Kommuner. Bredt fagudbud, men med mange bevægelsesfag. Etableret i 1964, men har over de senere år vokset sig større igennem sammenlægninger.
Aftenskolen LEA	LEA (Lærernes Egen Aftenskole) der blev stiftet af en gruppe aftenskolelærere i 1997 som en politisk uafhængig aftenskole. Aftenskolen er medlem af Dansk Oplysningsforbund og har et bredt fagudbud. LEAs formand var medlem af Folkeoplysningsrådet til og med 2017.
Emilielunden	Ny aftenskole med speciale i kurser inden for det tekstile område. Oprettet som forening i 2011.
Møns Aftenskole	Mindre aftenskole med kreative hold – primært med psykisk udviklingshæmmede som målgruppe. Derudover et kor, der drives på frivillig basis. Aftenskolen er medlem af Dansk Oplysningsforbund og har fælles leder med Næstved Aftenskole.
Præstøkoret	Blandet amatørkor med 60 medlemmer. Koret blev etableret i 1978 og er medlem af organisationen Kor72.
Musisk Oplysningsforbund	Kor med base i Vordingborg, organiseret under Musisk Oplysningsforbund Øst. 30 deltagere i efteråret 2017.
Yogaloft Sydsjælland	Ny aftenskole etableret i 2016 specialiseret i yoga med lokaler i Nyråd (tæt på Vordingborg). Aftenskolen udbyder mange forskellige typer af yoga og arbejder med fleksible deltagelsesformer.
Køng Husflid	Husflidsforening etableret i 1873 med primært fokus på træsløjd. Foreningen har egne lokaler i Køng. Medlem af FORA. Foreningens kasserer er suppleant i Folkeoplysningsrådet.
Møns Husflid	Husflidsforening etableret i 1866 med fokus på trædrejning, smykkekurser og andre kreative aktiviteter. Holder til i Foreningernes Hus i Stege. Medlem af FORA.

Kilder: Skolernes hjemmesider og deres besvarelse af Vifos landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blandt aftenskoler.

Som det fremgår, er der stor bredde i aftenskolernes profiler. Området omfatter både traditionelle aftenskoler under de landsdækkende oplysningsforbund, kor, husflidsforeninger,

⁵ I slutningen af 2017 genoptog AOF efter nogle års fravær sit virke i kommunen (Referat fra Kultur-, Idræts- og Fritidsudvalget 28.2.2018). Dermed er der ved undersøgelsens afslutning 11 aftenskoler med aktiviteter i kommunen. AOF kom dog til så sent i undersøgelsesprocessen, at aftenskolen ikke indgår i nærværende rapport, og den resterende del af rapporten vil have fokus på de ti aftenskoler, der havde aktiviteter i Vordingborg Kommune ved undersøgelsens start.

en aftenskole specialiseret i det tekstile område samt en nyere yogaskole. Der er både skoler med et specialiseret fagudbud og skoler med et bredere sigte, skoler med mere end 100 år på bagen samt nye skoler oprettet inden for de seneste år.

Med undtagelse af en enkelt aftenskole, der organisatorisk dækker flere kommuner, har de øvrige aftenskoler helt overvejende aktiviteter i Vordingborg Kommune (en enkelt aftenskole har kurser i København).

Der er store forskelle på tværs af skolerne, når det gælder professionaliseringsgraden. Hvor husflidsforeningerne og de to kor ledes af frivillige bestyrelser, er der i de større aftenskoler lønnede ledere, som er ansat i et antal timer om ugen. Der er dog langt fra tale om fuldtidsstillinger. Blandt de aftenskoler, som har oplyst timetallet, finder man det højeste time-tal på 16 timer. Denne skole har dog også aktiviteter i andre kommuner.

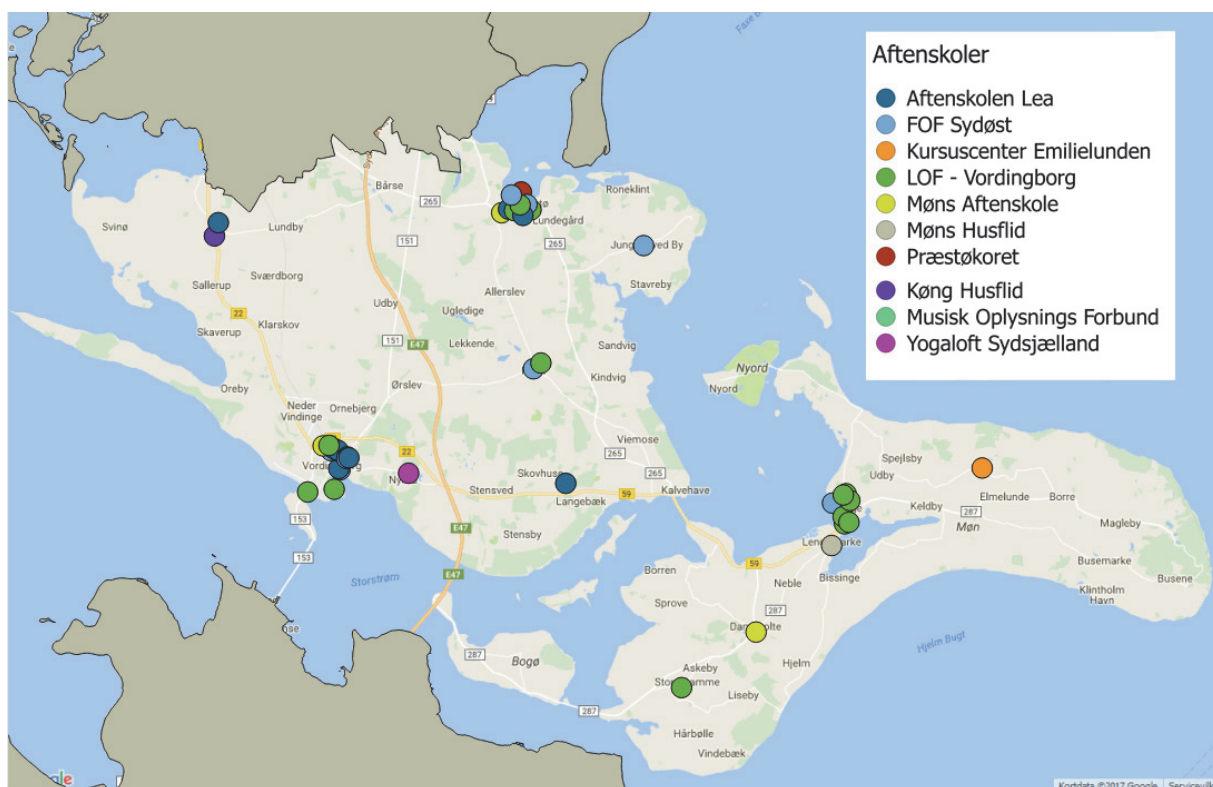
I en af de andre aftenskoler er lederen i løbet af undersøgelsesperioden blevet sat ned fra 11 til 6 timer på grund af et faldende aktivitetsniveau. I tre af aftenskolerne fungerer skolelederen også som underviser og har derved en bredere tilknytning til aftenskolen end det rent ledelsesmæssige perspektiv. I mindst ét tilfælde betyder det, at lederen sammenlagt har en fuldtidsstilling.

Variationen på aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune gælder samlet set både med hensyn til alder, størrelse, fagudbud og professionaliseringsgrad.

Aftenskolernes udbredelse og aktivitetsniveau

Aftenskolerne udbyder aktiviteter på mange forskellige lokationer i kommunen. Det nedenstående kort viser en oversigt over aftenskolernes undervisningssteder.

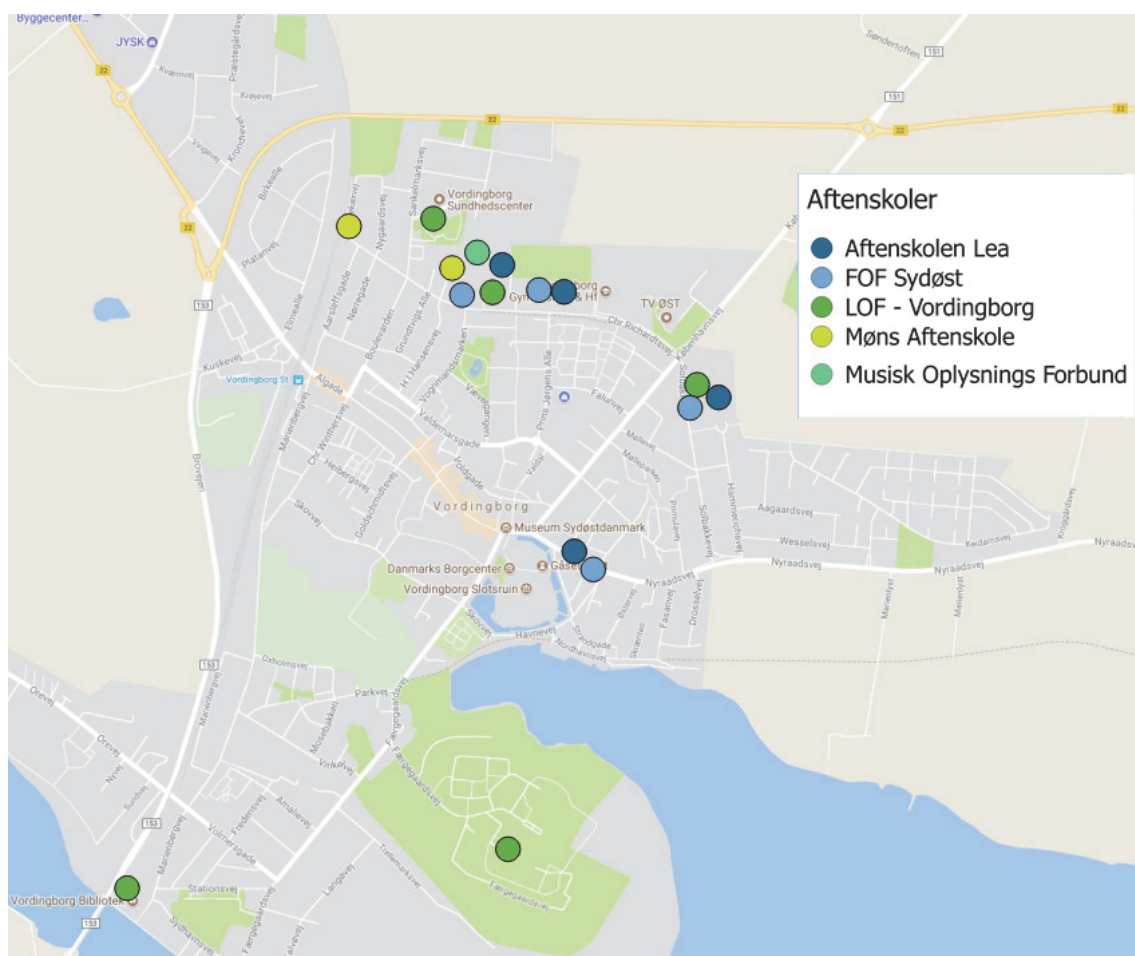
Figur 1: Undervisningssteder i Vordingborg Kommune

Kilde: Aftenskolernes kataloger samt aftenskoleledere.

Som det fremgår, er aktiviteterne i særlig grad koncentreret omkring Vordingborg, Præstø og Stege. Derudover er der spredte aktiviteter rundt omkring i de mindre byer/landområder. Særligt i Vordingborg by er der mange forskellige undervisningssteder (se figur 2 herunder).

Figur 2: Undervisningssteder i Vordingborg by

Kilde: Aftenskolernes kataloger og aftenskolernes ledere.

På landsplan ses en generel tendens til, at udbredelsen af aftenskoler er betydeligt højere i landets yderkommuner og landkommuner, end i by- og mellemkommuner, mens aktivitetsniveauet er lavest i yder- og landkommuner.

Vifos undersøgelse 'Folkeoplysningen i kommunerne' viser, at Vordingborg Kommune ligger relativt lavt, når man ser på udbredelsen af aftenskoler i forhold til indbyggertallet. Siden kommuneundersøgelsen blev gennemført, er der dog kommet en enkelt ny aftenskole til, så der nu er cirka 4.600 indbyggere pr. aftenskole⁶, hvilket svarer til gennemsnittet for alle kommuner, men er relativt lavt sammenlignet med de øvrige landkommuner. I den landsdækkende kommuneundersøgelse var gennemsnittet i landkommunerne på knap 3.700 indbyggere pr. aftenskole (Thøgersen 2017, 27).

I overensstemmelse med de landsdækkende tendenser er der også i Vordingborg Kommune sket et stort fald i antallet af aftenskoler over de senere år. I en undersøgelse foretaget af UNI-C i 2005 var der i alt 16 aftenskoler med aktiviteter i de kommuner, der i dag udgør

⁶ I denne beregning indgår de ti aftenskoler, der var aktive i kommunen ved undersøgelsens start.

Vordingborg Kommune. Det er helt overvejende aftenskoler uden for de landsdækkende oplysningsforbund, der er blevet færre af⁷.

Når det gælder aktivitetsniveauet på aftenskoleområdet, har Vordingborg Kommune ikke opgørelser over det samlede antal undervisningstimer i kommunen. Derfor er timetallet i denne undersøgelse estimeret på baggrund af aftenskolernes egne indberetninger. Det gør en sammenligning med landstallene usikker, da landstallene bygger på kommunernes indberetninger på baggrund af aktiviteter i 2014.

Skolernes timetal varierer mellem 48 og 1.967 tilskudsberettigede undervisningstimer årligt (se oversigt i tabel 13 i bilagsmaterialet), og i 2016 blev der i alt gennemført knap 7.800 tilskudsberettigede undervisningstimer, svarende til 5,9 indbyggere pr. undervisningstime. Det er et ganske pænt aktivitetsniveau i forhold til landstallene i Vifos kommuneundersøgelse, hvor gennemsnittet var på 7 indbyggere pr. undervisningstime for alle kommuner og 8 indbyggere pr. undervisningstime i de øvrige landkommuner. I sammenligningen bør der dog tages højde for de forskellige opgørelsesmetoder og opgørelsestidspunkter.

Ud over de tilskudsberettigede timer har flere af aftenskolerne aktiviteter, de ikke modtager tilskud til. Eksempelvis gennemfører husflidsforeningerne størstedelen af deres undervisning med frivillige undervisere.

De kommunale rammer på området

Det følgende afsnit har til formål at skabe overblik over de kommunale rammer på aftenskoleområdet. Fokus vil dels være på aftenskolernes rolle i de kommunale politikker på området, en beskrivelse af de formelle rammer for brugerinddragelsen og endelig et overblik over de økonomiske rammer og tilskudsmuligheder. Undervejs i analysen vil aftenskolernes perspektiver på respektive temaer fra de kvalitative interviews blive inddraget.

Aftenskoleområdet i de kommunale politikker

En række af de kommunale politikker i Vordingborg Kommune er relevante i forhold til belysningen af aftenskoleområdets rolle i kommunen. Først og fremmest er der folkeoplysningspolitikken, som er en lovpligtig politik, der skal fastlægge de overordnede rammer og målsætninger for den folkeoplysende virksomhed i kommunen.

Helt overordnet fremgår det af folkeoplysningspolitikken, at det folkeoplysende arbejde "skal anerkendes for sin evne til at skabe mulighed for sundhed, trivsel, undervisning, udfoldelse og sammenhængskraft". Den nedenstående boks viser Vordingborg Kommunes ønsker for området, som de fremgår af folkeoplysningspolitikken.

⁷ Kilde: Datasæt udarbejdet af UNI-C 2005. På grund af kommunalreformen kan der være en vis usikkerhed ved at sammenligne antallet af aftenskoler med aktiviteter i kommunerne over tid, fordi større aftenskoler kan have aktiviteter på tværs af de tidligere kommunegrænser og dermed tælle med flere gange. Da det overvejende er aftenskoler uden for oplysningsforbundene, som er forsvundet i perioden, og da disse typisk er små, er det dog formentlig ikke tilfældet her.

Boks 1: Vordingborg Kommunes mål på folkeoplysningsområdet

- At understøtte den folkeoplysende virksomhed for at fremme demokrati og aktivt medborgerskab.
- At flest mulige borgere får glæde af de værdier og kvaliteter, som de folkeoplysende aktiviteter tilbyder.
- At alle – i videst muligt omfang – skal have lige adgang og mulighed for deltagelse.
- At styrke og udvikle samarbejdet mellem folkeoplysningens aktører og Vordingborg Kommune.
- At styrke det tværfaglige samarbejde i den kommunale organisation med henblik på at fremme fælles mål.

Folkeoplysningspolitik for Vordingborg Kommune

I forhold til denne undersøgelses fokus er målet om at fremme samarbejdet mellem folkeoplysningens aktører og kommunen særligt interessant. Folkeoplysningspolitikken uddyber et ønske om, at folkeoplysningens værdier og kvaliteter bliver ”gjort til en del af opgaveløsningen på politikområder, hvor fritidslivet og folkeoplysningen ikke traditionelt ses som et aktiv”.

Dermed ønsker kommunen at inddrage aftenskolerne og andre folkeoplysende aktører i tværgående tiltag i kommunen, hvilket hænger sammen med det sidste punkt i den ovenstående boks om at styrke det tværfaglige samarbejde i kommunen. Politikken understreger samtidig, at partnerskaber med henblik på opgaveløsning på andre politikområder vil kræve medfinansiering fra disse områder.

Samarbejde på tværs af områder er også i fokus i den mere overordnede Kultur- Idræts og Fritidspolitik:

”Frivillige og det folkeoplysende foreningsliv, aftenskolerne og kulturinstitutionerne etablerer i samarbejde med de kommunale områder – som sundhed, natur, arbejdsmarked og kultur – tilbud til særlige grupper [...]”

Vordingborg Kommunes Kultur-, Idræts- og Fritidspolitik

Endelig er det interessant, at der i folkeoplysningspolitikens tema om afgrænsningen til andre områder er et specifikt ønske om mere samarbejde mellem aftenskolerne og biblioteket:

”Vordingborg Kommune ønsker at tilstræbe et øget samarbejde mellem den folkeoplysende voksenundervisning og Vordingborgbibliotekerne, hvor dette kan ses naturligt, både hvad angår indhold og ressourcer”.

Folkeoplysningspolitik for Vordingborg Kommune

Generelt giver politikkerne indtryk af et ønske om mere samarbejde på tværs. Det gælder både mellem kommunen og de folkeoplysende aktører, på tværs af de enkelte politikområder i kommunen samt mellem de folkeoplysende aktører. Dette fokus på tværgående samarbejde er generelt udbredt i danske kommunale folkeoplysningspolitikker og dermed ikke et særkende ved Vordingborg Kommune (Thøgersen 2017, 129ff).

Som en sidste politik, der kan være særligt relevant for aftenskoleområdet, er kommunens landdistriktspolitik, der har fokus på at understøtte aktiviteter i kommunens tyndt befolkede områder, herunder i foreningslivet:

”Vi vil understøtte kvaliteterne i landsbyerne og i de tyndt befolkede områder for at sikre levende liv på landet med attraktive boliger tæt på naturen, et righoldigt kultur- og friluftsliv, et aktivt foreningsliv og med offentlige servicetilbud i rimelig nærhed.”

Vordingborg Kommunes Landdistriktspolitik

Dette er særligt relevant i lyset af befolkningsprognosen for kommunen, som varsler flere ældre borgere, samt den landsdækkende tendens til centralisering af aftenskolernes aktiviteter i de større byer.

Samlet set har kommunens politikker dermed flere steder fokus på folkeoplysningens og aftenskolernes rolle. Ikke mindst i forhold til ønsket om mere samarbejde på tværs.

En gennemgang af referater fra møder i det politiske udvalg på området, Kultur-, Idræts- og Fritidsudvalget, viser dog, at aftenskolernes roller og vilkår kun sjældent bliver diskuteret på møderne. Når det sker, er det primært ift. de besparelser, der har været igennem de senere år. Derudover har der været diskussioner af principperne for lokaletilskud (referater fra møder i KIF 2013-2017). Referaterne tyder dermed ikke på, at ønsket om samarbejde på tværs har fået nogen større politisk opmærksomhed gennem det konkrete udvalgsarbejde, hvilket – som det vil blive uddybet senere – bliver bekræftet af denne undersøgelses kvalitative materiale.

Igen er dette dog ikke et særkende for Vordingborg Kommune. Vifos kommuneundersøgelse viser, at ønsket om partnerskaber på folkeoplysningsområdet generelt fylder betydeligt mere i hensigtserklæringerne end i praksis. I 2014 havde kun 12 pct. af kommunerne ydet tilskud til indgåelse af partnerskaber på aftenskoleområdet omkring løsningen af konkrete opgaver, selvom det er et udbredt tema i de kommunale folkeoplysningspolitikker⁸ (Thøgersen 2017, 56).

Af referaterne fra Folkeoplysningsrådet fremgår det, at der i de seneste år har været fokus på aftenskoleområdet i form af ønsket om et udviklingsprojekt, hvilket resulterede i denne undersøgelse (Referater fra Folkeoplysningsrådet 2016 og 2017). Det fremgår endvidere af

⁸ Det store fokus på partnerskaber i folkeoplysningspolitikkerne hænger dog sammen med, at samspillet med andre politikområder og muligheden for indgåelse af partnerskaber er et af de temaer, kommunerne skal beskrive i folkeoplysningspolitikken (§ 34, stk. 4).

et referat fra februar 2017, at Folkeoplysningsrådet anser det som vigtigt, at aftenskolerne opfordres til at samarbejde på tværs og til at tænke nye tanker (Referat Folkeoplysningsrådet 7.2.2017).

Formelle kanaler for brugerinddragelse

Ifølge folkeoplysningsloven har kommunerne pligt til at nedsætte et såkaldt § 35 stk. 2-udvalg, som sikrer brugerinddragelsen på folkeoplysningsområdet. I Vordingborg Kommune foregår brugerinddragelsen gennem Folkeoplysningsrådet. Ud over to repræsentanter fra aftenskoleområdet består rådet af tre repræsentanter fra idrætsforeningerne og to fra de øvrige foreninger⁹. Det fremgår af vedtægterne for Folkeoplysningsrådet, at der er tale om et høringsorgan:

”Rådet er et høringsorgan og tillægges således ingen beslutningskompetencer.”

Folkeoplysningsrådets vedtægter § 10

Rådet har dermed ingen formel beslutningskompetence, men inddrages i alle sammenhænge med betydning for det folkeoplysende område. Eksempelvis ift. folkeoplysningspolitikken, tilskudsmodeller mv. (Folkeoplysningsrådets vedtægter). Der er ingen politisk deltagelse i rådet.

Ifølge en undersøgelse af Fritid & Samfund (2015) havde blot 11 pct. af kommunerne et udvalg kun med høringsret. Det tyder dermed på, at Folkeoplysningsrådet i Vordingborg Kommune har relativt få formelle kompetencer sammenlignet med hovedparten af § 35 stk. 2 -udvalgene på landsplan. Det kan dog være vanskeligt at sammenligne udvalgenes kompetencer på tværs af kommuner.

Selvom der er tale om et høringsorgan, har Folkeoplysningsrådet i Vordingborg Kommune i praksis kompetencer til at fordele midler fra to puljer: Uddannelsespuljen, som er en pulje til kursusaktiviteter, og Udviklingspuljen, som er til udviklingsaktiviteter inden for folkeoplysningsområdet.

Folkeoplysningsrådet planlægger årligt en møderække på fire-fem møder. Antallet af møder er dermed lidt lavere end det gennemsnitlige antal møder i § 35 stk. 2-udvalgene på landsplan, som ligger på syv møder. Det hænger godt sammen med en generel tendens til en tæt sammenhæng mellem antallet af udvalgets kompetencer og antallet af møder. Ikke overraskende er tendensen, at jo flere kompetencer et udvalg har, desto flere møder afholdes der (Thøgersen 2017, 147).

⁹ Der er derudover formelt set plads til én repræsentant fra selvorganiserede aktører og én repræsentant fra handicapområdet, som i 2017 var ubesat. Der blev valgt et nyt folkeoplysningsråd pr. 30.1.2018, som dog ikke formelt var tiltrådt ved rapportens afslutning.

Folkeoplysningsrådets begrænsede kompetencer hænger sammen med, at Vordingborg Kommune besluttede helt at afskaffe det tidligere folkeoplysningsudvalg, da det blev lov-mæssigt muligt i 2004:

”For mange år siden, på det tidspunkt, hvor det blev valgfrit, valgte Vordingborg som en af de få kommuner i landet ikke at have et folkeoplysningsudvalg. Det var der jo stor debat om, men det var en politisk beslutning. Det kunne man gøre centralt fra, og da det så kom tilbage, at man skulle have et udvalg eller et råd, så valgte man at få et råd. Det er vi så i gang med at genopbygge. Det er vel egentlig den første periode, som vi er ved at være færdige med nu, og så skal vi i gang med den næste.”

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

Ifølge kultur- og fritidskonsulenten kan en gammel sag mellem en aftenskole og kommunen, som endte i landsretten, have været medvirkende til, at man i sin tid valgte at afskaffe folkeoplysningsudvalget (Interview af kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune).

I 2011 gjorde en ændring af folkeoplysningsloven det igen lovpligtigt at have et udvalg i form af §35 stk. 2-udvalget, men i modsætning til tidligere havde kommunen friere rammer til at træffe beslutninger om udvalgets organisering og kompetencer. I Vordingborg Kommune besluttede man at begrænse det til at være et høringsorgan.

Mange af aftenskolerne i undersøgelsen har en opfattelse af, at der er meget begrænsede indflydelsesmuligheder i Folkeoplysningsrådet, som det fungerer i dag, og de så gerne flere reelle indflydelsesmuligheder. Flere understreger i interviewene, at de begrænsede indflydelsesmuligheder hæmmer motivationen for at deltage i rådet, og efterlyser en ny model:

Informant: ”For flere år siden nedlagde de jo det udvalg, der sådan direkte havde noget egentligt at skulle have sagt [...] Og det er jo klart, at når du sidder i noget, hvor du ikke føler at de – jeg vil ikke sige, at de ikke bliver taget alvorligt, men hvor du sidder og føler, at det kan egentligt være lige meget, hvad vi beslutter, fordi Rådet har ikke noget at skulle have sagt alligevel. Hvem gider så? Det er meget, meget lidt motiverende.”

Interviewer: ”Ja. Så du kunne godt tænke dig en anden model?”

Informant: ”Ja, jeg kunne godt forestille mig, den anden model var sådan et udvalg, hvor vi egentligt havde noget at skulle have sagt.”

Interview, aftenskole 7

”Ja, der [i Folkeoplysningsrådet] oplever jeg ikke, der er nogen indflydelse. Altså, det er jo bare, at de får fortalt noget information [...] Jeg tror godt, det kunne være bedre. Jeg oplever også, at der er nogen andre afdelinger i [oplysningsforbundets navn], som har bedre indflydelse på deres kommune, end vi har.”

Interview, aftenskole 2

Ud over brugerinddragelsen gennem Folkeoplysningsrådet afholdes der årligt to dialogmøder mellem Kultur-, idræts- og fritidsudvalget og de folkeoplysende aktører. Det ene er et møde mellem udvalget og de råd, der er knyttet til udvalget, hvilket aktuelt vil sige Idrætsrådet, Folkeoplysningsrådet, Det Frivillige Samråd samt Billedkunstrådet. Det andet møde er et dialogmøde for alle foreninger i Vordingborg Kommune, hvor også de respektive råd deltager. Hensigten med begge møder er, at de skal fungere som debat- og informationsfora (Dagsorden for møde i KIF, 9.1.2018).

Pt. eksisterer dermed ikke nogen faste møder, som udelukkende omfatter aftenskoleområdet. Tidligere var der et dialogmøde mellem aftenskolerne og udvalget, men det blev dropet for år tilbage på grund af manglende tilslutning:

”Tidligere var der et dialogmøde kun for aftenskoler og et dialogmøde kun for folkeoplysende foreninger. Det politiske udvalg var der to gange om året. Den ene gang kunne godt være hver for sig, og den anden gang var der så tema på, hvor det var fælles, alt efter hvad temaet nu var. Ellers var det to gange individuelt. Det måtte vi jo afskaffe. Det var i den forrige periode, så det er fire år siden – i hvert fald – at vi havde det. Nu er der møder to gange om året, hvor alle bliver inviteret – foreninger og det hele.”

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

I forhold til dialogmøderne er oplevelsen hos flere af aftenskolerne, at de drukner lidt, når de er sammen med hele foreningsområdet:

”Der er i hvert fald ikke nogen kontinuerlig møderække på den måde. Det kunne jeg måske godt savne. At hvis man godt vil opprioritere aftenskolen her i området, så kunne de nøjes med at invitere os sammen med nogle politikere og embedsmændene og så sige, nu er det aftenskoleområdet. Det, vi bliver inviteret til, det er de der store seancer, og der må vi så sige ”ahh, det orker vi næsten ikke.” Fordi der er vi altså en lille spiller ift. idrætsorganisationerne og frivillige og hele kultur- og fritidsområdet. Det er et kæmpe område, hvor vi er et lille hjørne”

Interview, aftenskole 5

Fra kommunens side forsøger man at gøre dialogmøderne til fora for debat. Men der er forståelse for, at aftenskolerne kan føle sig som små spillere i det store billede:

”Jeg kan sagtens forstå, at de føler sig, som om de er de små i den sammenhæng, fordi sidder der ti idrætsforeninger, så råber de højt, for de er vant til det. Spejderne er også stærke i nogen områder, og så er det jo dem, der fylder, og dem, der leverer spørgsmål til politikerne, og så bliver debatten jo ikke en aftenskoledebat, så bliver den noget andet. Jeg kan godt forstå, at de bliver lidt små der. Men tidligere var de heller ikke selv gode til at komme på banen.”

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

Som citatet viser, er oplevelsen fra kommunens side dog samtidig, at aftenskolerne heller ikke greb bolden tidligere, da der var særlige dialogmøder kun for aftenskoleområdet, som netop måtte afvikles på grund af manglende tilslutning.

Som det fremgår af den ovenstående beskrivelse af dialogmøderne, er der i Vordingborg Kommune en række forskellige samvirker – herunder et idrætsråd. Idrætsrådet er en paraplyorganisation for idrætsforeningerne i kommunen, som arbejder for at fremme samarbejdet mellem idrætsforeningerne, synliggørelse af idrætten og at fremme samarbejdet mellem idrætsforeningerne og Vordingborg Kommune. Der er indgået en samarbejdsaftale mellem idrætsrådet og kommunen, som uddyber rammerne for samarbejdet og de områder, idrætsrådet involveres i (Samarbejdsaftale med Idrætsrådet 2009).

Der er ikke et tilsvarende samråd på aftenskoleområdet. På landsplan findes der et aftenskolesamvirke i halvdelen af landets kommuner (Thøgersen 2017), og det er således et ganske udbredt fænomen, selvom der er store forskelle på, hvilken rolle disse samvirker spiller. Blandt aftenskolerne i Vordingborg Kommune er der ikke umiddelbart et ønske om at oprette et decideret aftenskolesamvirke, hvilket vil fremgå af den senere analyse.

Tilskudsmodeller og økonomiske rammer på aftenskoleområdet

Folkeoplysningsloven sætter en række overordnede rammer for tilskuddet til den folkeoplysende voksenundervisning i form af retningslinjer for tilskud til leder- og lærerlønninger samt lokaletilskud. Ud over disse grundlæggende tilskud er der i Vordingborg Kommune en række forskellige puljer, aftenskolerne har mulighed for at søge. Dette afsnit ser nærmere på de økonomiske rammer på aftenskoleområdet.

Ser man på kommunens samlede udgifter til folkeoplysende voksenundervisning (tabel 2), brugte kommunen i 2016 knap 26 kr. pr. indbygger, hvilket ligger tæt på gennemsnittet for de sammenlignelige landkommuner, men betydeligt under gennemsnittet på landsplan.

Tabel 2: Tilskud til folkeoplysende voksenundervisning

	Vordingborg	Landkommuner	Gennemsnit for alle kommuner
Tilskud pr. indbygger (kr.)	25,96	28,87	41,22

Kilde: www.statistikbanken.dk og www.noegletal.dk.

Tilskuddet pr. indbygger kan dog ikke stå alene som et udtryk for den økonomiske prioritering af området. Da tilskuddet opgøres på baggrund af aftenskolernes udgifter til undervisning, er der pr. automatik en tæt sammenhæng mellem omfanget af aftenskoleaktiviteter og tilskuddet. Det er derfor svært at sige, hvorvidt et lavt tilskud pr. indbygger skyldes en lav økonomisk prioritering af området, eller om det skyldes et lavt aktivitetsniveau på aftenskoleområdet.

Generelt har udgifterne til kultur- og fritidsområdet i Vordingborg Kommune været fallende over de senere år. Også rammen på aftenskoleområdet er blevet beskåret, uden det dog har haft betydning for tilskudsniveauet (Folkeoplysningsrådet 7.2.2017, 4.5.2017).

Løntilskud til aftenskoleundervisning

Løntilskuddet til aftenskoleundervisning er målrettet udgifter til leder- og lærerløn, og der er fastlagte maksimumsgrænser inden for flere af de respektive tilrettelæggelsesformer.

I Vordingborg Kommune er der vedtaget en brøk på 1/3 til almen undervisning, som svarer til lovgivningens maksimumsgrænse, og som benyttes i næsten alle landets kommuner. Når det gælder undervisningen på små hold (typisk instrumentalundervisning), arbejder Vordingborg Kommune med en brøk på 5/7, hvilket også er den mest udbredte brøk på landsplan. Endelig ligger brøken til handicapundervisning i Vordingborg Kommune på 7/9, hvilket er tilfældet for godt en tredjedel af landets kommuner, mens over 60 pct. anvender 8/9, som er lovens maksimumsgrænse¹⁰(Thøgersen 2017a).

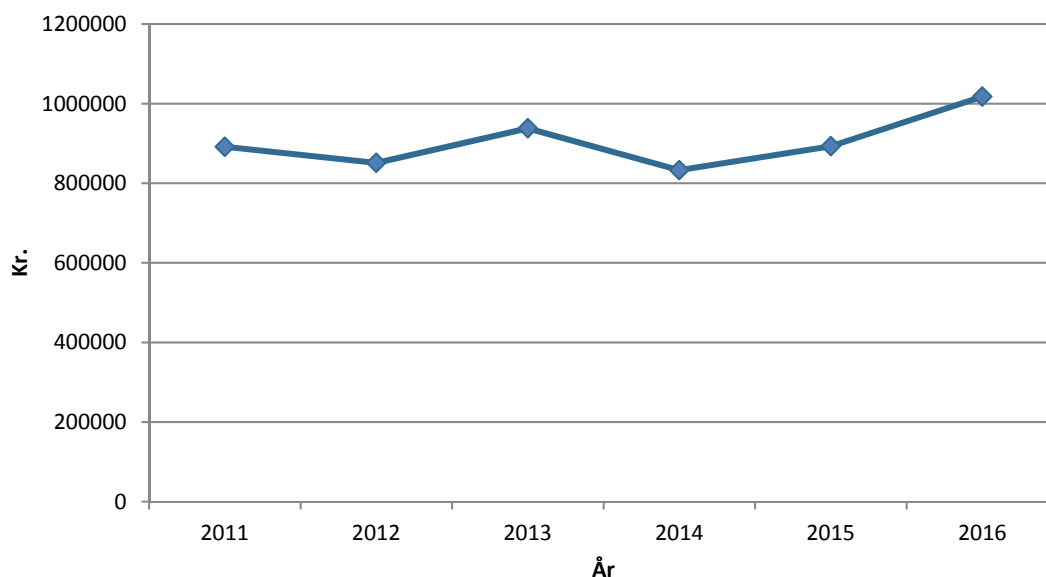
I Vordingborg Kommune får aftenskolerne dog ikke udbetalt det fulde beløb svarende til de vedtagne tilskudsbrøker. Siden 2013 har dækningsgraden i Vordingborg Kommune ligget på 86 pct. Efter udbetalingen af de 86 pct. er der en buffer i tilskudsrammen i tilfælde af etableringen af nye aftenskoler i løbet af året.

I Vifos kommuneundersøgelse blev tilskudsbrøkerne opfyldt i tre fjerdele af landets kommuner, mens den resterende fjerdedel – ligesom i Vordingborg Kommune – har en lavere dækningsgrad (Thøgersen 2017, 41). Dermed ligger Vordingborg Kommune – sammenlignet med flertallet af landets kommuner – i den lave ende, når der ses på tilskuddet til leder- og lærerløn.

Figur 3 viser udviklingen i det samlede løntilskud til aftenskoleundervisningen i Vordingborg Kommune i perioden 2011-2016 (2016-priser). Som det fremgår, har tilskuddet svinget mellem cirka 800.000 kr. og cirka 1 mio. kr. i hele perioden. Tilskuddet har dog været stigende siden 2014, hvilket blandet andet skyldes stigende aktivitetsniveau hos én af aftenskolerne, samt at en ny aftenskole er kommet til.

¹⁰ Retningslinjerne for tilskud til aftenskolerne er fundet på kommunens hjemmeside www.vordingborg.dk

Figur 3: Løntilskud til aftenskoleundervisning 2011-2016

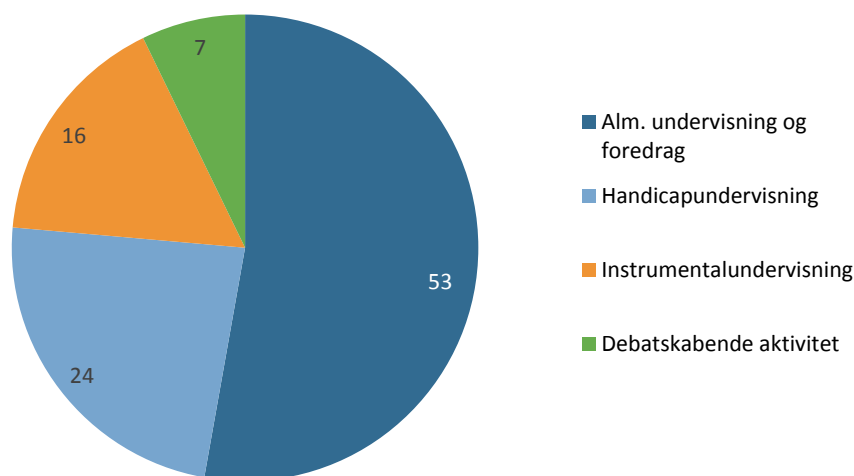

Figuren viser udviklingen i tilskuddet til aftenskoleundervisning i Vordingborg Kommune i perioden 2011-2016. Figuren er baseret på en opgørelse fra Vordingborg Kommune, der efterfølgende er omregnet til faste 2016-priser via forbrugerprisindekset. Da tilskuddet udbetales bagudrettet, er tallene for 2016 det samlede beløb, aftenskolerne har fået udbetalt i 2017 på baggrund af deres undervisningsudgifter i 2016.

Udviklingen i tilskuddet skal desuden ses i lyset af dækningsgraden, som ifølge kommunens oplysninger var nede på 69 pct. i 2011, hvorefter den steg til 80 pct. i 2012. Siden 2013 har dækningsgraden ligget stabilt på 86 pct., hvilket vil sige, at aftenskolerne modtager 86 pct. af de vedtagne tilskudsbrøker i tilskud til dækning af udgifter til leder- og lærerløn (Opgørelse fra Vordingborg Kommune 2017). En samlet oversigt over tilskuddet til lærer- og lederløn for de enkelte aftenskoler kan ses i tabel 14 i bilagsmaterialet.

Figur 4 viser tilskuddets fordeling på tilrettelæggelsesformer i 2016. Som det fremgår, går over halvdelen af tilskuddet til almen undervisning, mens 24 pct. går til handicapundervisning, og 16 pct. går til undervisning på små hold. Sammenlignet med tendenserne på landsplan, hvor handicapundervisningen omfatter hele 43 pct. af det kommunale tilskud til aftenskoleundervisning, fylder den almene undervisning meget i det samlede tilskud i Vordingborg Kommune.

Figur 4: Tilskuddets fordeling på tilrettelæggelsesformer 2016 (andel i pct.)

Figuren viser, hvordan tilskuddet til leder- og lærerløn fordelte sig på tilrettelæggelsesformer i Vordingborg Kommune i 2016. Kilde: Opgørelse fra Vordingborg Kommune.

Fordelingen i Vordingborg Kommune er dog relativt tæt på fordelingen i de øvrige landkommuner, hvor gennemsnitligt 29 pct. af tilskuddet går til handicapundervisningen (Thøgersen 2017). Kommunen har valgt en lidt lavere tilskudsbrøk til handicapundervisning end flertallet af landets øvrige kommuner, hvilket også kan have betydning for handicapundervisningens andel af det samlede tilskud.

Opfattelsen blandt flere af aftenskolerne er generelt, at aftenskoleområdet ikke prioriteres særlig højt tilskudsmæssigt. Dels fordi tilskuddet ikke dækker tilskudsbrøkerne fuldt ud, men kun 86 pct. af disse. Dels fordi der eksempelvis ikke gives tilskud til nedsat deltagerbetaling for særlige målgrupper:

”Det [samarbejdet med kommunen] fungerer stort set upåklageligt. Altså, Vordingborg kommune er speciel på den måde, at i de fleste andre kommuner, hvor vi har kor, der får man noget, der hedder pensionistrabat. Men Vordingborg kommune de giver kun – de giver lokalerne, og så får vi et eller andet fast beløn til undervisningen.”

Interview, aftenskole 6

Muligheden for tilskud til særlige målgrupper er beskrevet i folkeoplysningslovens § 8a. Ifølge Vifos kommuneundersøgelse benytter 39 pct. af kommunerne sig af denne mulighed. Tilskuddet gives helt overvejende til pensionister (inkl. førtidspensionister) og efterlønsmodtagere, mens færre kommuner giver særlige tilskud til unge og studerende. Endelig giver nogle kommuner særlige tilskud til arbejdsledige.

Samme paragraf i folkeoplysningsloven giver mulighed for forhøjet tilskud til aftenskoleaktiviteter i tyndt befolkede områder. Denne mulighed er heller ikke i spil i Vordingborg

Kommune, og benyttes i det hele taget af ganske få kommuner (10 pct.) (Thøgersen 2017, 55f).

En af aftenskolerne i interviewundersøgelsen oplever det som problematisk, at der generelt er et stort fokus på udvikling, mens tilskuddet til aftenskolernes kerneaktiviteter ikke prioriteres:

"Hvis det bare hedder udvikling, udviklingspulje, udviklings- det ene og det andet og det tredje, så kan man godt få nogle penge. Også glemmer man altså kerneforretningen. [...] Hvis man bare kan komme på en ny ide, eller kan gøre det på en lidt anden måde, så kan man godt få nogle penge. Men den her kerneforretning, som aftenskolen er, og som har dybde rødder, traditionel aftenskole, som er det, vi laver, det sylter man [...] Vi får ikke, det man kan i forhold til rammen, vi får ikke tilskud til undervisning af lærere, vi får ikke materialetilskud. Jeg synes, det er smadderærgeligt."

Fokusgruppeinterview, aftenskole 5

Ud over selve tilskudsniveauet nævner flere procedurerne i forhold til tilskuddet som problematisk. Som det er nu, modtager aftenskolerne tilskud på baggrund af aktiviteterne det foregående år. Det vil eksempelvis sige, at aftenskolerne i 2017 fik udbetalt tilskuddet 1. april på baggrund af deres udgifter til undervisning i 2016, mens der ikke blev foretaget nogen efterregulering ud fra det faktiske aktivitetsniveau i 2017. De gældende tilskudsprocedurer kan gøre det svært at udvikle på området:

"Hvis man ikke har midlerne til at sætte i gang, så kan man ikke vækste. Hvis nu '15 havde været et dårligt år, men '16 havde været et knaldhammerende godt år, så skal man tage af egen kasse. Og hvis ikke man har en opsparing stående, så har vi ikke til lønninger eller noget som helst, så får man det først henne ved '17, ikke."

Fokusgruppeinterview, aftenskole 2

Udfordringen er med andre ord, at det er svært at sætte nye tiltag i gang, såfremt man ikke som aftenskole har egne midler at gøre det for. Såfremt aktivitetsniveauet er faldet et år, kan det være rigtig svært at få vendt den negative spiral igen. Ifølge aftenskolelederen ville det være hensigtsmæssigt, såfremt eventuelle uforbrugte midler i rammen blev på området, så de kunne søges og fordeles blandt de aftenskoler, der havde flere aktiviteter end det foregående år. Det ville kunne øge aftenskolernes muligheder for at være risikovillige i forhold til nye tiltag. Denne problemstilling har også været vendt på et møde i Folkeoplysningsrådet (Referat 7.6.2017).

Det er vigtigt at understrege, at de ovenstående oplevede udfordringer i forhold til tilskudsniveau og procedurer helt overvejende gør sig gældende for de større aftenskoler, der har større udgifter til undervisning og lederløn, mens de mindre aftenskoler ikke har de samme udfordringer med at få økonomien til at hænge sammen:

Informant 3: "Vi har god økonomi, fordi vi ikke har nogle lærere, der skal have løn.

Interviewer: "Er der ikke nogen lærere, der får løn?"

Informant 3: "Jo, om mandagen - møbelpolstring gør."

Informant 2: "Men de tre andre dage: Tirsdag aften, torsdag aften og lørdag formiddag, der er det frivillige."

Interview, aftenskole 3

Interviewer: "Men I kan godt få økonomien til at løbe rundt?"

Informant: "Jamen, det kan vi i kraft af, at vi er så mange i koret. Hvis nu vi kun var 30, så så det lidt anderledes ud, men vi er da så heldige, at vi er så mange, så vi også kan gøre nogle ting og lave nogle koncerter."

Interview, aftenskole 1

Mellemkommunal refusion

Ifølge folkeoplysningsloven kan kommunerne opkræve godtgørelse i form af mellemkommunal refusion for aftenskoledeltagere fra andre kommuner. Tal fra Vordingborg Kommune viser, at kommunen betaler mere til andre kommuner, end der modtages i mellemkommunal refusion. I 2017 modtog kommunen 124.242 kr. i mellemkommunale betalinger og betalte 236.709 kr. til andre kommuner (opgørelse fra Vordingborg Kommune).

Det tyder dermed på, at flere borgere fra Vordingborg Kommune deltager i aftenskoleaktiviteter i andre kommuner end omvendt. Balancen i den mellemkommunale refusion er dog ikke nødvendigvis udtryk for antallet af borgere, der pendler ud og ind af kommunen i forbindelse med deres aftenskoledeltagelse. Beløbene er også påvirket af, hvorvidt der er tale om refusion i forbindelse med almen aftenskoleundervisning eller i forbindelse med handicapundervisning, hvor der er større beløb i spil.

Derudover er den negative balance i den mellemkommunale refusion i Vordingborg Kommune i god overensstemmelse med tendenserne på landsplan, hvor der gennemsnitligt er en negativ balance i yder- og landkommuner, mens den er positiv i mellem- og bykommuner (Thøgersen 2017, 59). På landsplan giver balancen i den mellemkommunale refusion dermed indtryk af, at der sker en bevægelse fra land mod by, når det gælder borgernes aftenskoledeltagelse.

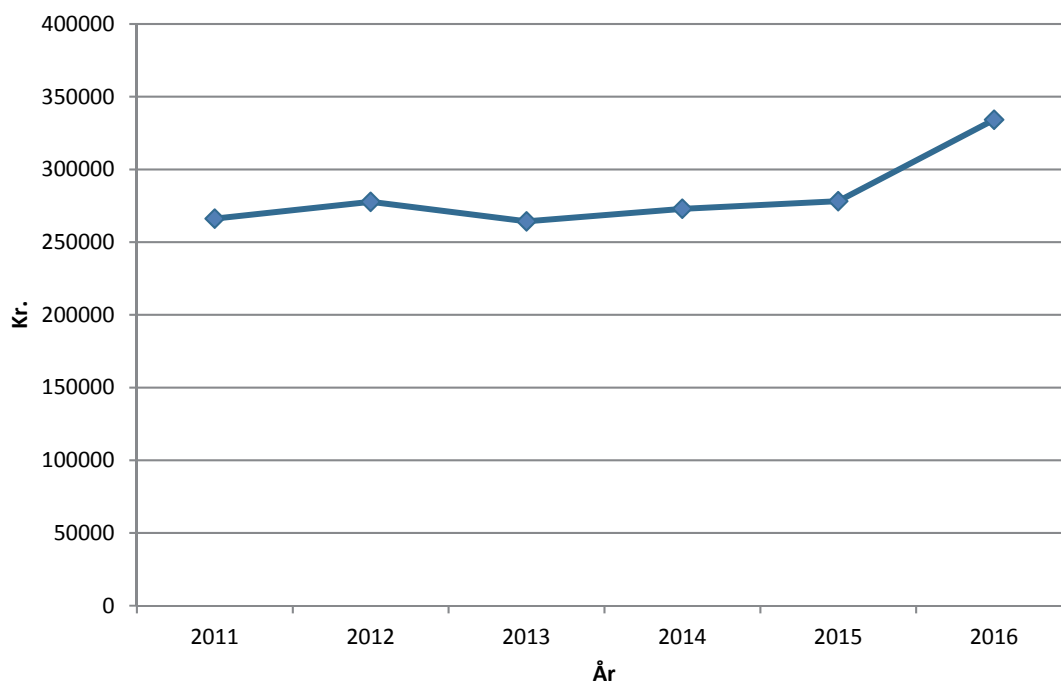
Det er dog vigtigt at nævne, at der også er aftenskoler i Vordingborg Kommune, som forår at tiltrække kursister fra andre kommuner, hvilket vil blive uddybet senere i rapporten.

Lokaletilskud

Når det gælder lokaletilskud, giver kommunen 75 pct. af aftenskolernes driftsudgifter til egne og lejede lokaler, hvilket er et krav ifølge folkeoplysningsloven.

Figur 5 viser udviklingen i lokaletilskud i perioden 2011-2016. Som det fremgår, har udgifterne til lokaletilskud ligget stabilt mellem 250.000 og 300.000 kr. frem til 2015, hvorefter der skete en stigning i forbindelse med etableringen af en ny aftenskole. En samlet oversigt over fordelingen af lokaletilskud for 2016 kan ses i tabel 14 i bilagsmaterialet.

Figur 5: Udviklingen i lokaletilskud på aftenskoleområdet 2011-2016

Figuren viser udviklingen i lokaletilskuddet på aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune i perioden 2011-2016. Figuren er baseret på en opgørelse fra Vordingborg Kommune, der efterfølgende er omregnet til faste 2016-priser via forbrugerprisindekset. Da tilskuddet udbetales bagudrettet, er tallene for 2016 det samlede beløb aftenskolerne har fået udbetalt i 2017 på baggrund af deres undervisningsudgifter i 2016.

Ifølge kommunen er det en balancegang at lave en retfærdig fordeling i forhold til lokaletilskuddet. Såfremt alle skulle have lokaletilskud, ville budgettet på området blive udhulet. Derfor er retningslinjerne for nyligt blevet skærpet, så politikken nu er, at man ikke giver nye lokaletilskud, såfremt det overhovedet er muligt at stille kommunale lokaler til rådighed:

”Så der er mange forskellige [hensyn], og det er meget komplekst. Der er ingen tvivl om, at nogen af dem føler sig uretfærdigt behandlet, og jeg kan også godt forstå, at de gør det. Men vi må også følge direktiverne, hvor politikere har sagt: Vi vil ikke have nye ansøgninger på lokaler [...] I øjeblikket er der en politik om, at vi ikke giver lokaletilskud til nye ting, så vidt som vi overhovedet kan slippe afsted med det.”

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

Hvor der er særlige begrundelser for det, er der dog nogle aftaler fra tidligere, som har fået lov at fortsætte. Det gælder eksempelvis de aftaler, der har været med én af husflidsforeningerne samt aftenskolen, der har fokus på de tekstile fag, og som har brug for særlige lokaler til det formål. Lokaletilskudsfordelingen i dag kan derfor være vanskeligt at gennemskue, men er et forsøg på at gøre det så retfærdigt som muligt inden for de skærpede rammer med hensyntagen til tidligere praksis og de enkelte aftenskolers særlige behov.

Overordnet er der blandt aftenskolerne i interviewundersøgelsen forståelse for den nuværende praksis og overordnet tilfredshed med lokalesituationen, selvom nogle af aftenskolerne giver udtryk for et ønske om større fleksibilitet ift. mulighederne for lokaletilskud.

Enkelte aftenskoler nævner desuden, at det kunne være givende med en form for et fælles hus på aftenskoleområdet, hvor der både kunne være kontor og undervisningsaktiviteter på tværs af aftenskolerne. Der er dog også en bevidsthed om, at det måske ikke er realistisk med kommunens og aftenskolerens størrelse taget i betragtning. Ikke desto mindre er det en drøm blandt flere af aftenskolerne:

”Jeg kunne rigtig godt tænke mig, at vi havde et aftenskolehus, hvor vi lejede os ind og fik det til at gå op, fordi så var der et miljø om, at man kom ind et sted, hvor der var et aftenskolemiljø, og man kunne inspirere hinanden, og der var måske en lille café, eller nogen gik til dét, og nogen gik til dét. Det synes jeg kunne være enormt fedt.”

Interview, aftenskole 2

Puljemidler

Ud over de faste tilskud har aftenskolerne mulighed for at søge forskellige typer af puljemidler på folkeoplysningsområdet. Som det fremgik tidligere, administrerer Folkeoplysningsrådet selv to forskellige puljer: Den lovpligtige udviklingspulje og en uddannelsespulje til forskellige typer af kursusaktiviteter. Derudover er der også flere af de øvrige puljer på kultur- og fritidsområdet som helhed, som kan være relevante for aftenskoleområdet.

Udviklingspuljen

Formålet med udviklingspuljen er at understøtte initiativer og udviklingsarbejde med et folkeoplysende sigte, som ikke får tilskud efter andre regler i folkeoplysningsloven. Puljen kan søges af alle – både af foreninger, selvorganiserede grupper eller enkeltpersoner. Ifølge kommunens hjemmeside er der et ønske om, at puljen i særlig grad bliver benyttet til projekter, der indebærer samarbejde omkring sundhed, uddannelse, integration, børn og unge samt sårbare og udsatte borgere (Vordingborg Kommune 2017b). I både 2016 og 2017 var der afsat 125.000 kr. til udviklingspuljen¹¹. Ingen aftenskoler havde søgt eller fået tildelt puljemidler fra udviklingspuljen i 2016 (Referat Folkeoplysningsrådet 7.2.2017).

Uddannelsespuljen

Ud over udviklingspuljen administrerer Folkeoplysningsrådet også Uddannelsespuljen, der ligeledes er på 125.000 kr. Denne pulje er ikke nærmere beskrevet på kommunens hjemmeside, da den ikke fordeles efter ansøgning, men derimod er en pulje, som Folkeoplysningsrådet selv råder over til at sætte uddannelses- og udviklingsmæssige tiltag i gang. Hensigten med puljen er dermed ikke at støtte kurser til enkelte aftenskoleundervisere, men til større fælles udviklingstiltag:

¹¹ Puljen er for nylig blevet nedsat fra 200.000 kr. til 125.000 kr. på grund af besparelser (Referat Kultur-, Idræts- og Fritidsudvalget 3.2.2016).

”Hvis alle aftenskolerne gik sammen og sagde, nu vil vi køre denne her kursusrække på fire kurser, der har et eller andet tema. Så tror jeg også, at det ville komme i betragtning, for så er det noget andet. Men til den enkelte aftenskoles drift eller udvikling af en enkelt aftenskole eller underviser, det tror jeg ikke, at man vil støtte.”

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

I den forløbne periode har Folkeoplysningsrådet valgt at bruge en del af midlerne fra uddannelsespuljen til et foreningsudviklingsprojekt, som de enkelte foreninger og aftenskoler har kunnet melde sig til, hvorefter de hver især fik et individuelt tilrettelagt konsulentforløb ud fra foreningens behov. Ingen aftenskoler har dog medvirket i disse forløb. Som et andet eksempel er denne undersøgelse af aftenskoleområdet som nævnt også delvist finansieret af midler fra Folkeoplysningsrådets uddannelsespulje.

Aktivitetspuljen

Ud over de to puljer, der hører under Folkeoplysningsrådets regi, har kommunen en aktivitetspulje, som omfatter hele kultur-, idræts- og fritidsområdet, og som aftenskolerne dermed også har mulighed for at søge.

Ifølge retningslinjerne på kommunens hjemmeside skal bevillingerne fra puljen bidrage til ”at udvikle, inspirere og understøtte initiativer, der er i overensstemmelse med Vordingborg Kommunes visioner for udvikling af det samlede kultur-, idræts- og fritidsliv”. Der nævnes også en række mere specifikke temaer, som der lægges vægt på i bevillingerne. Det gælder blandt andet de følgende temaer, som kan være særligt interessante for aftenskolerne: Kulturelle og idrætslige aktiviteter, der øger formidlingen af kunst, kultur og idræt, initiativer, der understøtter tværgående samarbejder, og events, der bidrager til markedsføringen af Vordingborg Kommune. Derudover har puljen fokus på bevægelsesfremmende aktiviteter og tiltag.

Puljen var i 2017 på 1.124.000 kr. og var ifølge kultur- og fritidskonsulenten brugt omkring 1. september¹². Der er enkelte ansøgere, som fast søger og får bevillinger fra puljen – f.eks. nogle musik- og teaterforeninger, men puljen kan søges af både enkeltpersoner, foreninger, organisationer og sammenslutninger med et alment formål, som er hjemmehørende i Vordingborg Kommune. Aftenskolerne benytter kun puljen i meget begrænset grad. Ét af korene har dog modtaget støtte fra puljen til afviklingen af koncerter mv.

Materialepuljen

Materialepuljen giver mulighed for, at foreninger og klubber kan søge støtte til dækning af op til 50 pct. af udgifterne til nyt materiel. Formålet med puljen er at skabe bedre muligheder for udvikling af foreningernes aktiviteter gennem nye redskaber og materiel. Puljen var i 2017 på 160.000 kr. og er i 2018 nedsat til 125.000 kr.

¹² I 2018 er puljen nedsat til 900.000 kr.

Det materiel, der søges om støtte til, skal være direkte relateret til foreningens aktiviteter, men må ifølge retningslinjerne ikke omfatte materiel, der indgår i den daglige udøvelse af den pågældende aktivitet (som f.eks. bolde og kegler til en fodboldklub).

Ifølge retningslinjerne er puljen primært målrettet foreninger med aktiviteter for børn, og det fremgår, at der ikke ydes støtte til foreninger, som udelukkende har medlemmer over 25 år (Vordingborg Kommune 2017b).

Ifølge forvaltningen kan der dog forekomme afvigelser fra denne del af retningslinjerne, og aftenskolerne vil derfor kunne komme i betragtning ift. materialepuljen. Eksempelvis modtog en aftenskole i 2016 støtte til musikanlæg og til stole, og samme aftenskole har i begyndelsen af 2018 modtaget støtte til indkøb af yogarekvisitter for en kursusrække for dagplejerne i Vordingborg Kommune¹³.

Puljen til kreativitet og idræt i den åbne skole

Puljen til kreativitet og idræt i den åbne skole har til formål at styrke samarbejdet mellem skoler/daginstitutioner og lokalmiljøet og kan søges af skoler/daginstitutioner, som indgår et samarbejde med lokale foreninger, kulturinstitutioner eller lignende samarbejdspartnere omkring tiltag i den åbne skole. Midlerne er tiltænkt økonomisk støtte til skoles/daginstitutionens samarbejdspartnere i forbindelse med afviklingen af aktiviteter.

Puljen omfattede samlet set 500.000 kr. i 2017, og den maksimale støtte pr. arrangement er på 10.000 kr. Midlerne søges på baggrund af en underskrevne samarbejdsaftale mellem skole/daginstitution og forening/kulturinstitution (Vordingborg Kommune 2017b).

Opsamling: Puljemidler

Samlet set er der en række forskellige puljer – både specifikt på folkeoplysningsområdet og på kultur- og fritidsområdet i bredere forstand – som aftenskolerne har mulighed for at søge, men som i praksis sjældent bliver søgt af aftenskolerne. Alle de ovenstående puljemidler blev dog brugt i 2017 af andre aktører på området, og der er dermed ikke overskydende puljemidler til rådighed, selvom det samlet er et betydeligt beløb, der bliver kanaliseret ud til fritidslivet via de ovenstående puljer.

Der findes ikke et samlet overblik over puljemidler på kultur-, idræts- og fritidsområdet på landsplan, og derfor er det ikke muligt at sammenligne omfanget og karakteren af puljemidlerne i Vordingborg Kommune med landets øvrige kommuner.

Hvorvidt aftenskolernes meget begrænsede brug af puljerne skyldes manglende kendskab til mulighederne, eller at puljerne ikke giver muligheder, som svarer til aftenskolernes behov, kan ikke afgøres her. Undersøgelsen tyder dog på, at der kan være uklarhed omkring, hvilke typer af aktiviteter der kan søges om midler til fra de enkelte puljer. En anden mulig forklaring kan være, at mange af de aktiviteter, der kan støttes af puljemidlerne, typisk er aktiviteter, som rækker ud over aftenskolernes kerneaktiviteter, og som derfor kræver ekstra tid og overskud. Samlet er vurderingen, at det kunne være hensigtsmæssigt med større

¹³ Oplysninger fra Kultur- og Fritidsforvaltningen, Vordingborg Kommune.

klarhed omkring mulighederne med de enkelte puljer - f.eks. i form af let tilgængelige oversigter over tidligere bevillinger.

Kapitel 2: Kursisternes profiler

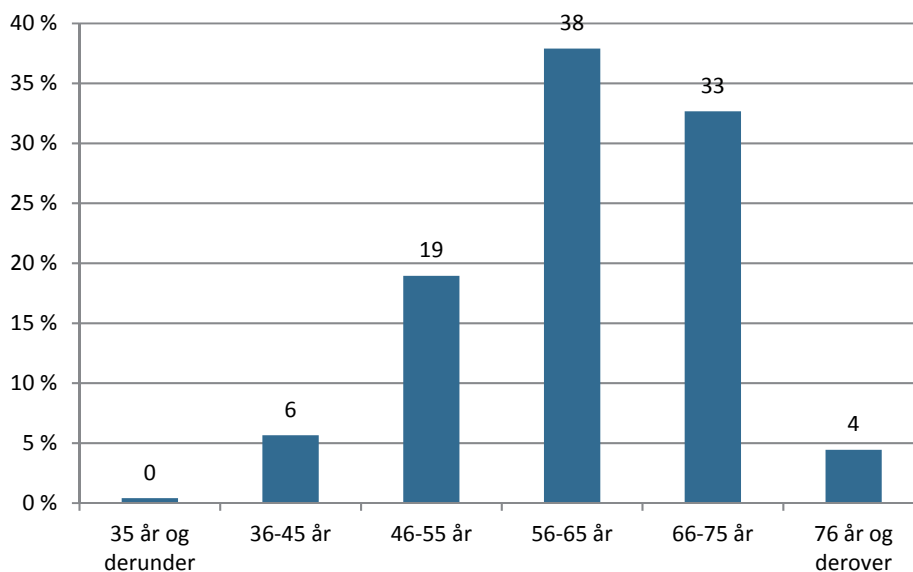
Efter en overordnet beskrivelse af aftenskoleområdet karakteristika og rammebetingelser i Vordingborg Kommune vendes blikket nu mod aftenskolernes brugere.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at den typiske aftenskolekursist i Vordingborg Kommune er en kvinde over 55 år med en mellemlang eller lang videregående uddannelse. 90 pct. af kursisterne er kvinder.

Selvom aftenskoleområdet i Danmark traditionelt har været overrepræsenteret af kvinder, er kønsforskellen er meget udtalt i Vordingborg Kommune. En landsdækkende undersøgelse fra 1998 viste, at 74 pct. af deltagerne var kvinder (Løvgreen og Nordentoft 1998), og denne andel har ligget relativt stabilt også i senere undersøgelser på området¹⁴.

Aldersmæssigt er kursisterne på aftenskolerne i Vordingborg med et aldersgennemsnit på 61,6 lidt ældre end aftenskolekursister generelt (59,3 år) (Ibsen et al 2015).

Figur 6: Kursisternes aldersfordeling

Figuren viser aldersfordelingen blandt kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen. n = 248.

Den høje gennemsnitsalder blandt kursisterne er genkendelig for aftenskolerne i fokusgruppinterviewet:

¹⁴ En lignende undersøgelse i Aalborg viste, at der var 73 pct. kvinder og 27 pct. mænd (Bjerrum og Thøgersen 2016). En landsdækkende undersøgelse i 2015 (Ibsen et al. 2015) viste, at der var 79 pct. kvinder og 21 pct. mænd. Rapporten omfatter dog ikke separate analyser af aftenskolekursisterne. Datasættet benyttet i forbindelse med rapporten er venligst stillet til rådighed af Bjarne Ibsen, Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, SDU.

Aftenskole 2: "Vi har meget trofaste kursister, ligesom du også siger. Det er mange af de samme, der gentilmelder sig. Og det er jo godt. Det har også gjort, at vi har tænkt over, hvordan markedsføringen skal være, fordi dem, som kommer ind som nye, det er måske ikke så mange endda. Desværre, for det vil vi jo gerne, og målgruppemæssigt ligger vi også ret højt oppe i alderen, og vi vil meget gerne længere ned, fordi de bliver jo ældre og ældre og ældre, dem vi har. De er selvfølgelig stadigvæk trofaste, men det ville være rart, at vi kunne få fat på nogle yngre segmenter."

Interviewer: "Ja. Kan I andre genkende det også?"

Aftenskole 6: "Ja"

Aftenskole 5: "Ja, men jeg synes bare, det er fint at sige, at vores kerneområde er 60+, fordi det er dem, der har tid, det er dem, der har overskuddet, det er også dem, der har nogle penge. Så jeg må indrømme, at jeg har det fint med, at det er dem, der kommer."

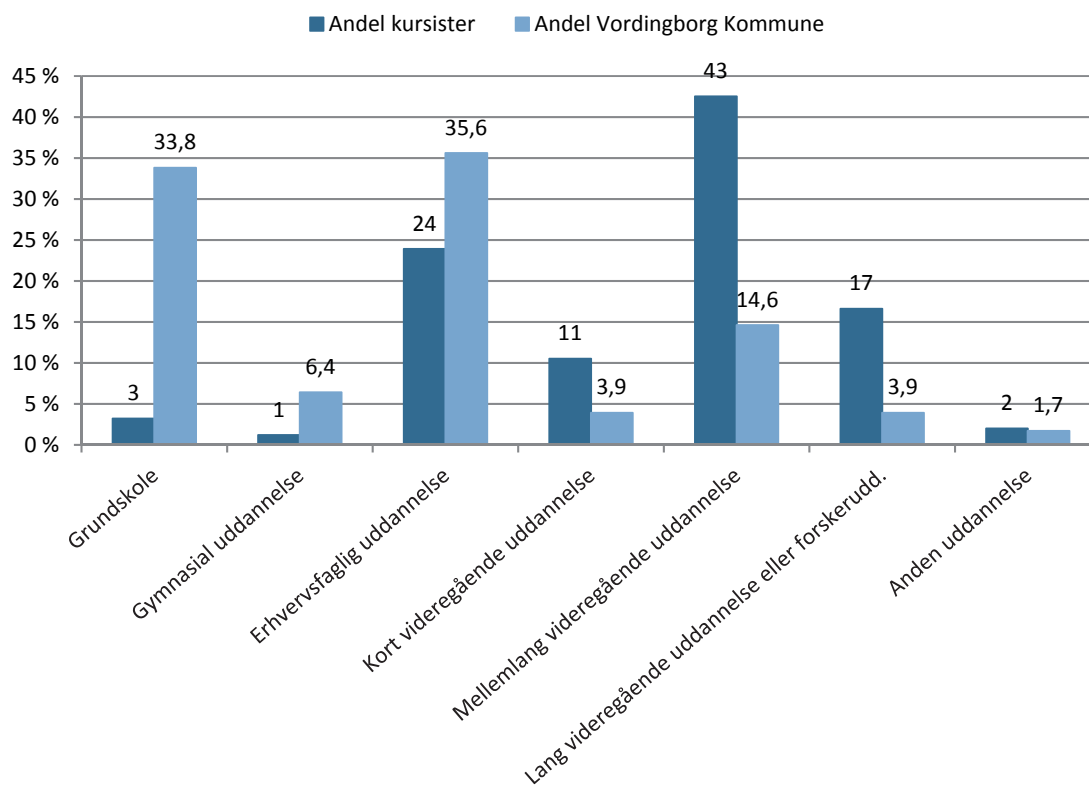
Aftenskole 2: "Men jeg tænker fremtidsperspektivet. På et tidspunkt, så har vi dem ikke mere jo, fordi dem, der er yngre end mig, de kender ikke aftenskolen eller ved, hvad de skal bruge aftenskolen til."

Fokusgruppeinterview, aftenskole 2, 5 og 6

Som uddraget fra fokusgruppeinterviewet viser, opfatter aftenskolerne en høj gennemsnitsalder meget forskelligt. På den ene side anses det for en stabil kernemålgruppe, mens der på den anden side bliver udtrykt et behov for et fornyet kundegrundlag.

Kursisternes uddannelsesbaggrund svarer til det mere generelle billede af, at det overvejende er veluddannede borgere, der bruger aftenskolerne. Hele 60 pct. af kursisterne har en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Figur 7 viser kursisternes uddannelsesbaggrund sammenlignet med alle borgere i Vordingborg Kommune. Det viser tydeligt, at andelen med mellemlange og lange uddannelser er overrepræsenteret i aftenskoledeltagelsen, end blandt for eksempel borgere med en erhvervsfaglig uddannelse.

Figur 7: Kursisternes uddannelsesnivea sammenlignet med kommunens borgere (andel i pct.)

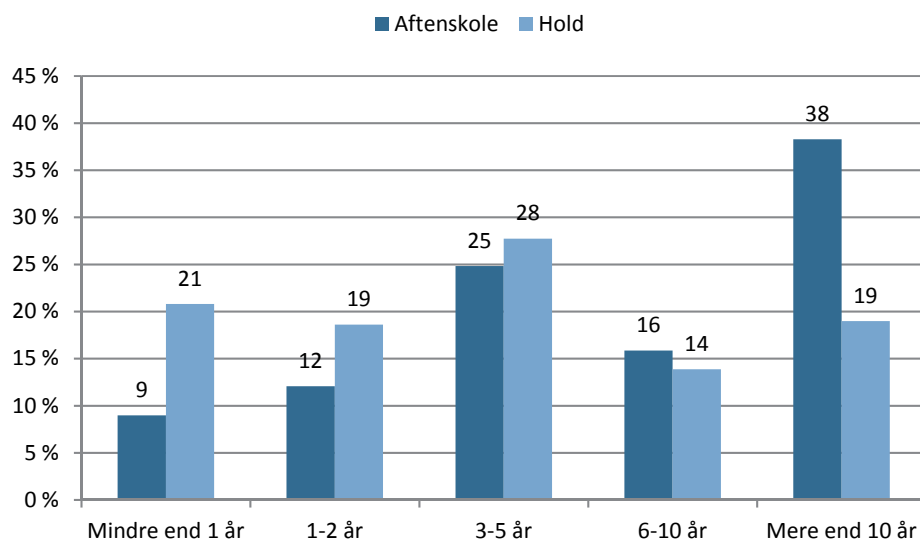
Figuren viser, hvilken uddannelsesmæssige baggrund kursisterne har (i pct.) sammenlignet med det generelle uddannelsesnivea blandt borgerne i Vordingborg Kommune. Kilder: Kursistundersøgelsen (n = 247) og www.statistikbanken.dk/HFUDD10. Uddannelseskategorierne i de to opgørelser var ikke fuldt ud sammenlignelige. Kategorien 'Bacheloruddannelser' i opgørelsen fra Danmarks Statistik indgår her i kategorien 'Mellemlang videregående uddannelse'. Kategorien 'Adgangsgivende uddannelsesforløb' indgår i kategorien 'Anden uddannelse'. Ved sammenligningen skal der tages højde for, at kursisternes alderssammensætning adskiller sig fra alderssammensætningen i befolkningen som helhed. I opgørelsen af uddannelsesniveaet i Vordingborg Kommune, hvor befolkningstallet er opgjort pr. 1. januar 2017 og uddannelsesniveaet pr. 1. oktober 2016, indgår aldersgruppen 15-69 år.

Beskæftigelsesmæssigt står en stor andel af kursisterne i Vordingborg Kommune uden for arbejdsmarkedet. 47 pct. af respondenterne er således pensionister. Blandt beskæftigede udgør funktionærer og tjenestemænd den største gruppe (24 pct. af respondenterne), mens blot 9 pct. af respondenterne er faglærte arbejdere.

Stabile kursister

Analysen viser, at aftenskolekursisterne i Vordingborg kommune er meget stabile i deres aftenskoledeltagelse. Figur 8 viser, at over halvdelen af respondenterne (54 pct.) har gået i aftenskole i seks år eller mere. Kun 9 pct. af kursisterne har gået på aftenskole i mindre end et år.

Figur 8: Antal år på aftenskole og på hold (andel i pct.)

Figuren viser hvor mange år kursisterne har gået på aftenskole, og hvor mange år de har gået på deres nuværende hold (i pct.). n = 290 for 'Aftenskole' og 274 for 'Hold'.

Figuren viser også, at en stor andel af kursisterne har gået på det samme hold i seks år eller mere. Tallene tyder samtidig dog også på, at en gruppe af kursister løbende skifter hold.

På trods af de ovenstående overordnede tendenser, er det dog vigtigt at understrege, at man finder stor variation på tværs af de enkelte aftenskoler i forhold til både alder, geografi og stabilitet i deltagelsen.

Kursisternes trivsel – hvordan har de det?

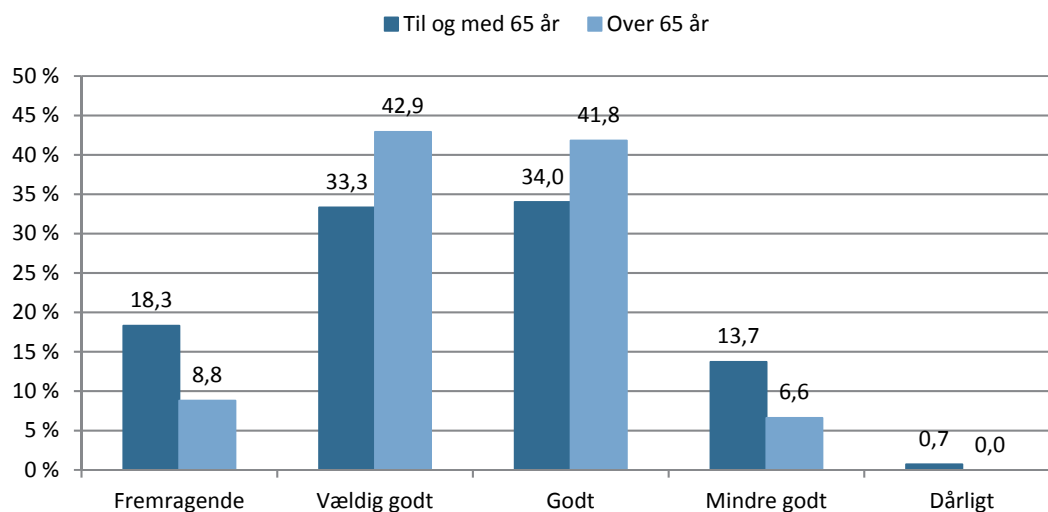
Mange undersøgelser viser, at der er en ulighed i sundhed i Danmark, og at der er en sammenhæng mellem uddannelseslængde og selvvurderet helbred.

Selvvurderet helbred er en af de bedste indikatorer på, hvor raske folk er. Forskning viser, at det ud over at give et øjebliksbillede af personens helbred også kan have indflydelse på, hvordan folks helbred udvikler sig i fremtiden. Hvis man har et mindre godt eller meget dårligt selvvurderet helbred, har man større risiko for at udvikle alvorlige sygdomme inden for de kommende år.

Blandt kursister i undersøgelsen finder man en lidt større andel med et godt, vældig godt eller fremragende helbred (89 pct.) end på landsplan (83,2 pct.) (Sundhedsstyrelsen 2018).

På tværs af alder finder man interessant nok samlet set den største andel med et selvvurderet godt, vældig godt eller fremragende helbred blandt de ældste kursister på over 65 år (se figur 9).

Figur 9: De ældste kursister har sammenlagt bedst selv vurderet helbred

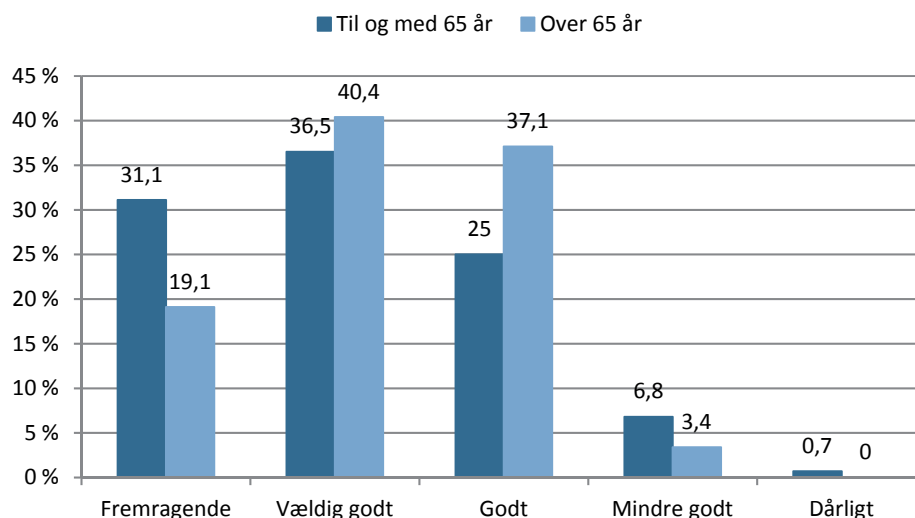

Figuren viser svar på spørgsmålet: "Hvordan synes du, dit helbred er alt i alt?" (andele i procent) fordelt på to aldersgrupper: dem til og med 65 år, hvor n = 153, og dem på 66 år og opefter, hvor n = 91. n i alt = 244.

Kursisterne blev desuden spurgt, hvordan de vurderer deres mentale helbred. Også her tegner undersøgelsen et billede af en gruppe, der har det rigtig godt. 94,1 pct. svarer, at det er godt, vældig godt eller fremragende. Det er helt på niveau med aftenskolekursister i en lignende undersøgelse i Aalborg Kommune, hvor 94 pct. af kursisterne vurderede deres mentale helbred til at være godt. Samtidigt blev der gennemført en borgerundersøgelse i Aalborg, hvor det tilsvarende tal blot var på 90 pct. blandt borgerne generelt (Bjerrum & Thøgersen 2016, 46).

Som ved det selv vurderede helbred, er der her en tendens til, at der er flest blandt de ældste kursister, der har et godt selv vurderet mentalt helbred.

Figur 10: Selvvurderet mental helbred – fordelt på alder

Figuren viser svar på spørgsmålet: "Hvorledes vil du vurdere dit nuværende mentale helbred er alt i alt?" (andele i pct.) fordelt på to aldersgrupper: dem til og med 65 år, hvor n = 148, og dem fra 66 år og opefter, hvor n = 89. n i alt = 237.

For at nuancere kursisternes selvvurderede trivsel blev de desuden bedt om at forholde sig til fem udsagn, der tilsammen udgør WHO's trivselsindeks. Udsagnene tager udgangspunkt i positive aspekter af trivsel, hvor respondenterne skal vurdere, hvor ofte de har det sådan ud fra x antal svarmuligheder. Respondenternes svar kan omregnes til et indeks og ses som et samlet udtryk for mental sundhed og trivsel (Bech 2002).

De fem udsagn i WHO's trivselsindeks

- Jeg føler mig rolig og afslappet
- Jeg føler mig energisk og aktiv
- Når jeg vågner op, føler jeg mig frisk og udhvilet
- Min hverdag er fyldt med ting, som interesserer mig
- Jeg er humørmæssigt vel til mode.

Gennemsnitsscoren for den danske befolkning på WHO's trivselsindeks fra 0 til 100 er på 69 (Christensen og Hansen 2014, 11) Igen viser tallene, at aftenskolekursisterne trives bedre end gennemsnitsdanskere med en gennemsnitsscore på 71,3.

Tabel 3: Kursisternes trivsel – WHO's trivselsindeks

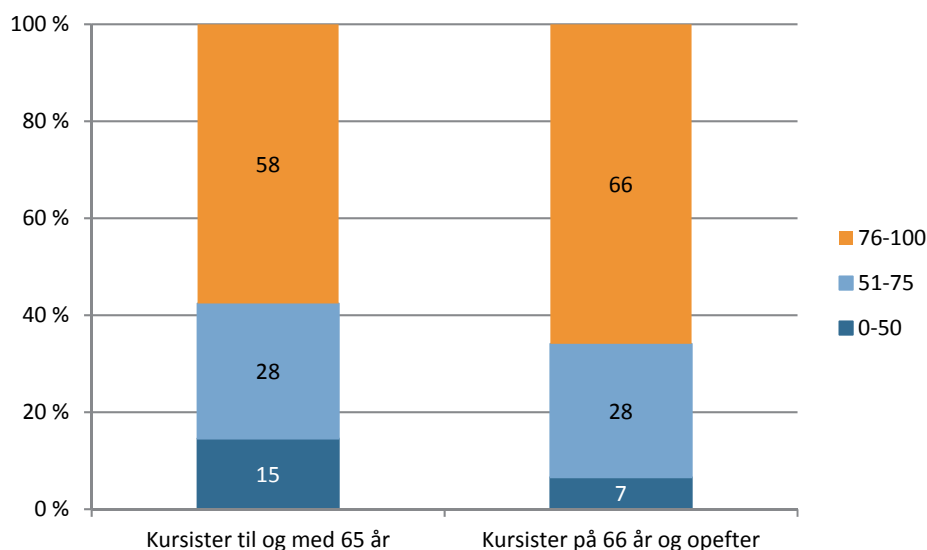
Værdi på WHO's trivselsindeks	Andel i pct.	Antal
0-25	4	10
26-50	7	18
51-75	28	67
76-100	61	147
I alt	100	242
Kursisternes gennemsnitlige score på trivselsindekset	71,3	

Figuren viser fordelingen af kursisternes score på WHO's trivselsindeks.

Tabel 3 viser dog, at aftenskolerne i Vordingborg også rummer kursister, der ikke har det så godt. Har man en trivselsscore på 50, svarer det til en mild depression. Samlet set var lidt over hver tiende kursist inde i en periode med psykisk sårbarhed på undersøgelsestidspunktet. Tallet er i god overensstemmelse med resultater fra Aalborg Kommune, hvor én ud af ti aftenskolekursister havde en trivselsscore på 50 eller derunder (Bjerrum & Thøgersen 2016).

Derudover er der også i forhold til trivselsindekset en tendens til, at kursister over 65 år har en højere score end de yngre kursister (figur 11).

Figur 11: Kursisters trivsel fordelt på alder

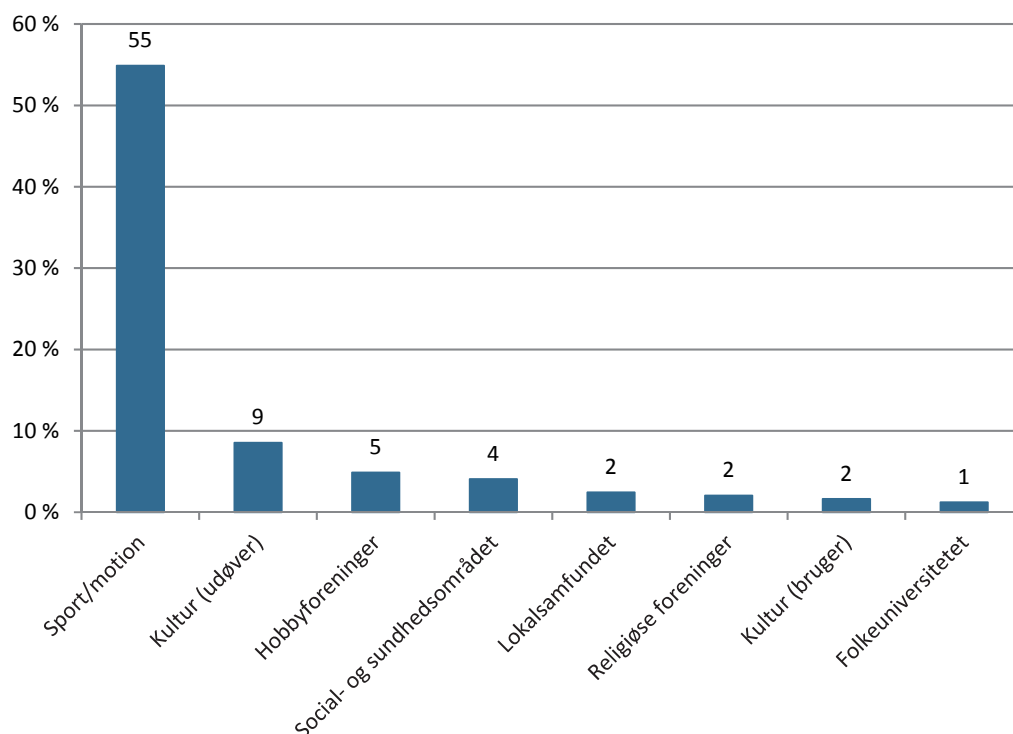
Figuren viser kursisters score på WHO's trivselsindeks fordelt på to aldersgrupper (i pct.). n for de to aldersgrupper er: Kursister til og med 65 år = 151. Kursister på 66 år og opefter = 91. n i alt = 242.

Opsummerende viser resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, at aftenskolekursisterne i Vordingborg Kommune trives vældigt godt, og at der er en tendens til, at den ældre del af kursisterne har det bedre end de yngre kursister.

Et aktivt fritidsliv

Et andet kendetegn ved aftenskolernes kursister er, at deres deltagelse i aftenskolernes tilbud typisk er en del af et aktivt fritidsliv. Langt de fleste kursister deltager således også i andre typer af fritidsaktiviteter. Som figur 12 viser, går 55 pct. af aftenskolekursisterne til sport og motion mindst én gang om ugen – ud over deres aktiviteter i aftenskolen. 9 pct. går til kulturelle aktiviteter som udøver, og sammenlagt 16 pct. går til andre specifikke typer af aktiviteter mindst én gang ugentligt.

Figur 12: Kursisternes øvrige fritidsaktiviteter

Figuren viser, hvor mange kursister der deltager i forskellige typer af fritidsaktiviteter uden for aftenskolen mindst én gang om ugen (i pct.). n = 246. Kursisterne har haft mulighed for at sætte kryds ved alle de typer af aktiviteter, de deltager i. Kategorien 'andre aktiviteter' indgår ikke i figuren.

Der er imidlertid store forskelle på, hvor aktive kursisterne er i deres øvrige fritid, når der ses på det samlede aktivitetsniveau (tabel 4). Aktivitetsniveauet er konstrueret som et samlet indeks ud fra, hvor mange aktiviteter kursisterne har sat kryds ved, og hvor ofte de går til aktiviteterne¹⁵.

De kursister, der scorer 0, har ud for alle aktiviteter angivet, at de slet ikke går til den pågældende aktivitet. Som det fremgår, er det relativt få kursister (10 pct.), som slet ikke dyrker andre aktiviteter, end dem de går til i aftenskoleregi.

¹⁵ Indekset er beregnet, så kursisterne ville score 100 på indekset, hvis de dyrkede alle otte aktiviteter i spørgsmålet mere end to gange om ugen. Kursisterne har fået en score for hver enkelt aktivitet alt efter, hvor ofte de angiver at dyrke den, og indekset er en summering af kursisternes svar på samtlige aktiviteter. Dermed kan man score lige højt på aktivitetsindekset, hvis man dyrker en aktivitet mange gange om ugen, som hvis man dyrker flere aktiviteter mindre ofte. De kursister, der har svaret 'andre aktiviteter', indgår ikke i indekset. Den gennemsnitlige score er på 14.

Tabel 4: Kursisternes aktivitetsniveau

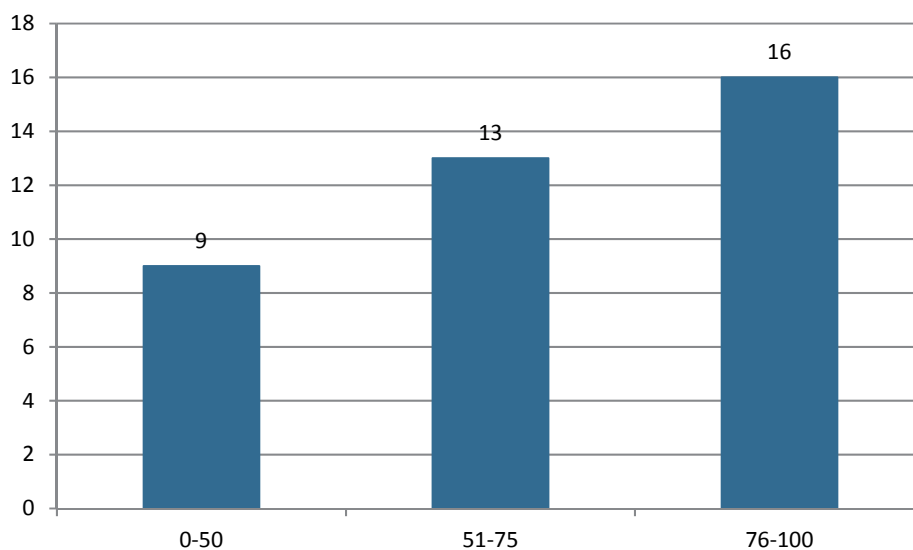
Score på aktivitetsindekset	Andel i pct.	Antal
0	10	21
1-10	31	64
11-20	40	84
21-100	19	39
I alt	100	208

Tabellen viser kursisternes score på aktivitetsindekset (se fodnote 15 for uddybende beskrivelse)

Over halvdelen af de kursister, der går til bevægelsesfag i aftenskolen, går samtidig til andre former for sport eller motion mindst en gang om ugen. Omvendt går 29 pct. af kursisterne på bevægelsesfag ikke til sport og motion andre steder, hvilket tyder på, at aftensko-lerne – særligt i forhold til bevægelse – også har fat i målgrupper, som ikke indgår i andre formelle motionsfællesskaber.

Der er begrænsede forskelle i aktivitetsniveauet på tværs af kursister over og under 65 år. Generelt stiger kursisternes trivsel målt ud fra WHO's trivselsindeks med stigende aktivitetsniveau (se figur 13).

Figur 13: Sammenhæng mellem aktivitetsniveau og trivsel

Figuren viser kursisternes gennemsnitlige score på aktivitetsindekset fordelt på tre intervaller for deres score på WHO's trivselsindeks. n =205.

Denne sammenhæng er i god overensstemmelse med resultaterne fra Aalborgundersøgelsen samt andre undersøgelser af borgernes fritidsdeltagelse i bredere forstand (Thøgersen & Næser 2016, Thøgersen 2017b). Generelt er det dog vanskeligt at afgøre en retning på denne sammenhæng. Deltager borgere med høj trivsel generelt i flere sammenhænge i fritidslivet? Eller kan deltagelse i fritidsaktiviteter i sig selv øge trivslen?

Som rapporten senere belyser, opfatter mange kursister selve deltagelsen i aktiviteter i aftenskolen som en positiv bidragyder til trivsel og livskvalitet. Det bliver bekræftet i andre fritidsundersøgelser (Thøgersen & Næser 2016; Thøgersen 2017b).

Kapitel 3: Aktiviteter i aftenskolerne

Dette kapitel ser nærmere på de aktiviteter, der foregår i aftenskoleregi. Først gennem et indblik i udbuddet i aftenskolernes programmer samt aftenskoleledernes egne udsagn omkring deres fagudbud og øvrige aktiviteter. Derefter gennem resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, hvor der sættes fokus på mønstre i kursisternes fagvalg.

Aftenskolernes udbud af aktiviteter

Som beskrevet tidligere fylder bevægelsesfagene en stor del af fagudbuddet på aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune. Denne tendens er tydelig i aftenskolernes kataloger og programmer, hvor bevægelsesfag udgør næsten halvdelen af det samlede antal udbudte kurser. Tabel 5 er baseret på en gennemgang af aftenskolernes kataloger og hjemmesider, hvor de enkelte kurser er beskrevet. Det skal understreges, at der er tale om udbudte kurser, hvilket ikke nødvendigvis er i overensstemmelse med gennemførte kurser.

Tabel 5: Aftenskolernes aktivitetsudbud

	Antal	Andel i pct.
Grundlæggende fag	12	11
Sundhedsfag	0	0
Bevægelsesfag	52	46
Manuelle fag	28	25
Kulturfag	0	0
Musik	8	7
Instrumentalundervisning	9	8
Personlighedsudviklende fag	1	1
Kommunikationsfag	0	0
Madlavning og gastronomi	2	2
Total	112	100

Tabellen er konstrueret ud fra Vifos egen kategorisering af aftenskolernes fagudbud i tilgængelige kataloger/programmer i efteråret 2017. Foredrags- og debatarrangementer er ikke medtalt i tabellen.

Sammenlignes udbuddet af aktiviteter i Vordingborg Kommune med de landsdækkende tendenser, tyder det ovenstående billede på, at bevægelsesfagene fylder betydeligt mere i Vordingborg Kommune end på landsplan, selvom det også på landsplan er en udbredt aktivitet i aftenskolerne. Tallene er dog ikke fuldt sammenlignelige, da tendenserne i Vordingborg Kommune bygger på udbudte fag, mens de landsdækkende tal omfatter afviklede undervisningstimer.

En af de større aftenskoler forklarer, at det netop er inden for bevægelse og særligt inden for yoga, at aftenskolen har vækstet inden for de senere år:

”Det er rigtig meget yoga, der er i stor udvikling. Noget andet vi har i Vordingborg Kommune, der fungerer godt for os, det er foredrag. Vi har en meget velbesøgt sommerhøjskole, som vi lige har afviklet, hvor der er cirka 75 deltagere igennem en hel uge til foredrag og sådan noget. Så det nok det, der er vores styrker. Ellers så har vi selvfølgelig også noget inden for det kreative og sprog også noget, men det [bevægelse] er som sagt hovedtingen.”

Interview, aftenskole 5

Skolen har oplevet vækst selv efter fremkomsten af en ny aftenskole specialiseret i yoga, hvilket er tegn på en generel stor efterspørgsel efter yoga. Også hos de øvrige, mere brede aftenskoler i kommunen dominerer forskellige former for bevægelsesfag det samlede billede. Ud over yoga omfatter bevægelsesområdet eksempelvis afspænding, zumba, aquarytmik, pilates og rygtræning – herunder er der også hold tilpasset særlige målgrupper (uddybes senere i analysen).

Manuelle fag i form af kreative og håndværksmæssige fag fylder imidlertid også en stor andel af det samlede billede med cirka en fjerdedel af de udbudte aktiviteter i programmerne, hvilket primært skyldes husflidsskolerne samt den nyere aftenskole med fokus på det tekstile område:

”De kreative og håndværksmæssige fag har i disse år en stor opblomstring. Jeg synes, det er indlysende hvorfor: I dag har den digitale udvikling en stor betydning for vores liv. Men vi har også behov for at kunne bruge vores hænder, at kunne fortælle historier med håndværket, skabe nogle fine produkter, tilegne os håndværksmæssig viden og ikke mindst den fordybende proces, der er i at tilegne sig denne form for viden. De håndværksmæssige processer skaber en fordybelse, som nedbryder sociale skel og giver mulighed for nye relationer. Derudover kan den dygtige underviser ”benytte” stilheden mens der arbejdes til ”fortællinger” om andre emner. Derfor synes jeg, de kreative fag er meget folkeoplysende.”

Interview, aftenskole 9

”Jamen, det er trædrejning, og så er der et malehold – der maler billeder, et sølvhold, der laver smykker, et kniplehold, og et strikkehold [...] Der er lønnet underviser på trædrejning, og så kommer der nu her et kursus med en lønnet underviser i emaljesmykker. Det er sådan noget, vi prøver at starte op. Men det med trædrejning det har kørt længe, det har kørt i mange år.”

Interview, aftenskole 8

I de to husflidsforeninger er der forskellige tiltag for at udnytte lokalerne bedre og tiltrække nye målgrupper. I begge husflidsforeninger arbejder man ud over undervisningen med åbne værksteder, og i den ene har man for nogle år siden åbnet for børnehold om lørdagen, hvor børn kan komme sammen med deres forældre og arbejde i træ:

Informant 2: ”Mandag aften med møbelpolstring, tirsdag og torsdag med voksenhold og lørdag formiddag for børn.”

Informant 3: ”Det er en succes, fordi de får lov til at have far eller mor med.”

Interviewer: "Er det i forhold til drejning også, eller hvad er det for noget?"

Informant 1: "Det er det hele. De laver bondegårde og hylder til deres værelser. En kasse med navn på og det hele."

Interview, aftenskole 3

Derudover er udstillinger en central aktivitet i husflidsforeningerne. Eksempelvis er der en fast tradition inden for husfliden med at lave påskeudstillinger skærtorsdag. Også aftenskolerne med et bredt fagudbud har forskellige typer af manuelle fag, men det fylder ikke særligt meget i deres samlede udbud. Der er dog enkelte niches rundt omkring – eksempelvis har en af aftenskolerne stor succes med deres blomsterbindingshold.

Grundlæggende fag – som f.eks. sprog – udgør en begrænset del af fagudbuddet i Vordingborg Kommune. Kun cirka en tiendedel af de udbudte kurser i programmerne er forskellige typer af grundlæggende fag. En af aftenskolerne forklarer det med, at en del af sprogundervisningen i sin tid blev overtaget af VUC:

"Det har altid været det [bevægelsesfag], der har været det løftende. Så har sprog svinget meget. Sprog var større dengang, jeg startede, end det er i dag. Og det var noget med, på et tidspunkt, så fik VUC pludselig mulighed for at kunne udbyde det billigere end vores sprog. Så der gik vi rigtig meget ned på sprog."

Interview, aftenskole 2

Musik og instrumentalundervisning udgør en relativ begrænset andel af det samlede fagudbud, men er dog til stede i alle de tre brede aftenskoler. Derudover er der de to kor. Det ene kor fortæller, hvordan korets aktiviteter – ud over de faste øveaftener – også omfatter diverse koncerter:

"Jamen, det er hovedsageligt klassisk musik, men det er jo alt muligt. Vi spænder fra at deltage i kæmpestore koncerter med adskillige kor sammen med store værker af forskellige klassiske komponister, og så til danske sange, til noget improvisation og rytmisk og sådan. Vi spænder meget bredt, moderne, klassisk musik og også jazz. Altså vi holder 4-6-7-8 koncerter om året, så vi er en hel del ude og vise, at vi er der og udbrede det glade budskab om, hvor dejligt det er at synge i et kor."

Interview, aftenskole 1

Foredrag og debatarrangementer

Mange af aftenskolerne afholder ud over kurserne forskellige typer af foredrags- og debatarrangementer. Særligt én af aftenskolerne lægger stor vægt på foredragsdelen og har ud over de enkeltstående foredrag iværksat særlige tiltag i form af en sommerhøjskole og en kulturhøjskole:

”Så har vi lavet noget, vi kalder kulturhøjskole. Fem foredrag i løbet af efteråret nede på Kulturarkaden, som er biblioteket her i Vordingborg. Og det kører vi også fem af om foråret. Og så har vi lavet en sommerhøjskole, som er en hel uge med foredrag formiddag og eftermiddag. Tre dage og to dage med udflugt og sådan noget, ikke? Og det har vi holdt fast i. Det har været svært nogle gange at få sparket i gang, og det har ikke hængt sammen økonomisk. Men altså, så har vi brugt yoga-pengene, fordi vi vil have de der foredrag, ikke? Og nu hænger det sammen. Den der sommerhøjskole er meget eftertragtet, altså der er venteliste, og ja. Den blev meget hurtig stor.”

Interview, aftenskole 5

Eksemplet viser, at der er et marked for den type af arrangementer, men samtidig oplever flere aftenskoler, at det kan være svært at tiltrække tilstrækkeligt med deltagere til foredrags- og debatarrangementer. Det er interessant i lyset af folkeoplysningslovens krav om, at aftenskolerne skal afsætte 10 pct. af deres tilskud til debatskabende aktiviteter.

Aftenskolerne i fokusgruppeinterviewet oplever, at det er lettest at tiltrække folk til arrangementer med kendisser, som folk kender fra tv, mens det er sværere at tiltrække tilstrækkeligt med deltagere til mere snævre temaer:

”Det er foredrag med nogle, der har været i fjernsynet, fordi så kommer folk, og så laver vi noget debat om det. Og foredragsholderne har så fundet ud af, at vi har de her midler, så de kunne skrue deres priser helt vildt op. Det er dem, vi er kommet til gode. Det er ikke traditionen i, at det skulle være debatskabende, eller at det skulle være noget, der var for samfundet. Det oplever vi ikke. Og det er ikke kun her.”

Fokusgruppeinterview, aftenskole 2

Såfremt aftenskolerne ikke anvender de 10 pct. af tilskudsbeløbet til debatskabende arrangementer, hvilket gør sig gældende for cirka halvdelen af aftenskolerne i kommunen, skal de betales tilbage.

Dette billede er dog ikke særlig for Vordingborg Kommune. Også på landsplan er der rigtig mange aftenskoler, der tilbagebetaler midlerne helt eller delvist. I 84 pct. af landets kommuner er der aftenskoler, der betaler beløbet helt eller delvist tilbage. Gennemsnitligt gør det sig gældende for cirka halvdelen af aftenskolerne i disse kommuner. Undersøgelser tyder derudover på, at det især er de mindre aftenskoler, der ikke får brugt debatmidlerne (Thøgersen 2017, 53; Thøgersen & Bjerrum 2018).

Samme billede ses i Vordingborg Kommune, hvor det især er de mindre, men også de specialiserede aftenskoler, som tilbagebetaler midlerne:

Interviewer: ”Så kan jeg se, at I ikke bruger de debatskabende midler på 10 pct., der er sat af til det?”

Informant: ”Nej, det har vi aldrig syntes, vi har haft mulighed for. Det er jo et kor. På den måde er det jo udadvendt, når vi laver koncerter, men jo ikke meget debatskabende.”

Interview, aftenskole 1

”Det har jeg kun fået gjort én gang [...] Der var et år, hvor jeg havde lavet et arrangement sammen med tre designere, der alle har en stor viden omkring bæredygtighed, og arbejder med det på forskellig vis. Efterfølgende havde jeg et oplæg om det kunne ”overføres” til Møn, hvordan vi alle kunne tænke mere bæredygtigt i forhold til vores beklædning, som selvfølgelig skabte en del spændende debat. Og hvert år tænker jeg, i år skal jeg simpelthen have gjort noget, men det smutter bare tit, fordi så er der andre ting i gang [...] Og jeg irriterer mig lidt, for jeg synes det er noget pjat, man skal betale de penge tilbage, fordi jeg synes, jeg laver noget debatskabende hver eneste dag her.”

Interview, aftenskole 9

Interviewene viser, at også de større, almene aftenskoler i kommunen hellere så, at de kunne anvende tilskudsmidlerne frit, fremfor at de er øremærket til debatarrangementer.

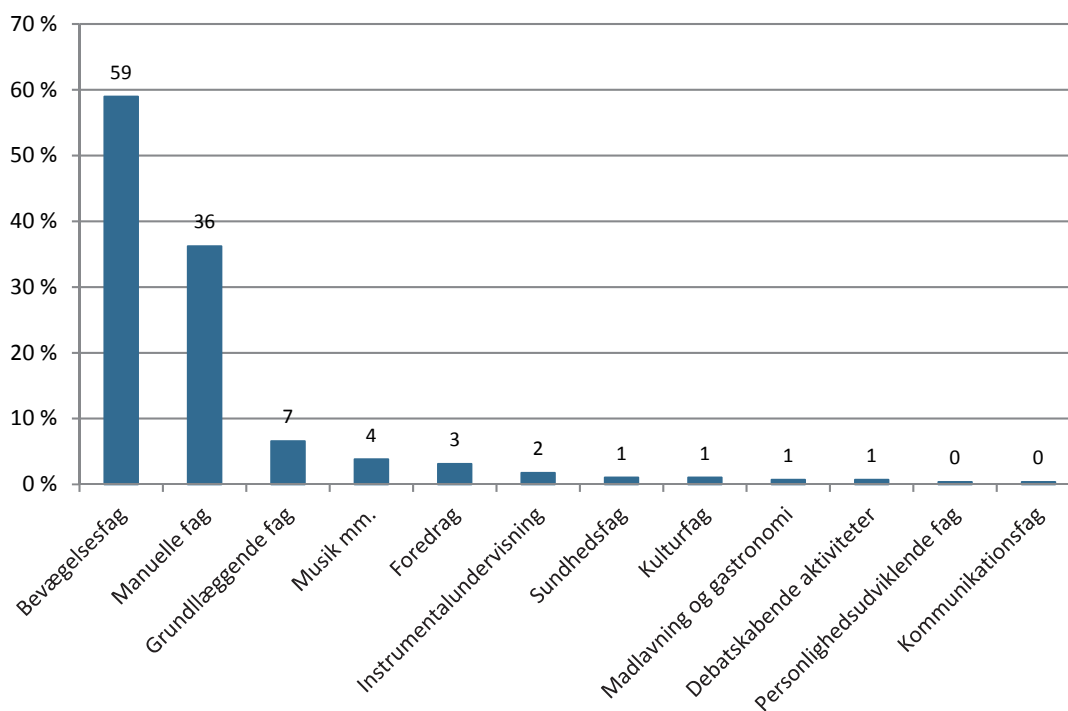
Kursisternes aktiviteter i aftenskolerne

Som afsnittet ovenfor viser, udbyder aftenskolerne samlet set en bred vifte af forskellige typer af undervisningsaktiviteter. Selvom bevægelsesfagene generelt fylder meget, er der også mange andre typer af nicher og fag, som borgerne har mulighed for at deltage i, ligesom bevægelsesfagene i sig selv omfatter mange forskellige aktiviteter. Samlet set er bevægelsesfag og manuelle fag dog de to store faggrupper med henholdsvis 46 og 25 pct. af de udbudte fag.

Fagudbuddet afspejles tydeligt i fordelingen af kursister på tværs af fag i spørgeskemaundersøgelsen. Næsten 60 pct. af respondenterne svarer, at de går til bevægelsesfag, mens 36 pct. deltager i et manuelt fag.

Fagfordelingen i spørgeskemaundersøgelsen er dog også påvirket af fagudbuddet i de aftenskoler, der har medvirket i spørgeskemaundersøgelsen. Eksempelvis har ingen kor medvirket i spørgeskemaundersøgelsen, hvorved andelen af kursister på musikfag er lavt.

Figur 14: Fagfordeling blandt kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen

Figuren viser, hvor stor en andel af kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen, der går til de respektive fag. Kursisterne har haft mulighed for at sætte kryds ved flere forskellige fag, og andelen, summerer derfor ikke til 100 pct. n = 290.

Tidligere undersøgelser har vist, at mænd og kvinder ofte bruger aftenskolerne forskelligt (Løvgreen og Nordentoft 1998, Bjerrum og Thøgerensen 2016). Da mænd i denne undersøgelse kun udgør 10 pct. af respondenterne, skal der her blot peges på nogle overordnede tendenser.

I denne undersøgelse er bevægelsesfag og manuelle fag det foretrukne valg hos begge køn, men kvinderne foretrækker disse fagtyper i højere grad end mænd. Omvendt går mænd i større omfang end kvinder til grundlæggende fag og musik (som er de tredje og fjerde største samlede fag) (se tabel 6).

Tabel 6: De mest udbredte fag – fordelt på køn

Fag	Mænd	Kvinder
Bevægelsesfag	38 pct.	64 pct.
Manuelle fag	29 pct.	35 pct.
Grundlæggende fag	13 pct.	6 pct.
Musik m.m.	13 pct.	3 pct.
Antal respondenter i alt	24	224

Tabellen viser de fire mest udbredte fag blandt kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen fordelt på køn.

I Aalborgundersøgelsen var mændenes foretrukne fagtype grundlæggende fag, som hele 35 pct. af de mandlige kursister fulgte. Derefter kom bevægelsesfag (med 20 pct.) og manuelle fag (18 pct.). At der i Vordingborg Kommune ikke er så stor en andel af mandlige aftenskolekursister, der vælger grundlæggende fag, kan skyldes, at den type fag kun udgør 11 pct. af det samlede fagudbud i kommunen. I Aalborgundersøgelsen var det desuden tydeligt, at de fag, der kunne kaldes 'mandefag', hvor der var størst andel af mænd, var madlavning og fag inden for kommunikation.

Disse fag er næsten ikke synlige i denne undersøgelse, da der slet ikke udbydes kommunikationsfag i aftenskolerne i Vordingborg og blot to fag inden for madlavning og gastronomi. En anden forklaring kan være, at mændene deltager i disse typer af fag i andre regi. Eksempelvis udbyder Ældresagen i Vordingborg både IT-undervisning og madlavning, hvor der særligt i forhold til sidstnævnte er mange mandlige deltagere, selvom kvinderne også generelt dominerer i Ældresagens medlemsskare¹⁶.

Hold for særlige målgrupper

En af aftenskolernes forcer er, at de generelt er meget fleksible i deres fagudbud. De har desuden ofte mulighed for at tilpasse hold til særlige målgrupper. Hvis aktiviteterne kan defineres som handicapundervisning, gives der – som nævnt i kapitel 1 – forhøjet tilskud til de deltagere, der er handicappede i forhold til holdets emne/indhold.

I forbindelse med aftenskolernes samfundsmæssige rolle kan udbuddet af hold for særlige målgrupper være med til at vise, hvilke særlige indsatser aftenskolerne iværksætter.

I Vordingborg Kommune dominerer den almene aftenskoleundervisning, men fire af aftenskolerne har hold for særlige målgrupper, hvortil de modtager handicaptilskud. 24 pct. af det samlede tilskud til leder- og lærerløn gik i 2016 til handicapundervisning.

Handicapundervisningen i Vordingborg Kommune omfatter primært bevægelsesfag. 20 ud af de 52 bevægelsesfag i programmerne er ud fra deres titel rettet enten mod en særlig målgruppe (6 hold)¹⁷ eller mod fysiske udfordringer som rygproblemer eller generel hensyntagende træning (14 hold). Der er dog også flere eksempler på kreative hold for særlige målgrupper. Eksempelvis har en mindre aftenskole specialiseret sig i kreative hold for udviklingshæmmede.

Blandt kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen svarer 18 pct., at de går på et hold for en særlig målgruppe. Kun få respondenter har sat kryds ved hver af de specifikke særlige målgrupper, der var nævnt i spørgeskemaet. Sammenlagt har 30 pct. af de respondenter, der går på hold tilpasset en særlig målgruppe, sat kryds ved forskellige typer af patientgrupper (gigtpatienter, tidligere hjertepatienter, andre patientgrupper og psykisk sårbare),

¹⁶ Ældresagens program forår 2018, interview med formand for Ældresagen i Vordingborg.

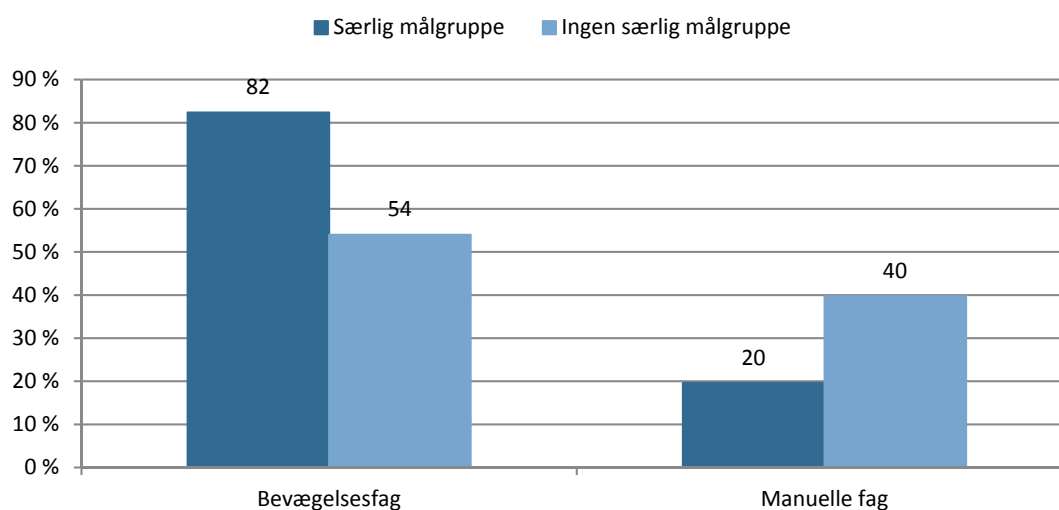
¹⁷ Målgrupperne er meget forskellige og dækker: mænd, børn, unge, xxi/xxxl, udviklingshæmmede.

mens under 10 pct. sammenlagt har sat kryds ved særlige målgrupper i form af gravide, singler, par samt børn og voksne sammen.

To tredjedele af de kursister, der går på hold for særlige målgrupper, har dog svaret 'anden særlig målgruppe' og har uddybet: 'Træsløjd', 'Håndværk', 'rygskånende', 'hensyntagende', 'skånegymnastik', 'zumba gold', 'ældre', 'musik', 'dårlig ryg'. De uddybende svar viser, at der først og fremmest er tale om særlige målgrupper i forhold til forskellige former for fysiske skavanker, men enkelte respondenter oplever det også som en særlig målgruppe, såfremt holdet er målrettet en bestemt aldersgruppe eller en gruppe med en særlig interesse for træsløjd. Det er således ikke kun de hold, der kan karakteriseres som handicapundervisning, og som udløser særlige tilskud, der opleves som hold for særlige målgrupper, selvom det formentlig udgør langt den største andel.

Kursisterne på hold for særlige målgrupper angiver helt overvejende, at de går til et bevægelsesfag (82 pct. af respondenter, der går på et hold for særlige målgrupper). Der er således god sammenhæng mellem fagudbuddet i Vordingborg Kommune og kursisternes oplevelse af at gå på et hold for en særlig målgruppe. Dette skal også ses i lyset af, at den aftenskole, der har specialiseret sig i kreative fag for udviklingshæmmede, ikke kunne deltage i spørgeskemaundersøgelsen netop på grund af kursisternes særlige udfordringer.

Figur 15: Målgrupper fordelt på fagtyper

Figuren viser, hvor store andele inden for henholdsvis 'særlig målgruppe' og 'ingen særlig målgruppe' der deltager i de respektive fag (i pct.). n = Særlig målgruppe: 51, ikke særlig målgruppe: 239. Da der er meget få respondenter i hver af de øvrige faggrupper, indgår disse ikke i figuren.

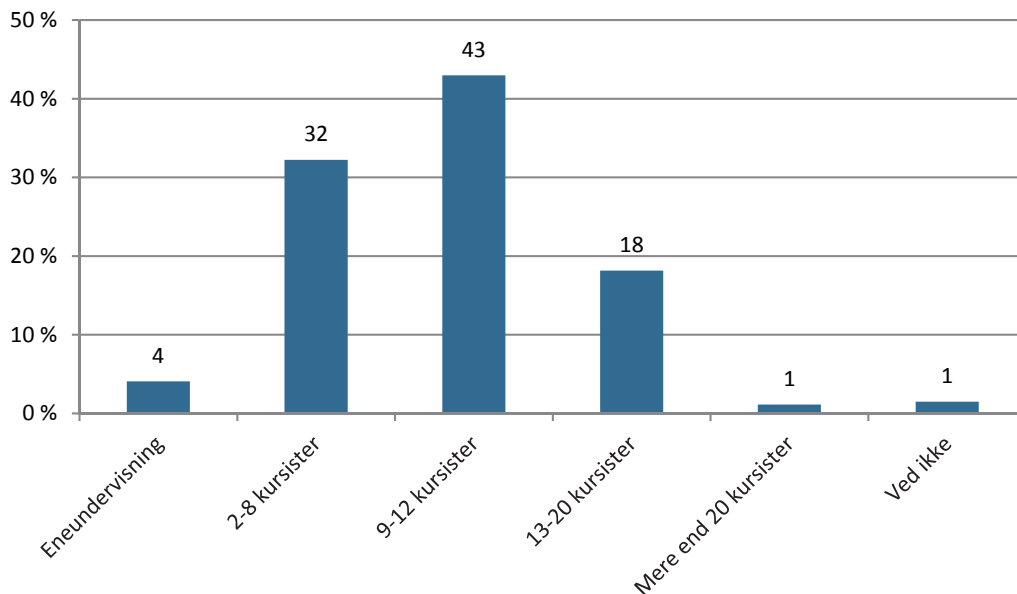
Kendetegnende for kursisterne på hold for særlige målgrupper er derudover, at de har en lidt lavere trivselsscore (65) end kursisterne generelt (71,3). Det kan indikere, at kurserne for særlige målgrupper udfylder en særlig rolle i forhold til sårbare grupper.

Antallet af kursister på holdene

Ifølge folkeoplysningsloven er der ingen generelle regler for, hvor mange kursister en aftenskole må have på et hold. Lokalt kan kommunerne dog fastsætte retningslinjer på området i forbindelse med tilskud til små hold¹⁸ og hold for handicappede. Det hænger sammen med, at der ofte er et forhøjet tilskud til den type hold. Vifos kommuneundersøgelse viser, at 63 pct. af kommunerne har fastsat et maksimum for antallet af deltagere på handicap-hold.

I Vordingborg Kommunes retningslinjer til aftenskolerne er der ingen formelle krav til holdstørrelse i forbindelse med et eventuelt forhøjet tilskud. På trods af, at der ikke er denne type retningslinjer, tyder spørgeskemaundersøgelsen på, at aftenskolerne i Vordingborg Kommune generelt opererer med forholdsvis små holdstørrelser. Næsten fire ud af fem af respondenterne går på hold med højst 12 kursister.

Figur 16: Antallet af kursister på holdene

Figuren viser, hvor mange kursister der er på det hold, kursisterne sidst har været til undervisning på (i pct.). n=270

På tværs af fag finder man kun eneundervisning på musik og instrumentalundervisningsholdene. Ved de grundlæggende og manuelle fag er holdene helt overvejende på mellem 4 og 14 deltagere, mens der er større variation i holdstørrelsen på bevægelseholdene.

¹⁸ Små hold omfatter typisk instrumentalundervisning eller hold i tyndt befolkede områder.

Flertallet af deltagere på hold for særlige målgrupper svarer, at mellem 2 og 8 kursister deltagere på holdet¹⁹. Mange af disse hold må antages at være hold, hvortil aftenskolerne modtager forhøjet tilskud. Det tyder således på, at aftenskolerne i høj grad bruger midlerne til at skabe tid og rum til de enkelte deltagere med særlige behov.

Hvor meget og hvornår?

Langt de fleste kursister i spørgeskemaundersøgelsen (83 pct.) følger kun et enkelt hold på aftenskolen ad gangen. 15 pct. af respondenterne går på to hold, 2 pct. på tre og under 1 pct. går på fire hold eller mere.

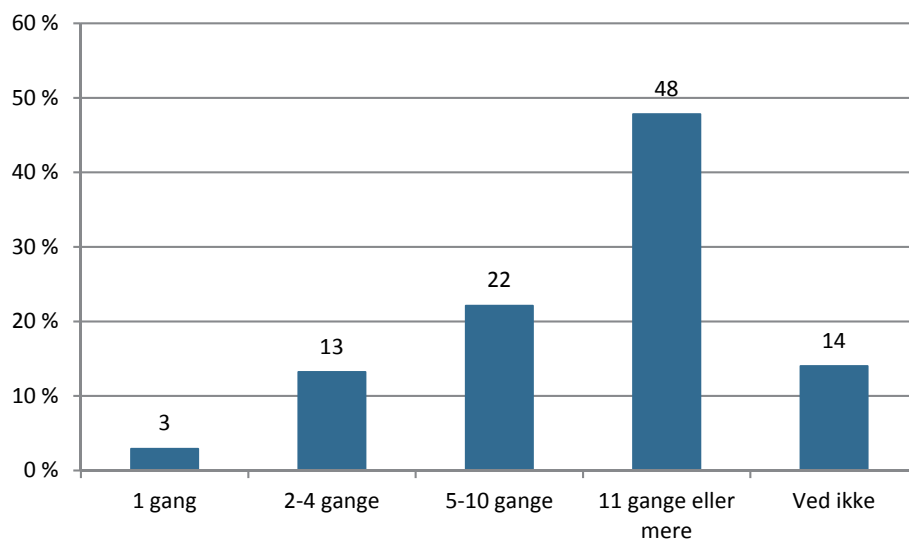
Aldersmæssigt er det interessant, at det i særlig grad er kursister under 65 år, som går på mere end ét hold (21 pct.), sammenholdt med 13 pct. af kursisterne over 65 år (se tabel 15 i bilagsmaterialet). Det adskiller sig fra resultaterne fra Aalborg Kommune, hvor kursisterne over 65 år var mest aktive i forhold til antallet af hold. Sammenlignet med undersøgelsen i Aalborg Kommune går kursisterne i Vordingborg Kommune desuden gennemsnitligt set på lidt færre hold (Bjerrum & Thøgersen 2016, 49f).

Som aftenskole, kan det være interessant at vide, hvorvidt de kursister, der går på mere end et hold, vælger at gå til den samme type hold, eller om man benytter sig af det brede fagudvalg. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at knap halvdelen af de kursister, der går på flere hold, holder sig inden for samme fagkategori.

Figur 17 viser, at langt de fleste af kursisterne går på hold, som har form af det, man forbinder med 'klassisk aftenskoleundervisning', hvor der er undervisning en gang om ugen over et efterår eller et forår. Det bliver typisk mellem 12 og 16 undervisningsgange. 48 pct. af respondenterne svarer således, at der er 11 undervisningsgange eller flere på deres hold. Det betyder samtidig, at den øvrige halvdel går på hold med en lavere mødefrekvens, hvilket kan være et udtryk for, at nogle aftenskoler eksperimenterer med kortere undervisningsforløb.

¹⁹ For at sikre at respondenterne har svaret på holdstørrelsen for et hold tilpasset en særlig målgruppe, er analysen foretaget ud fra de kursister, der har angivet, at de kun går på ét hold, og som samtidig har svaret, at de går på et hold tilpasset en særlig målgruppe (n = 39).

Figur 17: Antallet af undervisningsgange (andel i pct.)

Figuren viser, hvor mange undervisningsgange kursisterne har på det hold, som de har svaret ud fra (andel i pct.). n= 272

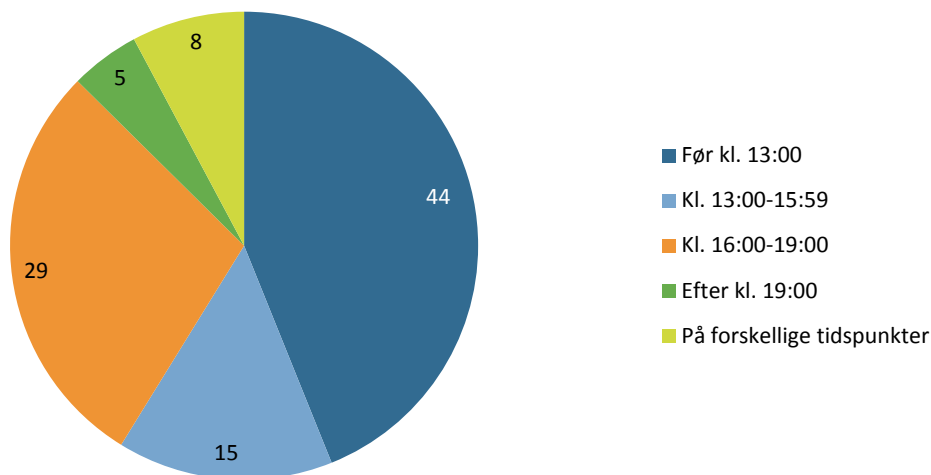
I forhold til at nå så bred en målgruppe som muligt, kan det være hensigtsmæssigt, at der også tidsmæssigt er et varieret udbud. Resultaterne peger på, at det er et felt, som aftenskolerne i Vordingborg Kommune arbejder med.

Hovedparten af respondenterne (83 pct.) går til aftenskoleundervisning i hverdagene, mens 22 pct. deltager på weekendhold. Katalogerne viser, at kurser i weekenden ofte omfatter flere undervisningstimer ad gangen end kurser i hverdagene.

Det er især aftenskoler med manuelle fag, der har fokus på at udbyde aktiviteter i weekender. Det gælder særligt en af de fagligt specialiserede skoler, hvor halvdelen af kursisterne angiver, at de deltager i undervisningen i weekenden. Kursisterne fra de øvrige aftenskoler går dog også til aktiviteter i weekenderne, men i langt mindre udstrækning.

En anden måde at sikre forskellige profiler adgang til aftenskolernes aktiviteter er at have undervisning på forskellige tidspunkter på dagen. Undervisningstidspunkterne i aftenskolerne i Vordingborg Kommune afspejler kursisternes profiler, hvor en stor del af målgruppen har mulighed for at deltage i aktiviteter i dagtimerne, fordi de er pensionister. Således går næste 60 pct. af kursisterne til aktiviteter, der starter før kl. 16, og for 44 pct. af respondenterne er der tale om aftenskoleaktiviteter om formiddagen. Blot 5 pct. af respondenterne har fast deres aftenskoleaktiviteter efter kl. 19. Dette billede er i god overensstemmelse med udbuddet i aftenskolernes programmer, hvor der ligeledes er få aftenhold.

Figur 18: Tidspunkt for undervisningens start (andel i pct.)

Figuren viser, i hvilket tidsrum kursisternes aftenskoleundervisning starter på det fag, de senest har været til undervisning i (i pct.).
n=269

I forbindelse med spørgsmål om kursisternes generelle tilfredshed med aftenskolerne, blev kursisterne også spurgt om til deres holdning til undervisningstidspunkterne. Her svarer 86 pct. af kursisterne, at de er tilfredse eller meget tilfredse (se figur 29 i kapitel 6), og tilfredsheden er udbredt på tværs af undervisningstidspunkterne.

På den ene side kan man sige, at aftenskolerne i Vordingborg Kommune ser ud til at tilpasse deres undervisningstider til deres kernemålgruppe. På den anden side kan der i undervisningstiderne være en barriere i at nå flere i den erhvervsaktive alder. Denne barriere imødegås måske til dels ved, at aftenskolerne også har aktiviteter i weekenderne.

Aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder

Vifos landsdækkende kommuneundersøgelse har vist, at en meget stor del af aftenskolerne aktiviteter foregår i landets større bykommuner. Selvom der stadig er relativt flere aftenskoler i landets yder- og landkommuner, er aktivitetsniveauet størst i bykommunerne, hvor aftenskolerne generelt har et højere aktivitetsniveau målt på antal indbyggere pr. undervisningstime.

Det er også særligt uden for de større bykommuner, at antallet af aftenskoler er faldet kraftigt over de seneste 10-15 år. Desuden tyder tendenserne i den mellemkommunale refusion på landsplan på, at mange kursister pendler fra land mod by for at deltage i aftenskoleaktiviteter.

Samlet er det ovenstående mønster på aftenskoleområdet interessant, fordi det adskiller sig fra foreningsområdet, hvor både foreningstætheden og medlemstætheden på folkeoplysningsområdet er størst i land- og yderkommuner (Thøgersen 2017).

Mønstrene kan tyde på, at der er noget ved aftenskoleområdet, som gør det vanskeligt at opretholde aktiviteter i de mindre samfund. Det er derfor interessant at se nærmere på, hvordan aftenskolerne i Vordingborg Kommune formår at opretholde aktiviteter i kommunens yderområder herunder, hvordan aftenskolelederne oplever muligheden for at udbyde aktiviteter lokalt.

Indledningsvist i denne rapport viste kortet over aftenskolernes undervisningssteder, at aftenskolerne også internt i Vordingborg Kommune samler deres aktiviteter i kommunens største byer: Vordingborg, Præstø og i nogen grad i Stege (figur 1). Møns Aftenskole er især interessant, fordi skolen stort set ikke har aktiviteter på Møn, men derimod i Præstø og i Vordingborg, hvilket dog også kan hænge sammen med ledelsens begrænsede lokaltilknytning.

Flere af aftenskolelederne på de brede, almene aftenskoler oplever, at det kan være svært at oprette aktiviteter uden for de større byer:

”Hvis nu man så har et nyt hold og skal starte op i Vordingborg Kommune, så tænker man... man tænker jo ikke Ørslev eller Lundby eller sådan noget lignende, så tænker man jo Vordingborg, Stege eller Præstø, hvor man siger, at det er der, hvor der er størst sandsynlighed for at kunne få startet noget op, ikke, men jeg synes, det kunne være interessant, som du også siger, at prøve om man kunne få styrket de små, det er jo også moderne politisk, få styrket nogle af de små, ja hedder de landsbyer? Lundby er jo ikke en landsby...”

Fokusgruppeinterview, aftenskole 5

En anden aftenskole, som for år tilbage blev sammenlagt af flere mindre lokale aftenskoler, og som derfor føler en forpligtelse til at være forankret i alle disse lokalområder, oplever det ligeledes som udfordrende, selvom de gerne vil:

”Ja, der var lidt det her med, at jeg skulle sørge for at være lokalt forankret alle stederne stadigvæk, ikke. Og jeg synes stadigvæk, det kan godt være lidt en udfordring. [...] I starten var min indstilling, at bare sæt alle hold op, og så må vi jo aflyse det, der ikke bliver. Men nu kan jeg så med min erfaring se, at det tager rigtig lang tid at sidde med alle de her hold med tre og fire på, og to på og prøve at lægge dem sammen og prøve – og nogen bliver aflyst, og det giver en masse utilfredshed, så jeg er blevet mere selektiv med, hvad vi sætter op.

Interview, aftenskole 2

Samtidig oplever skolelederen, at det kan være svært at samle hold på tværs af lokalområder, fordi deltagerne ikke nødvendigvis er villige til at køre efter kurserne:

”Jeg har f.eks. nogle gange haft måske to tysk-hold, hvor det ene har ligget lidt ude på bøhlandet, og det andet har ligget lidt inde i byen, og de har ikke kunnet slås sammen, og så må begge to falde simpelthen, fordi det ene hold vil ikke køre dén vej, og det andet hold vil ikke køre dén vej. De fire, jeg havde her, og de fem, jeg havde dér, kunne ikke samles. Så jeg oplever ikke, at man er særlig fleksibel. Og man er slet ikke fleksibel den modsatte vej, sydpå.”

Interview, aftenskole 2

I relation til de ovenstående erfaringer er det interessant at se nærmere på resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen ift., hvor lang tid kursisterne bruger på transport. Generelt er der god spredning blandt kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen, når det gælder deres bopæl: To tredjedele af kursisterne bor i landdistrikter, landsbyer eller mindre byer, en fjerdedel af kursisterne bor i en mellemstor by, mens de resterende bor i større byer (se figur 39 i bilagsmaterialet). Herunder er det også værd at bemærke, at 29 pct. af kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen har bopæl i andre kommuner.

Som tabel 7 viser, har langt den største andel af kursisterne under en halv times transporttid til deres undervisningssted, mens knap en fjerdedel af kursisterne bruger mindst en halv time på at komme frem til undervisningen. Interessant er det desuden, at kursisterne i Vordingborg Kommune bruger betydeligt længere tid på transport til deres aftenskoleledtagelse end idrætsaktive på landsplan bruger på transport til den idrætsfacilitet, de benytter mest, hvor 72 pct. har under et kvarters transport (Rask 2016, 27).

Tabel 7: Kursisternes transporttid

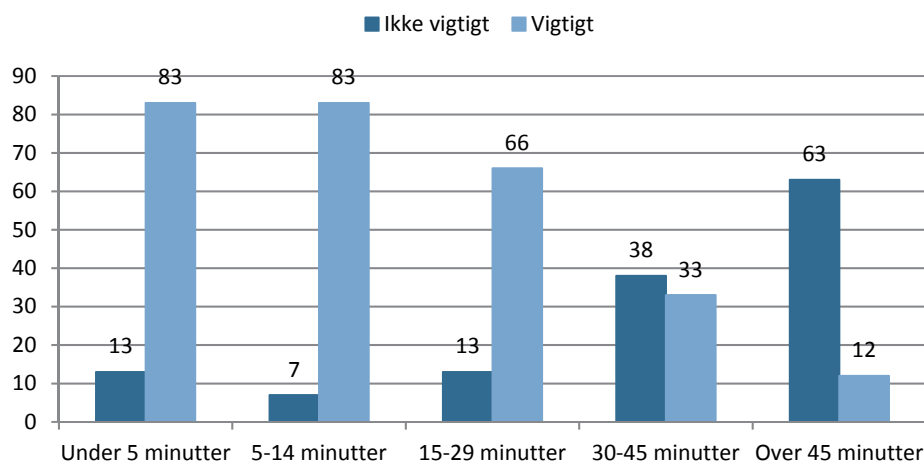
	Under 5 minutter	5-14 minutter	15-29 minutter	30-45 minutter	Over 45 minutter	I alt
Andel i pct.	9	40	28	8	15	100
Antal	23	109	76	21	41	270

Tabellen viser kursisternes svar på spørgsmålet: Hvor lang transporttid har du til det sted, hvor holdet foregår (kun den ene vej)?

Selvom spørgsmålet om transporttid ikke tager højde for, hvilket transportmiddel kursisterne anvender, må der formodes at være en vis sammenhæng mellem afstand og transporttid. Denne antagelse styrkes af, at der er en klar sammenhæng mellem transporttiden, og hvor vigtigt nærheden til undervisningsstedet er for valget af hold.

I alt 63 pct. af kursisterne ser nærheden til undervisningsstedet som enten vigtigt eller meget vigtigt for deres valg af hold. Som figur 19 viser, er nærheden til undervisningsstedet vigtigt for 83 pct. af de kursister, der har under et kvarters transporttid, mens den kun er vigtig for 12 pct. af de kursister, der har over 45 minutters transporttid til undervisningsstedet. Denne sammenhæng er ikke så overraskende, men det er alligevel en interessant pointe, at nogle kursister er mere villige end andre til at køre langt for at komme til undervisning i aftenskolen.

Figur 19: Transporttid og vigtighed af afstand for valget af hold

Figuren viser kursisters transporttid sammenholdt med, hvorvidt de anser nærhed til undervisningsstedet som vigtig for valget af hold. n = 266. Kategorien 'vigtigt' omfatter de kursister, der har svaret 'vigtigt' eller meget vigtigt. Ikke vigtigt omfatter de kursister, der har svaret slet ikke vigtigt eller ikke vigtigt. Mellemkategorien 'hverken vigtigt eller ikke vigtigt' samt kategorierne ved ikke og ikke-relevant er udeladt fra figuren.

Det er desuden interessant, at der på tværs af de to største fagtyper er en markant forskel på, hvor vigtig kursisterne synes transporttiden er. Blandt kursisterne på bevægelsesfagene, der primært er motiverede af at arbejde med deres fysiske helbred, motion og mentale trivsel, anser hele 78 pct. nærhed til undervisningsstedet som vigtigt. Blandt kursister på de manuelle fag er det tilsvarende tal blot 38 pct.

Det tyder således på, at når man er motiveret af at kunne komme til at dyrke sin hobby, lyst til at lære nyt og det faktum, at det gør én glad, er det ikke så vigtigt, at man skal køre lidt længere for de specialiserede tilbud, som de manuelle fag ofte er.

Derudover kan det spille ind, at der ofte er flere undervisningslektioner ad gangen, når det handler om manuelle fag, end når det handler om bevægelsesfag. Eksempelvis har den ene fagspecialiserede aftenskole typisk fire lektioner i træk på hverdagsholdene og endnu flere på weekendholdene, mens der i husflidsforeningerne typisk undervises i 2-3 timer af gangen. Omvendt er der ved bevægelsesfag typisk tale om en enkelt lektion eller maksimalt halvanden time (aftenskolernes programmer). Både fagets karakter og undervisningsformen kan dermed have betydning for villigheden til at transportere sig.

De ovenstående teser bekræftes, når man ser på de kursister, der ikke er bosiddende i kommunen. Af de 29 pct. af kursisterne, der er bosat i anden kommune, går fire ud af fem på en af de aftenskoler, der har specialiseret sig i manuelle fag. Langt den største andel af disse går på den fagspecialiserede aftenskole inden for det tekstile område. Også de kvalitative interviews med aftenskolelederne i de specialiserede aftenskoler inden for det manuelle felt bekræfter en oplevelse af, at de kan tiltrække kursister langvejs fra til deres specialiserede kurser. Eksempelvis hos en af husflidsforeningerne:

Interviewer: "Er det også kendetegnende for jeres kursister? Er de også fra lokalområdet, eller hvor kommer de fra?"

Informant 1: "Nej, de kommer også fra Næstved, Præstø, Nykøbing og Køge."

Informant 3: "De kommer faktisk fra et stort område. Når vi holder de der drejekurser, weekendkurser, der kommer de fra hele området."

Interview, aftenskole 3

En interessant pointe fra Vifos landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blandt aftenskoler er i den forbindelse, at der ser ud til at være nogle klare geografiske mønstre i aftenskolernes fagudbud. Her er det tydeligt, at de manuelle fag står stærkt blandt de aftenskoler, der har deres primære aktiviteter i landdistrikter og landsbyer, mens f.eks. de grundlæggende fag i særlig grad udbydes af aftenskoler i de større byer. Bevægelsesfagene, der er den mest populære fagtype på tværs af alle aftenskoler, udbydes bredt i hele landet, men særligt i de mellemstore og større byer (Thøgersen & Bjerrum, 2018).

I forhold til aftenskolernes fremtidige potentialer kan man på baggrund af de ovenstående resultater samlet argumentere for, at det for aftenskoler med fokus på bevægelsesfag kan være hensigtsmæssigt at være aktive i flere lokalområder, da man dermed øger sandsynligheden for at appellere til målgrupper, der ikke er klar til at transportere sig særlig langt.

For de manuelle fag er det værd at bemærke, at de kan have et større opland, hvis de formår at markedsføre tilbuddene, selv hvis de er placeret i mindre lokalsamfund.

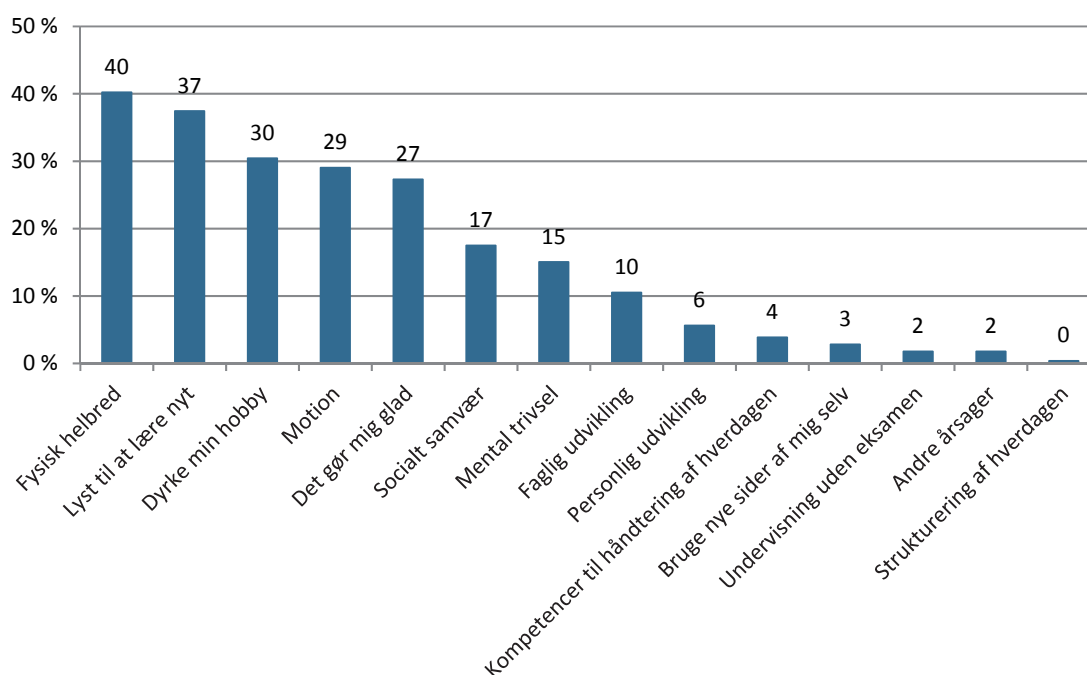
Kapitel 4: Bevæggrunde for at gå i aftenskole

Skal man se på aftenskolernes roller og potentialer i fremtiden, er det vigtigt at gøre sig klart, hvad der får kursisterne til at komme i aftenskolerne. Dette kapitel ser på forskellige parametre, der er vigtige for kursisternes deltagelse. Først behandles kursisternes årsager til at gå på aftenskole, dernæst undersøger kapitlet de faktorer, der er vigtige for kursisterne, når de vælger hold, og sidst belyses det, hvor kursisterne har fundet inspiration til at gå i aftenskole.

Væsentligste årsager til at gå i aftenskole

Respondenter blev i spørgeskemaet bedt om at angive de væsentligste årsager til, at de går i aftenskole. Det var muligt for dem at sætte op til tre kryds. Flest respondenter valgte udsagnet 'Jeg går på aftenskole for at arbejde med mit fysiske helbred'. Dernæst er lysten til at lære nyt og muligheden for at dyrke sin hobby blandt de vigtigste årsager til at deltage i aftenskoleaktiviteter.

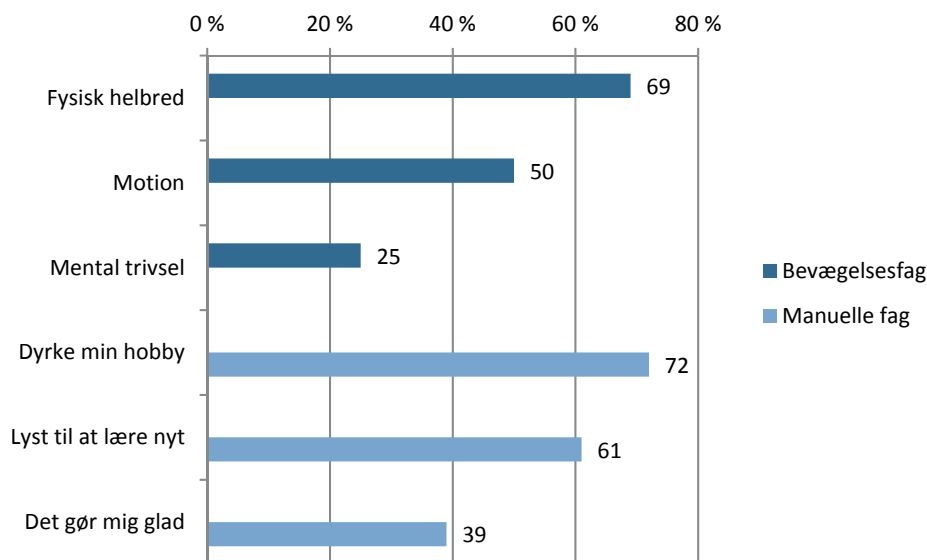
Figur 20: Årsager til at gå på aftenskole

Figuren viser, hvor stor en andel af respondenterne der har angivet de respektive årsager til, at de går på aftenskole (i pct.). Kursisterne har haft mulighed for at vælge maksimalt tre årsager. n=286

Motiverne til deltagelse hænger sammen med valget af de to dominerende fagtyper (figur 21).

Figur 21: Vigtigste årsager til at gå på aftenskole – fordelt på fag (andel i pct.)

Figuren viser de tre vigtigste årsager, som flest kursister vælger fordelt på fag (andel i pct.). n=151 for bevægelsesfag, n=92 for Manuelle fag.

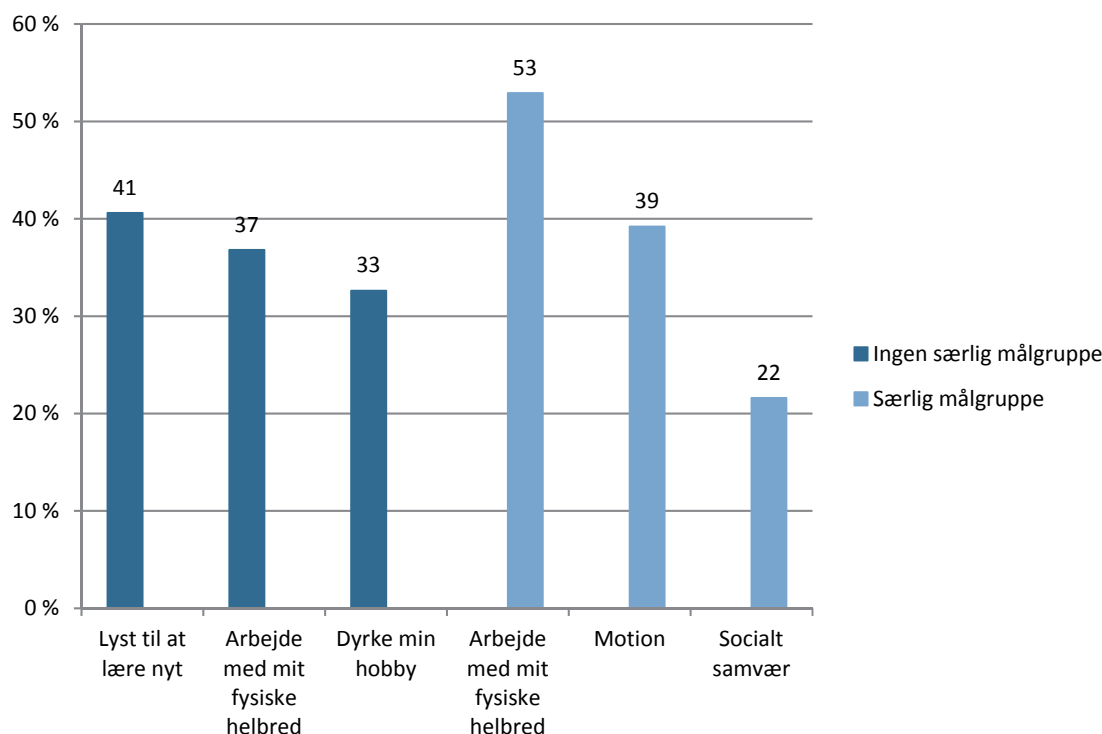
For deltagerne på bevægelsesfagene står egen sundhed – fysisk såvel som mentalt – helt centralt. Omvendt motiveres deltagerne i de manuelle fag af muligheden for at dyrke deres hobby, af lysten til at lære nyt, og fordi deltagelse i aftenskolen gør dem glade.

Det ovenstående billede af motivationsfaktorer på tværs af fag, minder meget om resultaterne fra undersøgelsen i Aalborg Kommune (Bjerrum & Thøgersen 2016, 70)

Kursister på hold for særlige målgrupper angiver stort set samme motiver som kursister på bevægelsesfag (figur 22). De går på aftenskole for at arbejde med deres fysiske helbred og for at få motion. Interessant nok betyder det sociale samvær med andre kursister også meget for kursister på de særlige hold, hvilket ikke i samme grad gør sig gældende for kursister på de øvrige hold. Den sociale del ser dermed ud til at være en særlig motivationsfaktor for kursister på hold for særlige målgrupper.

Desuden viser figur 22, at lysten til at lære nyt bliver den største motivationsfaktor for aftenskoledeltagelse, når man ser bort fra de kursister, der går på hold for særlige målgrupper.

Figur 22: Vigtigste årsager til at gå på aftenskole – fordelt på målgrupper

Figuren viser de tre vigtigste årsager, som flest kursister har sat kryds ved for kursister på hold for hhv. særlige og ikke særlige målgrupper (i pct.). n = 239 for ingen særlig målgruppe, n = 51 for særlig målgruppe.

Vigtige faktorer for valg af hold

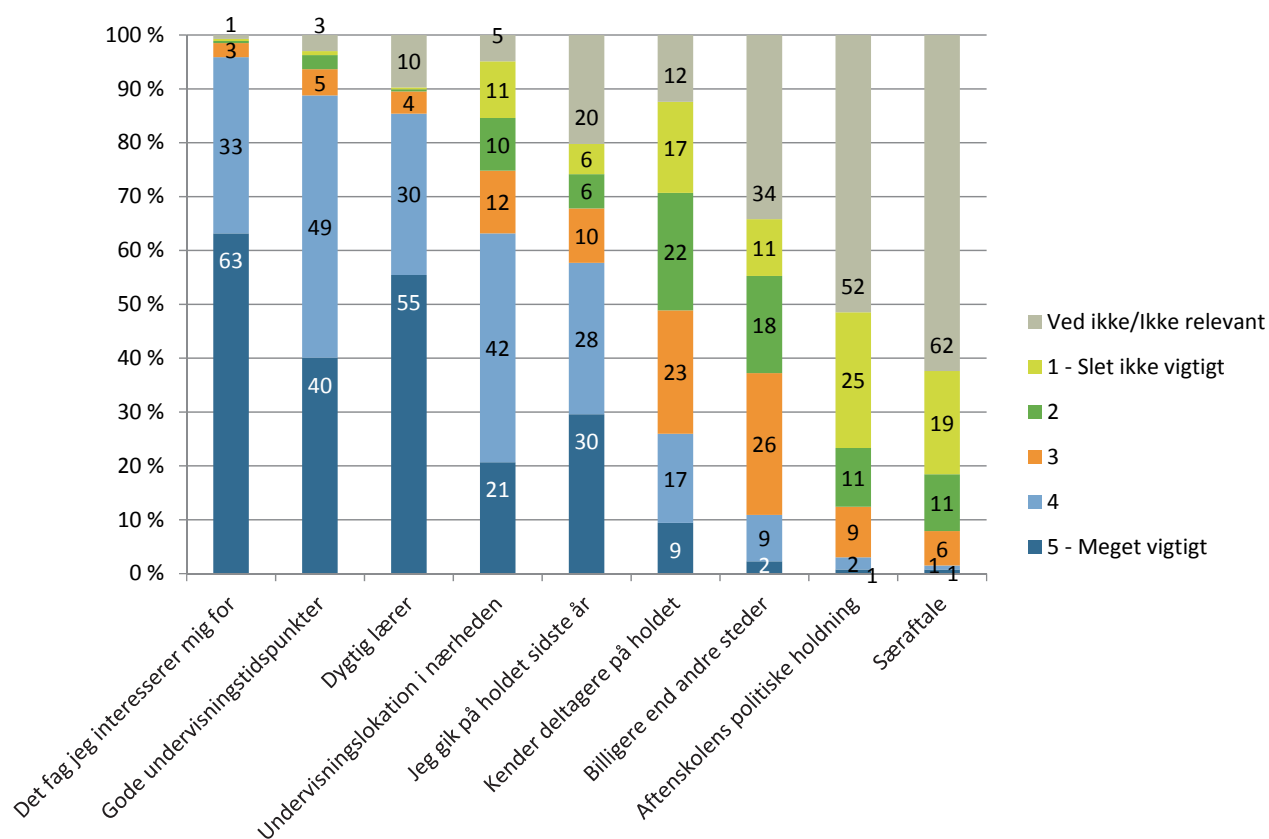
Skal man vurdere aftenskolernes vilkår og potentialer, kan det være vigtigt at vide mere om, hvad der får kursisterne til at vælge aftenskolens hold. Figur 23 viser kursisternes vurdering af, hvor vigtige forskellige parametre er for deres valg af hold.

Forventeligt er den vigtigste faktor, at det er det fag, som kursisten interesserer sig for. 96 pct. af kursisterne svarer, at det er vigtigt eller meget vigtigt. Men for mange kursister er der også andre ting på spil, når de vælger hold. For 89 pct. af kursisterne betyder undervisningstidspunktet også meget. Blandt denne gruppe går langt de fleste (46 pct.) til undervisning om formiddagen. Den anden store gruppe går til undervisning mellem kl. 16 og 19.

Desuden understreger resultaterne, at aftenskolernes lærere er helt centrale for aftenskolernes evne til at tiltrække og især fastholde kursister. For 85 pct. af kursisterne er det en vigtig faktor, at de vidste, at læreren var dygtig. Det er særligt vigtigt for kursister med flere års aftenskoleerfaring. Ser man på de 9 pct. af kursisterne, der har gået på aftenskole mindre end et år, vurderer kun 67 pct. at en dygtig lærer var vigtigt for valget af hold. Selvom der er tale om en lavere andel, er der alligevel blandt helt nye kursister meget, der afhænger af aftenskolelærerens faglighed og ry.

Derudover anser en del kursister nærhed til undervisningen for vigtigt/meget vigtigt (63 pct.).

Figur 23: Vigtighed af faktorer for valget af hold (andel i pct.)

Figuren viser, hvor vigtig de respektive grunde var for valget af hold (i pct.). n=266 for: 'Undervisningslokationen', 'Kender deltagere', 'Billigere end', 'Interesse', 'Særaftale' og 'Aftenskolen politiske holdning'. n=267 for: 'Dygtig lærer', 'Undervisningstidspunkt' og 'Gik på holdet sidste år'.

Der er ingen aldersforskelle i kursisternes holdninger til de tre vigtigste faktorer for valg af hold. Dog lægger ældre kursister over 65 år interessant nok mere vægt på kendskabet til andre deltagere, og at de gik på holdet sidste år, end man ser blandt yngre deltagere (se figur 40 i bilagsmateriale). Samme tendens var gældende i undersøgelsen i Aalborg Kommune.

Yderligere viste Aalborgundersøgelsen, at nærhed til undervisningen var mest vigtig for de yngre kursister, mens det forholder sig omvendt i Vordingborg Kommune (Bjerrum & Thøgersen 2016, 77). Dette kan dog hænge sammen med forskelle i fagudbud og geografi på tværs af de to kommuner.

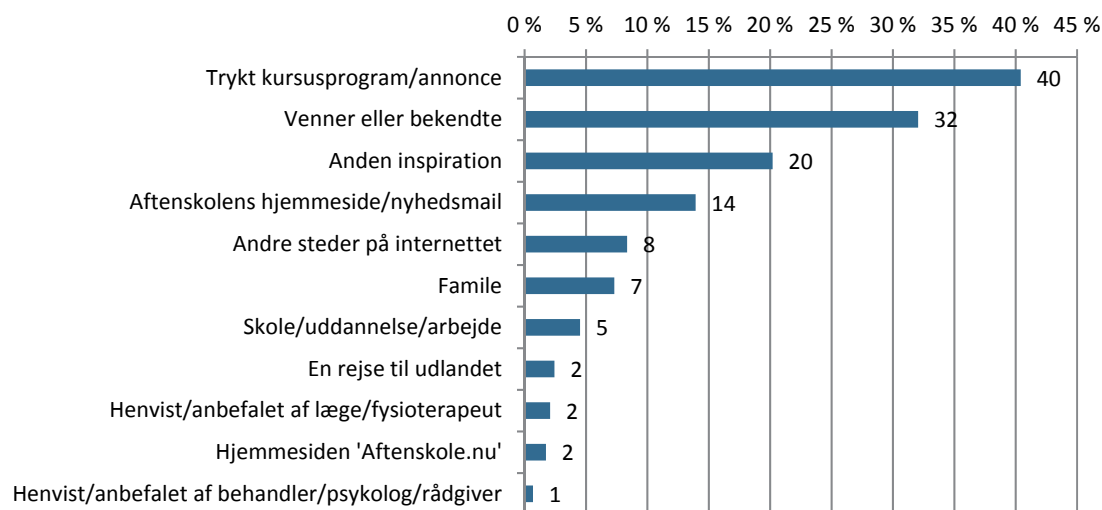
Inspiration til at gå i aftenskole

I forbindelse med den generelle digitalisering har der også på aftenskoleområdet været fokus på at arbejde med at opbygge hjemmesider og rekruttere deltagere via internettet. I en landsdækkende undersøgelse blandt aftenskolerne fra 2017 er annoncering på egen hjemmeside aftenskolerne mest udbredte annonceringsform, som 60 pct. af aftenskolerne benytter (Thøgersen og Bjerrum 2018).

Blandt aftenskolerne i Vordingborg Kommune finder man blot to aftenskoler, som ikke har en offentligt tilgængelig hjemmeside. Undersøgelsen viser imidlertid, at den elektroniske rekruttering (stadig) spiller en mindre rolle, når aftenskolekursister finder inspiration til at starte på et aftenskolehold. Blot 14 pct. af kursisterne finder inspiration via aftenskolens hjemmeside eller nyhedsmails. Omvendt svarer 40 pct. af respondenterne, at de finder inspiration i de trykte programmer og annoncer, mens 32 pct. svarer, at venner og bekendte har inspireret dem. Samlet set har trykte medier og netværk en helt central rekrutteringsrolle for aftenskolerne i Vordingborg Kommune.

Dertil kommer 20 pct., som angiver 'anden inspiration'. Her finder man uddybende svar som inspiration gennem udstillinger, messer og åbent hus, at de har mødt underviseren selv, eller at de er blevet inspireret gennem Facebook.

Figur 24: Inspirationen til at gå på aftenskole

Figuren viser, hvor stor en andel af kursisterne, der har angivet de respektive årsager, som inspiration for at gå på aftenskole (i pct.). Kursisterne har haft mulighed for at sætte flere kryds, derfor summere andelen ikke til 100. n=287

Generelt er svarene fra Vordingborg Kommune næsten identiske med Aalborgundersøgelsen. I Aalborgundersøgelsen var andelen af yngre kursister større, og derfor var det muligt at se specifikt på dem, der var under 46 år. Fordelt på alder var det tydeligt, at især den yngre del af kursisterne fandt deres inspiration via internettet (Bjerrum og Thøgersen 2016, 66).

Det ovenstående billede er interessant i forhold til de overvejelser, aftenskolerne selv gør sig ift. rekruttering af deltagere. Blandt de brede, almene aftenskoler har to skoler valgt fortsat at husstandsomdele programmerne, mens den tredje for nogle år siden er gået væk fra dette og i stedet benytter sig af avisannoncer og trykte foldere i kombination med aftenskolens hjemmeside:

”Nej, ikke mere, vi stoppede for et par år siden, så har vi haft indlæg i avisen, men det er fordi, det er så dyrt jo, det koster jo sindssygt mange penge, og vi er jo kun os, vi dækker

ikke op eller ned, kun Vordingborg Kommune, så vi går op til avisen [...] Men vi havde også en oplevelse af, at folk ikke læste det. Jeg kan godt selv lide at sidde med et katalog, og jeg synes også, der er en ulempe ved, at med den måde vi gør det på, kan man ikke selv læse om holdene. Det kan man jo, når jeres kommer, ikke. På vores skal man jo gå ind på hjemmesiden. Og der kan man jo sige, at vores målgruppe, om de er så gode til at gå ind og sidde og læse, eller om de ikke er, det er også lidt spørgsmålet, ikke. Så vi har haft rigtig meget snak for og imod, men blev enige om, at det var for tungt i budgettet til at fortsætte med det, ikke."

Fokusgruppeinterview, aftenskole 2

Aftenskolens oplevelse er, at der er en meget stor del af kursisterne, der gentilmelder sig fra sæson til sæson, og at katalogerne derfor ikke medførte særligt mange nye kursister i forhold til omkostningerne ved at få programmet trykt.

Omvendt oplever en anden aftenskole, der har aktiviteter i flere kommuner, at de husstandsdelte programmer gør en forskel – særligt i forhold til foredragsdelen:

"Fordi vi udgiver jo et program i 80.000 eksemplarer i hele det der område, ikke? Altså både Faxe, Vordingborg og Guldborgsund Kommune. Og det betyder, at der er mange, der ser det. Så vi er ikke låst fast i Vordingborg Kommune, at det kun er folk herfra, der kommer til sådan noget som foredrag f.eks."

Fokusgruppeinterview, aftenskole 5

De øvrige aftenskoler i kommunen har ikke husstandsdelte programmer, men benytter sig af hjemmeside, trykte foldere mv., og så har den lokale forankring stor betydning, da kendskabet til aftenskolens aktiviteter spredes fra mund til mund:

Informant 1: "Markedsføring, der er det væsentligste jo fra mund til mund til øre, det er det jo. Vi laver en folder, og vi har en annonce i avisen. Det er sådan det hele. En gang om året eller to gange om året."

Interviewer: "Men bliver folderen delt ud?"

Informant 1: "Kun når vi er nogle steder. Hvis vi er på marked, eller vi ved, at der er nogen, der er nogle steder, så får de nogle med. Og hvis der kommer gæster her i huset, så får de dem med. Så det er ikke markedsføringspenge, som vi bruger masser af, det kan man ikke sige. Det rygtes."

Interview, aftenskole 3

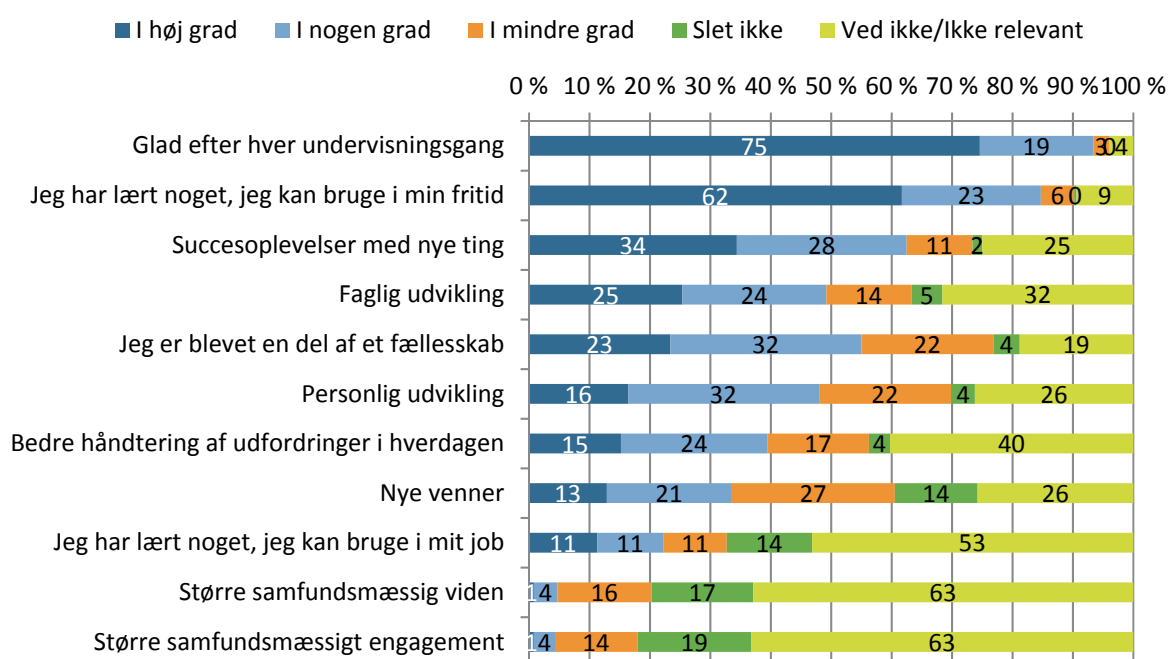
Aftenskolernes valg af markedsføringskanaler hænger samlet set tydeligt sammen med de enkelte aftenskolers muligheder og behov. Ifølge forvaltningen har det tidligere været på tale at samle aftenskolernes aktiviteter på en fælles portal, som kommunen tilbød at betale for, hvilket der på daværende tidspunkt ikke var interesse for fra aftenskolernes side (Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune).

Kapitel 5: Kursisternes selvvalgte udbytte

Det foregående kapitel har belyst, hvad der får kursisterne til at deltage i aftenskoleundervisning. Både deres motiver, hvor de finder inspiration, og hvorfor de vælger de hold, de gør. Dette kapitel ser nærmere på, hvad kursisterne får ud af at gå i aftenskole.

Respondenterne svarede på spørgsmål ud fra temaer, som er centrale for aftenskolernes selvforståelse og betydning gennem tiden: Oplevelsen af læring, fællesskab, demokrati og trivsel. De samlede resultater for kursisternes svar på spørgsmålene om deres selvvalgte udbytte er afleveret i figur 25.

Figur 25: Kursisternes selvvalgte udbytte

Figuren viser fordelingerne på spørgsmål om kursisternes udbytte af deltagelse i aftenskoleundervisning (i pct.). n=256.

Samlet set er det helt klart trivsel og læring, som flest kursister oplever at få ud af at gå i aftenskole. 75 pct. af kursisterne svarer, at de 'i høj grad' går glade hjem efter hver undervisningsgang. De to næste udsagn, som flest samlet set har udbytte af, er, at de har lært noget, de kan bruge i deres fritid (62 pct.), og at de får succesoplevelser med nye ting (34 pct.). En fjerdedel af kursisterne oplever, at aftenskoleundervisningen har bidraget til deres faglige udvikling.

I forhold til det sociale udbytte vurderer knap en fjerdedel af kursisterne, at de er blevet en del af et fællesskab, og 13 pct. vurderer, at de har fået nye venner af at gå i aftenskole.

Det tema, som færrest kursister oplever at få udbytte på, er således, hvad man kunne kalde det demokratifremmende aspekt af aftenskolerne, hvor blot 1 pct. af kursisterne 'i høj grad'

er er enige i, at de har fået større samfundsmæssig viden eller større samfundsmæssigt engagement. Det er en lavere andel end i Aalborgundersøgelsen, hvor andelen var på hhv. 6 og 3. pct. (Bjerrum & Thøgersen 2016, 88). Det kan dog skyldes forskellene i de udbudte fag i de to undersøgte kommuner samt respondenternes fagvalg²⁰.

Ses der på forskelle på tværs af aldersgrupper, er der en tendens til, at kursister under 65 år i højere grad end de ældre kursister oplever udbytte relateret til faglig udvikling, læring i fritiden og succesoplevelser. Omvendt lægger kursisterne over 65 år i lidt højere grad vægt på det sociale udbytte i form af fællesskaber og nye venner.

Selvurderet udbytte på tværs af fag

Det er interessant, at det selvurderede udbytte varierer på tværs af de to centrale fagtyper. Nedenfor vil kursisternes udbytte på tværs af disse to fagtyper blive beskrevet i forhold til de tre centrale temaer: Læring, fællesskab og trivsel²¹.

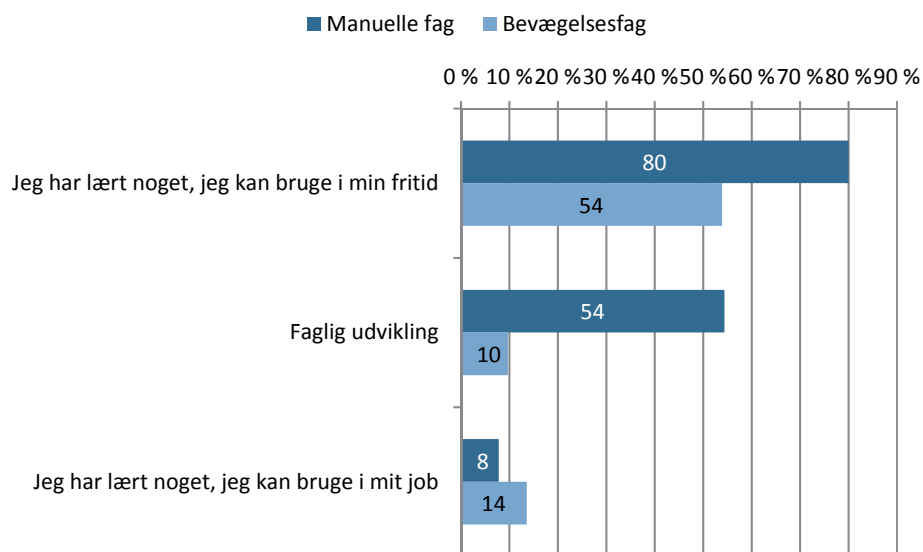
Læring

Som nævnt har læringsaspektet traditionelt spillet en central rolle for aftenskolerne. At lære noget nyt er det motiv, som næstflest kursister (37 pct.) finder væsentligt for deres deltagelse. For kursisterne på de manuelle fag gælder det en endnu større andel på 61 pct. For kursisterne på bevægelsesfagene er fokus et andet sted.

²⁰ I Aalborg deltog 24 pct. af respondenterne i grundlæggende fag og 11 pct. på kulturfag, mens de to fagtyper næsten ikke er repræsenteret i denne undersøgelse (hhv. 7 pct. på grundlæggende fag og 1 pct. på kulturfag). Resultaterne fra undersøgelsen i Aalborg Kommune viste desuden, at andelen, der oplever et udbytte i form af samfundsmæssig viden og engagement, er højere på både kulturfag og grundlæggende fag end på bevægelsesfag og manuelle fag.

²¹ Antallet af respondenter i forhold til demokratitemaet er for lavt til at kunne foretage yderligere delanalyser.

Figur 26: Læringsmæssigt udbytte – fordelt på fag (andel i pct.)

Figuren viser andelen af kursister, som 'i høj grad' tilslutter sig udsagnene fordelt på fag (i pct.). N: Manuelle fag: 88, bevægelsesfag: 138

80 pct. af kursisterne på de manuelle fag er i høj grad enige i, at de har lært noget, de kan bruge i deres fritid, og over halvdelen af dem oplever, at de har udviklet sig fagligt. På bevægelsesfagene er der betydeligt færre kursister – men dog stadig over halvdelen – som oplever at lære noget, de kan bruge i deres fritid. Kun 10 pct. oplever i høj grad faglig udvikling.

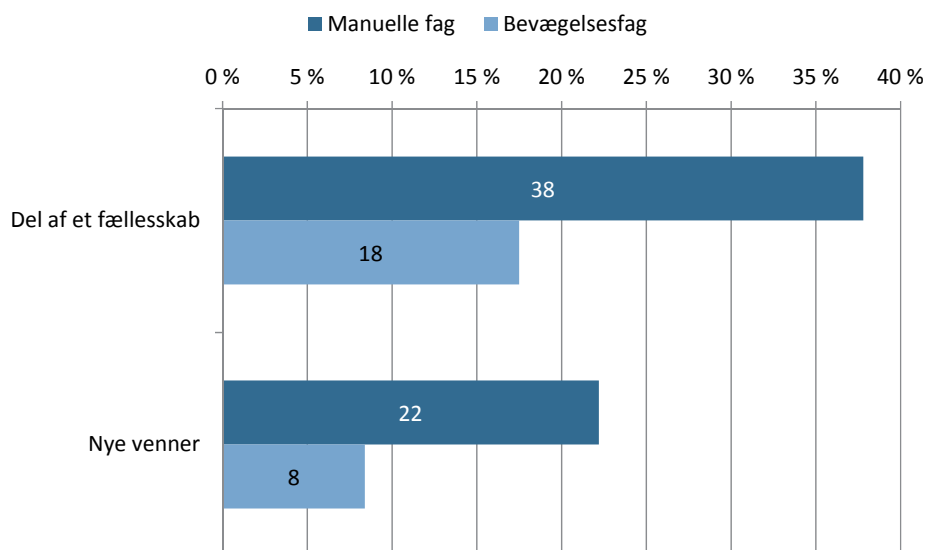
I forhold til det tredje læringstema relateret til job, ser man omvendt, at det opleves som mest relevant for kursisterne på bevægelsesfagene. Selvom kursisternes gennemsnitsalder er højere på bevægelsesfag end på manuelle fag, er der dermed stadig en del kursister, som bruger erfaringerne fra deres aftenskoledeltagelse i deres job.

Mønstrene på tværs af de to faggrupper i forhold til læringsmæssigt udbytte er i god overensstemmelse med resultaterne fra Aalborg Kommune (Bjerrum & Thøgersen 2016, 100).

Fællesskab

De manuelle fag ser i høj grad også ud til at have en styrke, når det gælder aftenskolernes fællesskabsdannende betydning. Næsten fire ud af ti kursister på de manuelle fag oplever 'i høj grad', at de er blevet en del af et fællesskab, og næsten hver fjerde oplever i høj grad at have fået nye venner. Blandt kursister på bevægelsesfagene er andelen betydeligt mindre (se figur 27).

Figur 27: Socialt udbytte fordelt på fag (andel i pct.)

Figuren viser andelen af kursister, som 'i høj grad' tilslutter sig udsagnene fordelt på fag (i pct.). n: Manuelle fag: 90, bevægelsesfag: 154.

Der kan være flere grunde til denne forskel. Dels kan der være det rent praktiske forhold, at kursisterne er sammen i flere timer på de manuelle fag end på bevægelsesholdene. Undervisningsgangene er typisk længere, og der er ofte gode muligheder for at snakke med hinanden undervejs. Forskellen kan også skyldes, at der på de manuelle hold i højere grad er et 'interessefællesskab', hvor 72 pct. af kursisterne går i aftenskole for at dyrke deres hobby. Kursisterne på bevægelsesfagene er i højere grad fokuseret på aktiviteten som middel til at arbejde med deres fysiske og mentale helbred. Grundlaget for et socialt udbytte kan derfor være mindre på disse fagtyper.

Mønstret på tværs af de to fag er enslydende med resultaterne fra Aalborg Kommune. Dog er andelen af kursister på bevægelsesfag, som angiver, at de i høj grad er blevet en del af et fællesskab, noget lavere end i Aalborg Kommune, hvor det tilsvarende tal var på 25 pct. (Bjerrum & Thøgersen 2016, 93). I Vordingborg Kommune er der dog mange kursister på bevægelsesholdene (34 pct.), som angiver, at de 'i nogen grad' er blevet en del af et fællesskab, og 21 pct., som angiver, at de 'i nogen grad' har fået nye venner²².

Personlig udvikling og trivsel

På tværs af de to fagtyper ser man generel enighed om udbyttet i forhold til personlig udvikling og trivsel. Lige stor andel af kursisterne på de to fagtyper svarer, at de 'i høj grad' går glade hjem efter undervisningen.

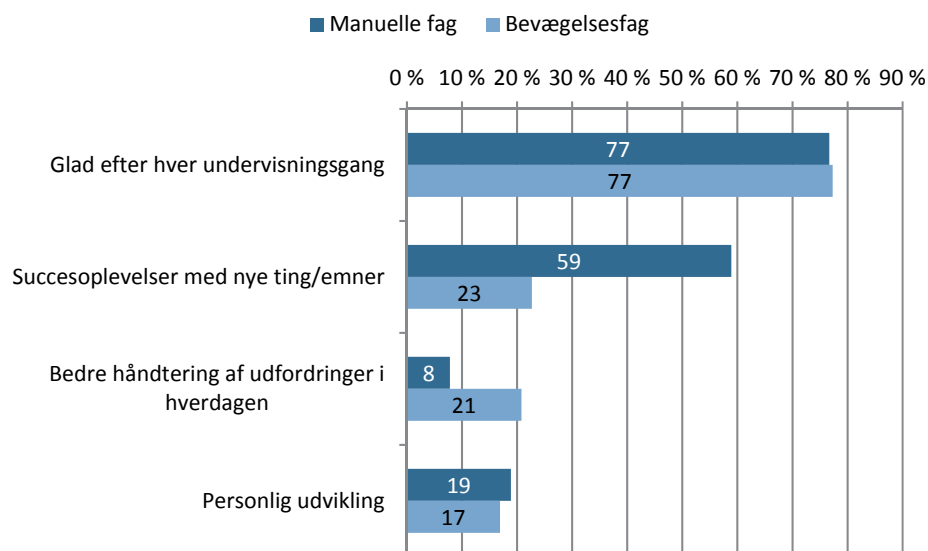
²² Der er dog tilsvarende mange, der har valgt 'i nogen grad' kategorien på de manuelle fag, og der er dermed store forskelle i det sociale udbytte på tværs af de to faggrupper, uanset om man udelukkende ser på de kursister, der har valgt 'i høj grad' eller om man også medtager 'i nogen grad'.

'Succesoplevelser med nye ting/emner' kan ses som en del af læringstemaet, men indgår under trivselstemaet, da det ifølge forskningen i mental trivsel i høj grad er en faktor, der generelt bidrager til menneskers handlekompetencer og tillid til egen formåen (Koushede 2015). En anden vigtig faktor for mental trivsel er, at man kan håndtere hverdagen.

Figur 28 viser, at det især er kursister på de manuelle fag, der i høj grad oplever at få nye succesoplevelser. Omvendt ser det ud til, at bevægelsesfagene har noget særligt at byde på, når det gælder håndtering af udfordringer, da én ud af fem kursister her oplever, at undervisningen gør dem bedre i stand til at håndtere udfordringer i hverdagen.

Ved det sidste udsagn om den personlige udvikling er der igen næsten ingen forskel på de to fagtyper, og det er tydeligt at se, at kursisterne generelt har et stort trivselsmæssigt udbytte af deres aftenskoledeltagelse.

Figur 28: Trivselsmæssigt udbytte fordelt på fag (andel i pct.)

Figuren viser andelen af kursister, som 'i høj grad' tilslutter sig udsagnene fordelt på fag (i pct.). N: Manuelle fag: 90, bevægelsesfag: 154.

Som ved de to foregående typer af udbytte er mønstrene på tværs af de to faggrupper meget enslydende med resultaterne fra Aalborg Kommune (Bjerrum & Thøgersen 2016, 97).

Udbytte og hold for særlige målgrupper

Deltagere på hold tilpasset en særlig målgruppe angiver generelt et lidt lavere selv vurderet udbytte end øvrige kursister.

Det står i modsætning til resultaterne fra Aalborg Kommune, hvor kursister, der går på hold tilpasset særlige målgrupper, skilte sig positivt ud – særligt i forhold til at være blevet en del af et fællesskab og i forhold til bedre at kunne håndtere udfordringer i hverdagen.

Det er vanskeligt at afgøre, hvad disse forskelle skyldes. Det kan både have noget at gøre med karakteren af hold og fag for særlige målgrupper, men det kan også skyldes forskelle i de særlige målgruppers karakter på tværs af de to undersøgelser. I hvert fald tyder de øvrige resultater i undersøgelsen på, at hold for særlige målgrupper også i Vordingborg Kommune har en særlig karakter (færre på holdet), og de omfatter kursister, der gennemsnitligt har en lavere trivselsscore end kursister, der ikke går på hold tilpasset en særlig målgruppe.

Kapitel 6: Tilfredsheden med aftenskolernes tilbud

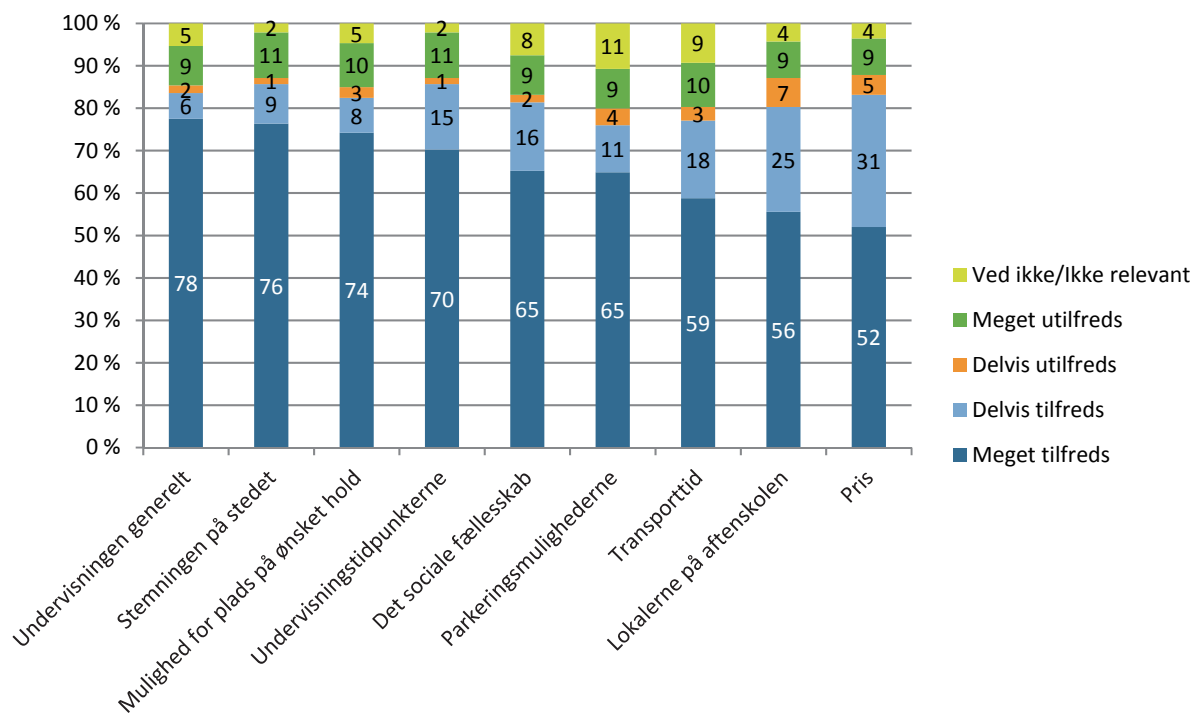
De foregående kapitler har set på kursisternes profiler, trivsel og bevæggrunde for at deltage i aftenskoleundervisning, og det seneste kapitel viste, at kursisterne har et stort udbytte af deres aftenskolebeteiligung. Dette kapitel undersøger kursisternes tilfredshed med aftenskolernes tilbud samt deres syn på og erfaringer med aftenskolelærernes rolle.

Kursisternes tilfredshed med aftenskolernes tilbud

Der er ingen tvivl om, at kursisterne overordnet set har et meget positivt syn på aftenskolerne. Respondenterne blev i spørgeskemaundersøgelsen bedt om at vurdere, hvor tilfredse de var med ni forskellige aspekter af aftenskolernes samlede tilbud.

Figur 29 viser, at det ved alle aspekter er mindst tre fjerdedele, der har svaret, at de er meget eller delvist tilfredse, mens mellem 11 og 16 pct. har svaret, at de er delvist eller meget utilfredse.

Figur 29: Kursisternes tilfredshed med aftenskolerne (andel i pct.)

Figuren viser, hvor tilfredse kursisterne er med aftenskolens forskellige tilbud (i pct.). n=279-280.

Som figuren viser, er tilfredsheden størst, når det gælder undervisningen, stemningen på stedet og muligheden for at få plads på et ønsket hold. I den anden ende af skalaen er det især aftenskolernes lokaler (16 pct.), prisen for at gå i aftenskole (14 pct.) og hhv. muligheden for at få plads på det ønskede hold (13 pct.), parkeringsmulighederne (13 pct.) og transporttiden til aftenskolen (13 pct.), som kursisterne er utilfredse med.

I Aalborgundersøgelsen var det som i Vordingborg Kommune aftenskolernes lokaler, som der var mindst tilfredshed med. I undersøgelsen var det tydeligt, at kursister på de manuelle fag var mindre tilbøjelige til at være meget tilfredse med lokalerne end undersøgelsens øvrige kursister. I Vordingborg Kommune er det omvendt. Her svarer 86 pct. af kursisterne på manuelle fag, at de er tilfredse eller meget tilfredse med lokalerne. Det samme gør sig gældende for blot 77 pct. af kursisterne på bevægelsesfag.

Forskellene på tværs af fag kan dog hænge sammen med de enkelte aftenskolors lokalesituation. Ser man på tilfredsheden med lokalerne fordelt på aftenskoler, er der en klar tendens til, at der er størst tilfredshed med lokalerne, der hvor aftenskolerne har egne lokaler. Dette billede er måske ikke så overraskende, men alligevel interessant i lyset af den aktuelle situation i kommunen, hvor tilskuddet til egne lokaler har været under lup.

Forventet aftenskoledeltagelse

En anden måde at undersøge kursisternes tilfredshed på er ved at se på, hvorvidt de forventer at deltage i aftenskoleundervisning i fremtiden. Hvis kursisterne er klar til 'genkøb', viser det, at der ikke alene er tale om tilfredshed nu og her, men at kursisterne er så glade for produktet, at de gerne vil have mere.

Svarene på kursisternes fremtidige aftenskoledeltagelse understreger i høj grad billedet af meget tilfredse brugere (tabel 8).

Tabel 8: Kursisternes fremtidige aftenskoledeltagelse

	Antal	Andel
Ja	224	89
Nej	4	2
Ved ikke	22	9
Total	250	100

Tabellen viser fordelingen af kursisternes svar på spørgsmålet om deres fremtidige aftenskoledeltagelse: "Forventer du at deltage i aftenskoledeltagelsen hos den samme udbyder om et år?"

89 pct. af kursisterne forventer, at de også om et år går i aftenskoledeltagelse hos samme udbyder, som de gik hos på undersøgelsestidspunktet.

9 pct. overvejer, hvorvidt de skal fortsætte. Af de 22 kursister, der dækker over, svarer otte, at de har opnået det, de ville med aftenskoledeltagelsen. Otte svarer, at det er for dyrt for dem at fortsætte, mens fem svarer, at det bliver svært for dem at finde tid²³.

²³ 'Jeg har opnået det jeg ville'(8), 'Det er for dyrt'(8), 'Andet'(8), 'Det bliver svært at finde tid'(5), 'Vil hellere gå til en anden udbyder'(1), 'Jeg regner med at flytte'(1), 'Fordi jeg har behov for bedre/mere undervisning'(1), 'Fordi faciliteterne er for dårlige'(1), 'Fordi undervisningstiderne passer mig dårligt'(1), 'Fordi der ikke er nok plads på holdene'(1).

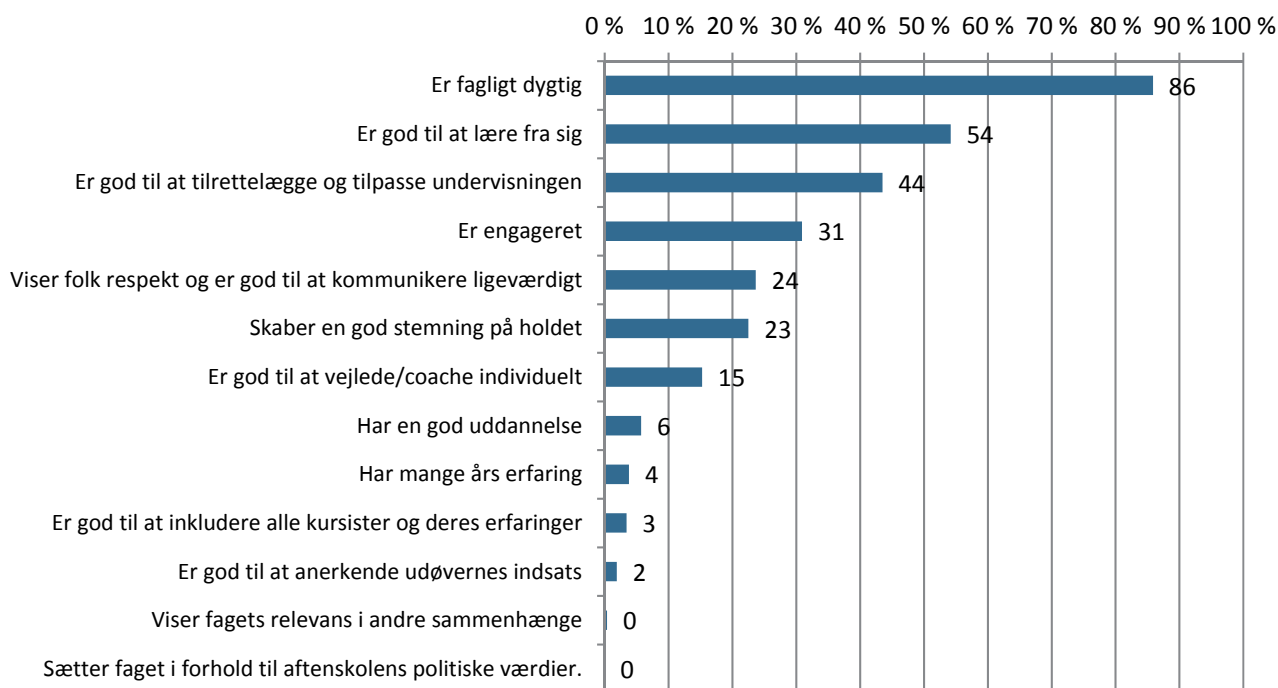
Kun 2 pct., svarende til 4 kursister, svarer, at de ikke forventer at gå i den samme aftenskole om et år. Her er begrundelserne, at det er for dyrt, at der ikke er plads nok på holdene, at de har behov for bedre/mere undervisning, og at undervisningstidspunkterne passer dårligt. Det er således kun ganske få kursister, der ikke forventer at fortsætte.

Kursisternes syn på aftenskolernes lærere

Som beskrevet ovenfor er der stor tilfredshed med undervisningen i aftenskolerne generelt. Resultaterne viser også tydeligt, at lærerne betyder meget for kursisternes oplevelse og udbytte. For 85 pct. af kursisterne er det en vigtig faktor, når de vælger hold, at læreren på holdet er dygtig. For yderligere at undersøge lærernes betydning blev kursisterne bedt om at vælge, hvilke egenskaber der er de vigtigste ved en aftenskolelærer. Derefter blev de bedt om at vurdere deres aktuelle aftenskolelærer i relation til de samme egenskaber.

Som det fremgår af figur 30, understreger resultaterne aftenskolernes faglighed. Det vigtigste for kursisterne er klart, at aftenskolelæreren skal være fagligt dygtig. Dernæst er det vigtigt, at han/hun er god til at lære fra sig og tilrettelægge undervisningen.

Figur 30: Vigtigste egenskaber ved en aftenskolelærer (andel i pct.)

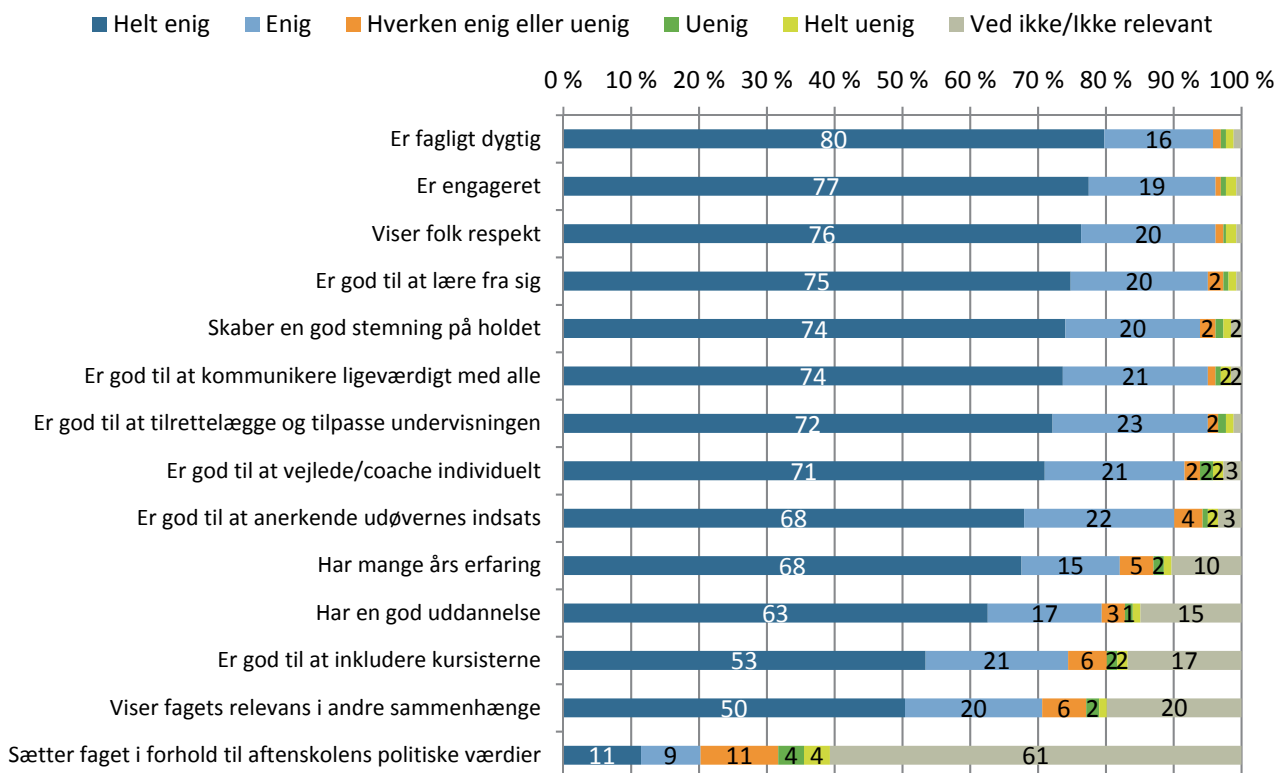

Figuren viser kursisternes vurdering af, hvilke egenskaber der er de vigtigste hos en aftenskolelærer (i pct.). n=262. Kursisterne har haft mulighed for at sætte maksimalt 3 kryds, og andelen summerer derfor ikke til 100 pct.

Ved spørgsmålet om lærerens vigtigste egenskaber havde respondenter kun mulighed for at sætte tre kryds. De har således skullet prioritere. I spørgsmålene om deres egen lærer, fik de imidlertid mulighed for at vurdere deres aktuelle lærer i forhold til hvert enkelt udsagn.

Resultaterne viser, at lærerne ud fra kursisternes vurdering lever op til de høje forventninger og mere til (figur 31). At aftenskolelærerne i Vordingborg Kommune er fagligt dygtige, engagerede og viser folk respekt, er de udsagn som flest kursister er enige i. Ved alle tre udsagn svarer 96 pct. af kursisterne enten 'enig' eller 'helt enig'.

Figur 31: Kursisternes vurdering af egen aftenskolelærer (andel i pct.)

Figuren viser kursisternes vurdering af i hvilket omfang beskrivelsen passer på deres nuværende aftenskolelærer (i pct.). n=262

Ser man på kursisternes opfattelse af de vigtigste egenskaber sammenholdt med deres vurdering af deres egen lærer, er der meget positive vurderinger. Som nævnt er 96 pct. af kursisterne enige i, at deres lærer er fagligt dygtig, som var den egenskab flest kursister fandt vigtig. 95 pct. er enige i, at deres lærer er god til at lære fra sig og 95 pct. er enige i, at deres lærer er god til at tilrettelægge og tilpasse undervisningen.

De ovenstående resultater er desuden i god overensstemmelse med aftenskoleledernes egne vurderinger af lærernes betydning for aftenskolernes tilbud, som de kommer til udtryk i de kvalitative interviews. En aftenskoleleder understreger, at det kan tage flere år at bygge et fag op igen, såfremt der har været en sæson med en mindre god underviser:

”Underviseren er alfa omega. Det er det jo. Du skal bare have én dårlig underviser til et eller andet, så skal du bare se, hvordan det går med at få lavet tilsvarende hold, når der kommer en ny. Det tager år inden det kører igen.”

Interview, aftenskole 7

En anden aftenskoleleder tilskriver en del af aftenskolens succes med yoga, at skolen var så heldig, at en meget dygtig yogalærer med et godt netværk i yogamiljøet selv henvendte sig til aftenskolen:

"Altså, hernede i Vordingborg Kommune, der har det været én yogalærer, som har medført en hel masse. På en måde så har jeg været lidt heldig at sige ja på det rigtige tidspunkt [...] Og det viste sig så - hun underviser inde på dansk yogauddannelse."

Interviewer: "Ja, så hun er lidt hot shot på den front?"

"Ja, og så var hun så - jamen nu har jeg så seks-syv yogalærere hernede i det her område, det er jo helt vildt, hvor mange der kan være. Men det er så noget andet. Men det er på grund af hende. Og det er det, der er vores hovedhjørnesten hernede i Vordingborg Kommune."

Interview, aftenskole 5

Det er også interessant, at underviserne i mange tilfælde selv er katalysatoren for oprettelsen af nye fag:

"Og så er det lykkedes mig at få et par spanskhold op at stå. Og det er så fordi, der er en lærer, der henvender sig og siger, "jeg vil godt undervise i noget spansk". Og der har så vist sig at være et behov for det, ikke? Men ellers har vi ikke ret meget nyt på programmet hernede. Det er de der ting, ikke?"

Interview, aftenskole 5

Informant: "Der var en der kom og godt ville undervise i det. Så sagde jeg, jamen, lad os da prøve."

Interviewer: "Ja, er det sådan, der typisk opstår nye fag, at der kommer nogen undervisere, eller er det jer der tager initiativ?"

Informant: "Nej, det er fordi, selvom vi får en ide, altså så kan vi jo godt annoncere efter undervisere. Men det synes jeg ikke rigtigt giver noget. Det skal være nogen, der har en ide, de godt vil prøve. Et eller andet, hvor de så tænker på os."

Interview, aftenskole 7

”Jamen det er nogle lærere, som har henvendt sig, som jo så har haft kontakt med enten nogle bosteder eller nogle andre ting i Vordingborg Kommune, hvor de gerne ville undervise, ikke.”

Interview, aftenskole 4

Hos en af de nyere aftenskoler er det dog primært aftenskolelederen selv, som finder på og sætter nye tiltag i gang. Eksempelvis er der udviklet kombinationskurser med forskellige typer af fagligheder, hvilket ligeledes understreger det store fokus på undervisernes faglige kompetencer:

”I foråret var her to kurser med to forskellige tekstiltrykkere, som begge to arbejder med blomster og tekstil. Den ene bruger en teknik, hvor farvestofferne i planterne skaber farverne, og den anden hun tørrer planterne, og derefter bliver de overført fotografisk via computer. De to var der begge to og havde kursus i foråret, altså to forskellige weekender. Dem har jeg fået til at gå sammen og lave et fælleskursus. Også foreslog jeg, at vi tog en biolog med også. Det er nu blevet til et tre dages kursus, som starter med en biolog vedr. flora, fauna osv. Og derefter starter det håndværksmæssige med teknikker, tryk, farver.

Derudover har jeg både lavet kurser med tekstiltryk og broderi sammen og med møbel-polstring og broderi. Et ’konfirmationskursus’ er på trapperne. Hvor mormor eller moster tager på kursus med konfirmanden, mormor eller moster syr kjolen, men samtidig er der andre fag for konfirmanderne [...] En weekend hvor konfirmanden får lavet en ’drejebog’ til sin konfirmation, tænkt nogle gode/kritiske tanker vedr. hvorfor man vælger at blive konfirmeret. Og får en weekend sammen med et familiemedlem og andre konfirmander. For at skabe så anderledes kurser arbejder jeg meget med at sætte forskellige faggrupper sammen.”

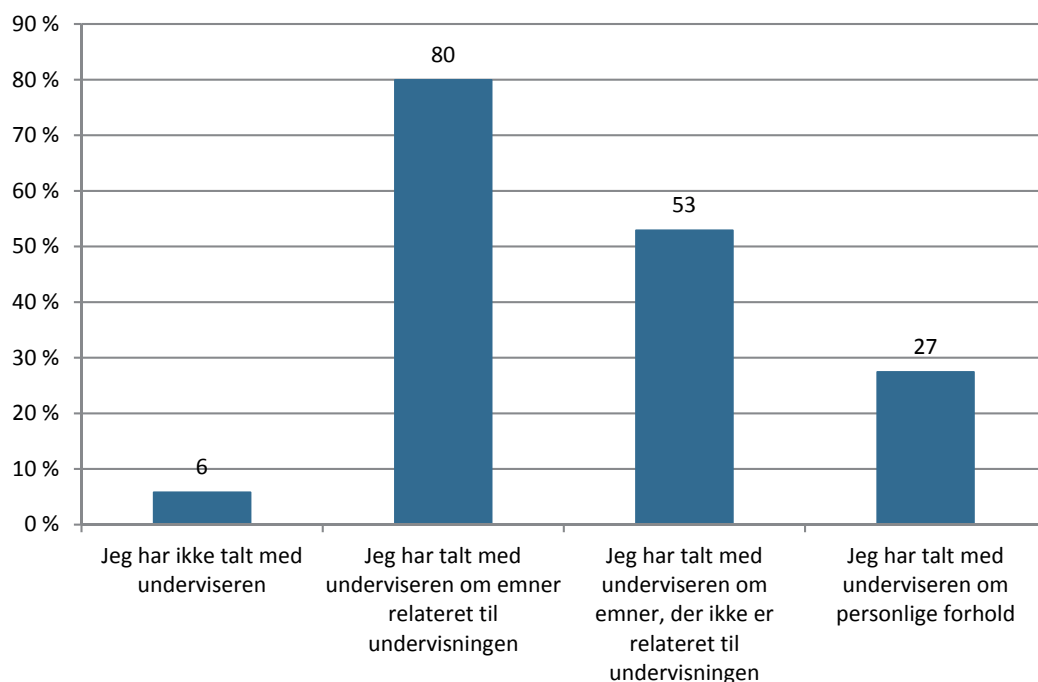
Interview, aftenskole 9

Samlet efterlader undersøgelsen ingen tvivl om, at aftenskolernes undervisere spiller en meget stor rolle i aftenskolerne, og at de er med til at sikre aftenskolerne deres faglige profil, som er en af deres helt store styrker. Det sidstnævnte eksempel viser desuden, at der kan være et potentiale i forhold til kombinationen af mange forskellige typer af fagligheder omkring det samme undervisningstema.

Relation til læreren

For at undersøge aftenskolelærernes betydning yderligere blev respondenterne spurgt, om de har talt med underviserne, samt om samtalen handlede om faget, andre ting eller personlige emner (figur 32).

Figur 32: Kursisternes relationer til underviseren (andel i pct.)

Figuren viser, i hvilket omfang kursisterne har talt med deres underviser (i pct.). n=262. Kursisterne har haft mulighed for at sætte flere kryds, andelenes summerer derfor ikke til 100 pct.

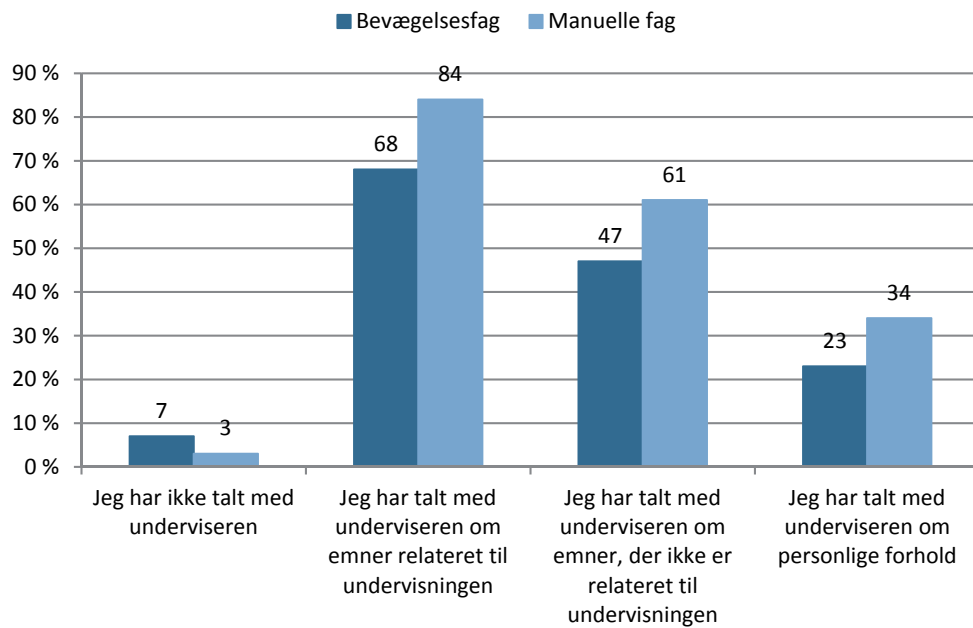
Som figuren viser, har langt de fleste kursister (80 pct.) talt med deres underviser om emner relateret til faget. Lidt over halvdelen har talt med underviseren om andre emner, mens lidt over hver fjerde har talt med underviseren om personlige forhold.

Det er relevant at antage, at kursister med flere års deltagelse på holdet i højere grad taler med underviseren om emner ud over selve faget end nye kursister. Dette gælder da også i tendensen til at tale om personlige emner, men ikke i forhold til andre emner. Blandt kursisterne, der har gået i aftenskole mindre end et år, har 11 pct. talt med underviseren om personlige emner, mens andelen er på 31 pct. for de kursister, der har gået på holdet i minimum seks år.

Interessant nok taler kursister med lav trivselsscore i højere grad med læreren om personlige forhold (39 pct.) end kursister i bred forstand (27 pct.). Aalborgundersøgelsen peger på samme tendens, selvom der i begge undersøgelser er få respondenter med en trivselsscore under 50 (Bjerrum & Thøgersen 2016, 132). Det viser, at aftenskolelærerne i nogle tilfælde kan spille en meget vigtig samfundsmæssig rolle i forhold til sårbare borgere.

Figur 33 viser, at kursisterne på de manuelle fag i højere grad taler med underviseren end kursister på bevægelsesfagene. Det kan skyldes, at kursisterne på de manuelle fag generelt har en større social kontakt, også til de andre kursister som tidligere beskrevet.

Figur 33: Relationer til underviseren fordelt på fag (andel i pct.)

Figuren viser kursisternes relationer til underviseren fordelt på fag. n = 151 for bevægelsesfag, 92 for manuelle fag.

Kapitel 7: Aftenskolernes samfundsmæssige rolle

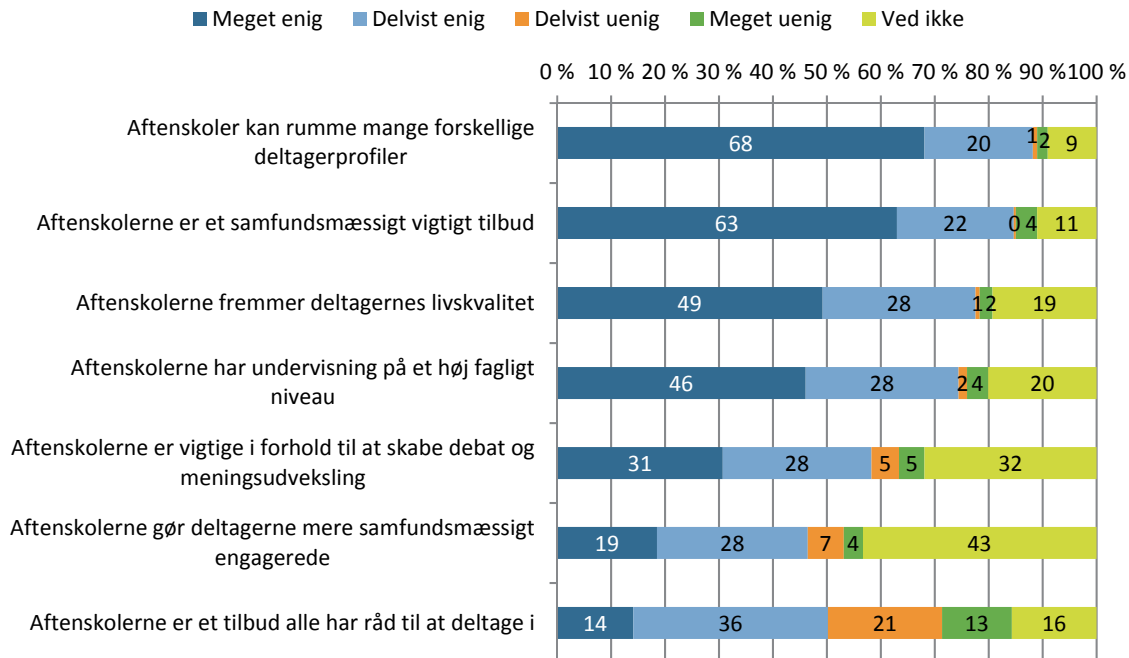
Som de foregående resultater har vist, er aftenskolekursisterne generelt meget tilfredse med aftenskolerne i Vordingborg Kommune, aftenskolelærernes faglighed og den undervisning, de modtager. Dette kapitel løfter blikket lidt op og ser mere overordnet på aftenskolernes samfundsmæssige rolle – både ud fra kursisternes perspektiver i spørgeskemaundersøgelsen og ud fra aftenskoleledernes eget syn på aftenskolernes samfundsmæssige rolle.

Kursisternes perspektiver på aftenskolernes samfundsmæssige rolle

I spørgeskemaundersøgelsen er kursisterne blevet bedt om at forholde sig til en række udsagn om aftenskolerne. Målet med spørgsmålene er at vurdere, hvordan kursisterne mere overordnet ser på aftenskolernes samfundsmæssige rolle.

Udsagnene tager udgangspunkt i nogle af aftenskolernes kerneværdier: Fagligheden i undervisningen, at aftenskolerne er åbne og tilgængelige for alle, samt at den folkeoplysende virksomhed bidrager til mere debat og støtter det samfundsmæssige engagement. Derudover blev kursisterne bedt om at vurdere, hvorvidt de generelt mener, at aftenskolerne er et samfundsmæssigt vigtigt tilbud. Kursisternes samlede vurdering af de enkelte udsagn er vist i figur 34.

Figur 34: Kursisternes syn på aftenskolernes rolle (andel i pct.)

Figuren viser i andelen af kursister, der er enige i det nævnte udsagn. n=255 for 'Aftenskolerne er et tilbud alle har råd til at deltage i' og 254 for de øvrige udsagn

Er aftenskolerne åbne for alle?

For at få indblik i kursisternes holdning til, om aftenskolerne er åbne for alle, skulle de vurdere to udsagn:

- 'Aftenskolerne kan rumme mange forskellige deltagerprofiler'
- 'Aftenskolerne er et tilbud alle har råd til at deltage i'

Figur 34 viser, at resultaterne peger i to forskellige retninger. På den ene side er flest kursister (88 pct.) enige i, at aftenskolerne er rummelige. På den anden side vurderer godt en tredjedel af kursisterne, at ikke alle har råd til at gå i aftenskole.

Figur 29 viste tidligere, at langt de fleste kursister er tilfredse med aftenskolernes priser. Blot 14 pct. svarer, at de utilfredse med prisen. Så selvom langt de fleste synes, at pris og kvalitetsforholdet er tilfredsstillende, når det gælder dem selv, vurderer hver tredje kursist, at aftenskolernes priser kan være for høje for andre. Det er vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om kursisternes umiddelbare vurdering på andres vegne.

Samme oplevelse kommer dog til udtryk hos en af aftenskolelederne i de kvalitative interviews, som gerne så det muligt at lave aftenskoletilbud, der var prismæssigt tilgængeligt for en større målgruppe.

"Jeg oplever, at selvom jeg ikke tror, vi er steget i lektionspris i fire år, så er der mange, der stadig må sige "nej tak, vi kan ikke, det er blevet for dyrt", hvis de sidder kun med folkepension, så har de ikke råd til at gå på aftenskole."

Interview, aftenskole 2

En af de andre aftenskoler har af økonomiske og udviklingsmæssige hensyn valgt at fokusere på de kursister, som er villige til og har mulighed for at betale en høj timepris:

"Men det er op ad bakke med den økonomi vi får, må man sige, at få det udviklet. Men det lykkes os faktisk rigtig godt, synes jeg, at få udviklet. Men vi har også en høj timepris. Og det er simpelthen for at tjene nogle penge, så vi kan være med til at sætte nogle nye ting i gang. Og det gør vi helt bevidst. Det er vores politik. At så må folk skulle betale lidt mere, og det er der rigtig mange, der også gerne vil, hvis de får en god vare."

Interview, aftenskole 5

Undersøgelsen indikerer samlet set, at prisen for aftenskolernes tilbud kan være en barriere for nogle borgeres deltagelse, men samtidig mener de fleste af de nuværende brugere, at pris og kvalitet hænger godt sammen.

Aftenskolernes vigtighed

Et stort flertal af kursisterne (85 pct.) anser aftenskolerne som en vigtig samfundsmæssig institution.

Dette synspunkt bliver i en undersøgelse af fritidsvaner i Aalborg Kommune bakket op af borgere i bred forstand (77 pct.) (Bjerrum og Thøgersen, 2016). Det kan være et udtryk for, at befolkningen generelt tillægger de danske aftenskoler en vigtig samfundsmæssig rolle.

Aftenskolerne og livskvalitet

77 pct. af kursisterne vurderer, at aftenskoledeltagelse har positiv indvirkning på livskvaliteten. Resultatet er i meget god overensstemmelse med kursisternes egne erfaringer. Når det gælder det selvvaluerede udbytte af aftenskoleundervisningen, lægger de især vægt på, at de bliver glade, at de lærer ting, de kan bruge i deres fritid, og at de får succesoplevelser med nye ting (se figur 25). Men også de øvrige typer af udbytte som at være en del af et fællesskab, at få nye venner og at opleve personlig udvikling er væsentlige for en god livskvalitet.

Blandt kursister på bevægelseholdene og de særlige målgrupper oplever mange bedre at kunne håndtere hverdagen. Samlet er der god overensstemmelse mellem kursisternes selvurdering og deres generelle holdninger til aftenskolerne, ligesom det hænger godt sammen med kursisternes syn på aftenskolernes rolle for mental sundhed, som vil blive belyst senere i analysen.

Undervisning på højt niveau

Opfattelsen af fagligheden og vigtigheden af forskellige typer af fag i aftenskolerne har været svingende i offentligheden over tid. I udgangspunktet havde aftenskolerne i Danmark i høj grad fokus på at udbyde grundlæggende fag, så folk kunne opkvalificere sig til brug i deres arbejde eller videre uddannelser. Efterhånden som mange af aftenskolernes voksenundervisningsmuligheder blev tilgængelige i det formelle uddannelsessystem, kom der nye fag til i aftenskolerne, som havde større fokus på den rekreative del af tilværelsen (Eigaard m.fl. 1987).

Resultaterne fra både denne undersøgelse og Aalborgundersøgelsen understreger dog som tidligere nævnt, at den høje faglighed fortsat er helt central for aftenskolerne. For det første svarer hele 74 pct. af kursisterne, at undervisningen foregår på et højt niveau. For det andet mener 86 pct. af kursisterne, at høj faglighed er en aftenskolelærers vigtigste egenskab. For det tredje synes hele 96 pct. af kursisterne, at deres nuværende lærer er fagligt dygtig. For det fjerde angiver en stor del af kursisterne, at de kommer i aftenskolen for at lære nyt (37 pct.), og endelig oplever et stort flertal, for det femte, et stort læringsmæssigt udbytte (62 pct. oplever i høj grad læring, de kan bruge i deres fritid).

Aftenskolerne som samfundsendagerende

Den sidste kerneværdi, som kursisterne blev bedt om at vurdere aftenskolerne på, er, hvad man kunne kalde deres 'demokratiserende effekt'. Er aftenskolerne med til at skabe mere debat og mere samfundsendagerede borgere? Spørger man kursisterne, erklærer cirka halvdelen sig helt eller delvist enige i, at aftenskolerne har sådanne demokratiserende effekter.

Det er interessant nok mange flere, end der selv vurderer at have fået mere samfundsmæssig viden eller større samfundsmæssigt engagement (blot 5 pct. vurderer dette). Forskellen kan skyldes, at aftenskoledeltagere allerede har en lang tradition for at indgå i sådanne samfundsendagerende fællesskaber, og derfor ikke anser deltagelse på det aktuelle kursus for udslagsgivende i mere engageret retning. Derfor kan kursisterne alligevel godt opfatte institutionen som helhed som en vigtig bidrager til samfundsendagement generelt set.

Ser man samlet på kursisternes vurdering af aftenskolernes samfundsmæssige rolle, er det interessant, at resultaterne fra Vordingborg Kommune i meget høj grad minder om resultaterne fra Aalborgundersøgelsen (Bjerrum & Thøgersen 2016). Kursisternes vurdering af aftenskolerne er generelt meget positive.

Hvis holdningerne blandt de øvrige borgere i Vordingborg Kommune også minder om borgerne i Aalborg, kan man antage, at den positive vurdering af aftenskolerne ikke begrænses til brugerne. I Aalborgundersøgelsen blev der som nævnt også foretaget en generel borgerundersøgelse, som viste, at borgerne i høj grad var enige med kursisterne i forhold til aftenskolernes samfundsmæssige rolle.

Aalborgundersøgelsen viste yderligere, at over halvdelen af borgerne tidligere har gået i aftenskole, mens mange af de borgere, der aldrig havde gået på aftenskole, havde overvejet at gøre det (Bjerrum & Thøgersen 2016). Det tyder på, at kendskabet til og de positive opfattelser af aftenskolerne rækker ud over de nuværende brugere, hvilket kan ses som et udtryk for potentielle fremtidige kursister.

Aftenskolernes eget syn på deres samfundsmæssige rolle

I forlængelse af ovenstående afsnit har en stor landsdækkende undersøgelse blandt aftenskoleledere undersøgt lederne holdninger til de samme spørgsmål om aftenskolernes samfundsmæssige rolle.

Ikke overraskende, har aftenskolelederne et endnu mere positivt syn på aftenskolernes rolle end kursisterne har²⁴. Overordnet set er de enige med kursisterne i, at aftenskolerne er et samfundsmæssigt vigtigt tilbud, der er rummeligt og fremmer deltagerne livskvalitet. Omvendt er enigheden mere moderat i forhold til aftenskolernes samfundsendagerende rolle, som tilfældet også var blandt kursisterne. Endelig er lederne, ligesom kursisterne, mindre enige i, at aftenskolerne er et tilbud, som alle har råd til.

Aftenskolelederne blev yderligere spurgt, om de ser nogle samfundsmæssige udfordringer, som de ønsker, at aftenskolerne skal bidrage til at løse. 45 pct. af alle skolerne svarede ja til det spørgsmål. Lederne har særligt fokus på at modvirke ensomhed og isolation gennem

²⁴ I Aalborgundersøgelsen blev både kursister, aftenskolelærere og bestyrelsesmedlemmer stillet de samme spørgsmål, og det var tydeligt, at bestyrelsesmedlemmer havde den mest positive vurdering af aftenskolernes rolle, dernæst lærerne og sidst kursisterne, som også der havde en meget positiv vurdering af aftenskolernes rolle.

fællesskab og socialt samvær, øge borgernes trivsel gennem aktivering samt at medvirke til at skabe mere viden og bevidsthed blandt borgerne (Thøgersen & Bjerrum 2018).

De kvalitative interviews blandt skoleledere i Vordingborg kommune viser, at lederne også her har et positivt og varieret syn på aftenskolernes samfundsmæssige rolle. Aftenskolelederne mener i høj grad, at aftenskolerne har deres berettigelse og spiller en væsentlig rolle i kommunen og i samfundet som helhed. Man finder dog interessante forskelle på tværs af aftenskolelederne i forhold til deres specifikke syn på aftenskolernes rolle. Overordnet er lederne fokuseret om de følgende fire temaer:

- Aftenskolernes muligheder for læring og udvikling
- Aftenskolernes rolle for sundhed og trivsel
- Aftenskolerne som socialt mødested
- Aftenskolernes rolle for lokalsamfundet

De muligheder, aftenskolerne giver for ikke-kompetencegivende læring og udvikling, understreges i de følgende citater:

”Vi er en del af den danske kultur og højskoletanken. Man ved, at der eksisterer noget, som ikke er kompetencegivende, hvis der er noget, man gerne vil lære noget mere om og undersøge.”

Interview, aftenskole 5

Informant: ”Og så synes jeg da, at det er lidt sjovt, at vi kan bevare det gamle håndværk, altså det.”

Interviewer: ”Så det er også det med selve faget og få det ført videre?”

Informant: ”Ja det er det, der er det fascinerende. Også de der piger der sidder og knipler, det er altså imponerende, hvad de kan. Jeg ved ikke hvor mange pinde, de sidder og bytter rundt på. Og det synes jeg også er vigtigt: At kunne bevare nogle af de gamle håndværk. Og det er også derfor, at vi synes, at det der med tirsdagsmarkeder og de der messer og sådan noget og prøve at vise det lidt frem måske og udbrede interessen lidt om det.”

Interview, aftenskole 8

Som det sidste citat viser, er den faglige del for husflidsforeningerne også knyttet til ønsket om at bevare de gamle håndværkstraditioner og interessen for disse. En anden aftenskoleleder understreger vigtigheden af debat- og oplysningsdelen eksempelvis i forhold til at informere og lære borgerne om nye love og regler.

Det faglige fokus er i god overensstemmelse med resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen i forhold til kursisternes årsager til at gå på aftenskolen og deres selvvalgte udbytte, hvor den faglige læringsmæssige del har stor betydning for kursisterne. Derudover lægger både kursisterne i Vordingborg Kommune og aftenskolelederne på landsplan vægt

på den faglige kvalitet i undervisningen, når de skal vurdere aftenskolernes samfundsmæssige rolle.

Andre aftenskoleledere understreger især aftenskolernes rolle i forhold til sundhed og trivsel:

”Jeg tror, at mange korsangere både fysisk og psykisk er i bedre stand end andre, fordi sådan aften, hvor man starter klokken 19 og slutter klokken 21.30, der er man fokuseret på at synge. Hverdagens problemer er ligegyldige, fordi det, det handler om, det er at få det der sang i gang, og man ventilerer, når man synger på en helt anden måde, så man bliver luftet ordentligt igennem. Så både mentalt og fysisk, der er man fuldstændig gennemluftet, når man er færdig. Og det, tror jeg, er en af grundene til, at sådan et kor som vores har levet så længe.”

Interview, aftenskole 1

”Men jeg er helt sikker på, at vi løfter rigtig meget af noget, som for sygehusvæsenet ville koste rigtig meget, hvis ikke de var hos os. Både mentalt og fysisk. Vi har en stor, stor rolle dér [...] Jeg tror, vi er rigtig, rigtig vigtige på markedet, der er bare nogle ting, der kunne omtænkes, så det blev bedre, både i forhold til vilkårene for at være leder på en aftenskole, og det [aftenskolernes tilbud] kunne måske også gøres billigere, så det var mere tilgængeligt [...] Så jeg tror bestemt, vi er berettigede i at være her, der er bare nogle ting, der kunne gøres bedre.”

Interview, aftenskole 2

Også dette sundheds- og trivselsmæssige fokus er i god overensstemmelse med de landsdækkende resultater ift. aftenskoleledernes syn på aftenskolernes rolle, kursisternes syn på aftenskoler samt deres egne bevæggrunde og selvvalgte udbytte.

Aftenskolerne som socialt mødested understreges også af flere aftenskoleledere:

”Det primære er nok det sociale, at man mødes med nogen ligesindede mennesker. Fordi det giver jo sig selv, hvis ikke man føler, man er på bølgelængde med de mennesker, så holder man op med at komme der. Så på den måde bliver det, jeg ved ikke, om man skal sige venskabsgruppe, men altså nogen der... I og med vi har samme interesse, og så har vi, når vi på sådan en typisk drejeaften, der bruger vi tre timer, der bruger vi i hvert fald en halv time på at drikke kaffe og snakke ikke også, og sommetider der bruger vi mere, fordi det er lige så vigtig en del af det.”

Interview, aftenskole 8

”Der bliver en social sammenhæng på et hold, som der ikke gør, hvis man møder i en fitnessklub, hvor man møder på forskellige dage. Altså, de er hinanden nære, og de vil gerne høre på hinanden, og har man lige mistet sin mand, så er der plads til, at man hører på dét, og noget af det, jeg synes, der er guldgrube ved aftenskolen, det er, at der er plads til, at du kommer med hele dig, og der er plads til hele dig. Om man kommer med forskellige holdninger til forskellige ting og kan dele det og få den der sociale debat indover en gang i mellem, ikke.”

Interview, aftenskole 2

For kursisterne i spørgeskemaundersøgelsen er det sociale langt fra den væsentligste årsag til, at de kommer i aftenskolen. Det betyder dog ikke, at det sociale ikke kan være væsentligt, når de først er der, hvilket også kom til udtryk i den kvalitative del af kursistundersøgelsen i Aalborg Kommune (Bjerrum & Thøgersen 2016).

Som en sidste væsentlig faktor i forhold til aftenskolernes samfundsmæssige rolle, nævner to af aftenskolelederne aftenskolernes betydning i forhold til at bruge lokalsamfundet og at eksponere området udadtil. Eksempelvis fortæller en aftenskoleleder om besøget af deres spanske venskabskor, hvor de fik vist lokalområdet frem. En anden aftenskole benytter sig især af lokalrådets mange tilbud og samarbejdspartnere i forbindelse med weekendkurser. Både for at tilføje andre former for læring og oplysning ind i undervisningen og for at bruge lokalområdet:

”Og jeg gør også meget ud af, at når jeg har kursus. Når folk sidder og arbejder med tekstil, kan jeg ofte fortælle ’historier’ – ting om Møn for eksempel eller sociale eller kulturelle begivenheder/overvejelser. Derved kommer rigtig, rigtig mange aspekter med ind i undervisningen, hvilket jeg også er meget bevidst om, at der skal være [...] For eksempel på weekendkurser eller sommerkurserne arrangerer jeg ture ’ud af huset’. Det er svært at hive dem ud af værkstedet, men jeg tvinger dem. Det kan være en tur til Liselund, med fortællinger om Liselunds historie, samtidig med aftenkaffe og hjemmebagt kage på tæpper i parken. Det kan være inde på museet eller på forskellige gallerier, hvor kunstneren fortæller om håndværket, farver eller kunsten. Ja, hvad har der mere været...? Så kunne det være med en biolog og en vandretur ude på klinten. Eller besøg på Samlermuseet, hvor de skal samle inspiration, og hjem og designe efterfølgende. En tur i biografen til ’emneaften’.

På den måde, får jeg synliggjort nogle af de andre tilbud, der er i kommunen. Jeg er meget bevidst om, at når man bor et sted som her, så er det vigtigt, at vi løfter i flok, og at vi henviser til hinanden. At kursisterne lige pludselig bliver klar over, at der er noget, der hedder Lisas galleri i Stege, eller Liselund faktisk har en fantastisk historie. At der er orkideer på Møn, at der er en enkelt bundgarnsfisker tilbage i Klintholm, at vi har Camønoen osv. At der ligesom kommer den sfære omkring Møn, som så igen, synes jeg jo, passer rigtig godt til folkeoplysning.”

Interview, aftenskole 9

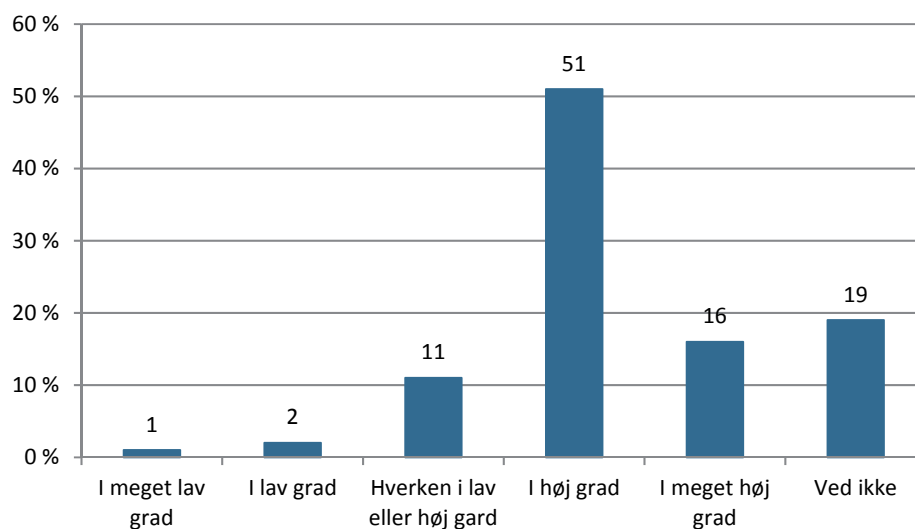
Samlet set understreger interviewene både aftenskolernes forskellighed og de mange forskellige måder, aftenskolernes samfundsmæssige bidrag kan komme til udtryk på.

Aftenskolerne og mental sundhed

Som beskrevet ovenfor vurderer mange kursister, at aftenskolerne bidrager positivt til deltagernes livskvalitet. Et andet begreb, som favner flere af de elementer, som kursisterne får ud af at gå på aftenskole, er mental sundhed. De senere år er der sket en intensiveret forskning i netop mental sundhed, som en nøgle til at forstå den enkeltes evne til at navigere i samfundet og håndtere både medgang og modgang.

Figur 35 viser, at 67 pct. af kursisterne mener, at aftenskolerne i høj eller meget høj grad bidrager til deltageres positive mentale sundhed.

Figur 35: Aftenskolerne og mental sundhed

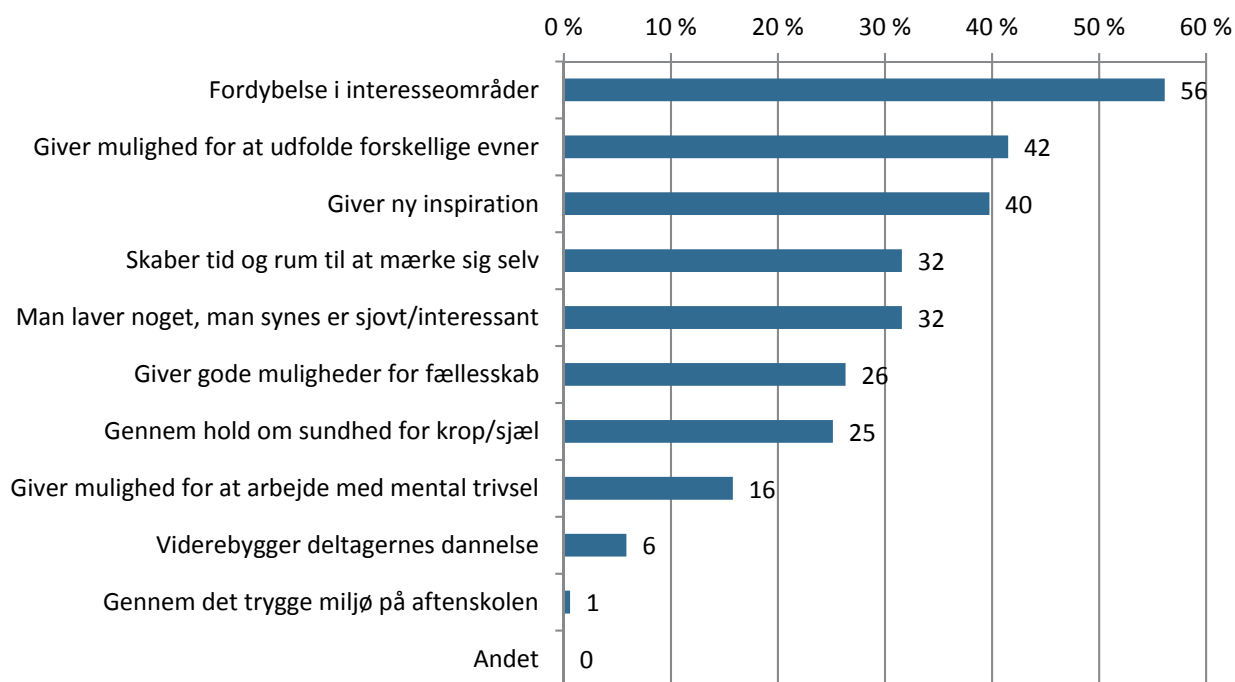

Figuren viser kursisternes svar på spørgsmålet: 'I hvilken grad vurderer du, at aftenskolerne bidrager til deltageres positive mentale sundhed?' n=254.

Kursisternes vurdering svarer meget godt overens med forskningen på området. Forskningen tyder på, at blot det at gøre noget af lyst i sin fritid og gerne sammen med andre i sig selv er fremmende for den mentale sundhed (Koushede 2015).

De respondenter, der synes, at aftenskolerne bidrager positivt til den mentale sundhed, er derefter blevet bedt om at uddybe, hvordan de bidrager. De tre udsagn, kursisterne fremhæver er, at aftenskolerne giver mulighed for fordybelse i noget, der interesserer én, at man kan udfolde sine forskellige evner, og at aftenskolerne giver ny inspiration (figur 36).

Figur 36: Aftenskolerens betydning for mental sundhed (andel i pct.)

Figuren viser andelen af kursister, der har sat kryds ved de enkelte udsagn om, hvordan aftenskolerne kan bidrage til positiv mental sundhed. Kun de kursister, som har angivet, at aftenskolerne i høj eller i meget høj grad kan bidrage til deltagerens positive mentale sundhed, har fået spørgsmålet. Kursisterne har kunnet sætte op til tre kryds. n=171.

De elementer, som kursisterne fremhæver, er meget tæt på det, nogle forskere ser som 'symptomer' på høj mental sundhed. Koushede (2015) fremhæver Huppert og So og deres arbejde med fænomenet 'at blomstre':

"De nævner følgende aspekter som "symptomer" på høj mental sundhed (flourishing): kompetence, følelsesmæssig stabilitet, engagement, mening, optimisme, positive følelser, positive sociale relationer, selvværd, vitalitet og mod."

Koushede 2015, 65

Muligheden for fordybelse kan styrke ens engagement, give positive følelser samt bidrage til oplevelsen af mening. Ligesom det at udfolde sine forskellige evner kan ses som en vej til at øge kompetence, selvværd og vitalitet.

Sammenholdt med kursisternes selvvaluerede udbytte, hvor glæde, læring og succesoplevelser med nye ting, spiller en væsentlig rolle, ser det således ud til, at aftenskolerne i høj grad har potentiale til at bidrage til borgernes mentale sundhed.

Kapitel 8: Relationen mellem aftenskolerne og kommunen

Fra de overordnede perspektiver på aftenskolernes samfundsmæssige rolle skifter dette kapitel til et mere konkret og praktisk fokus på relationerne mellem aftenskolerne og kommunen. For aftenskolerne er samarbejdet med kommunen centralt ift. tilskud og lokaler, som er afgørende for deres aktiviteter. Derudover er også de formelle kanaler for brugerinddragelse relevante for relationen.

Både de økonomiske relationer og brugerinddragelsen er belyst i det indledende kapitel om aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune, mens dette kapitel tager fat på de øvrige relationer mellem aftenskolerne og kommunen, som ligeledes er relevante i forhold til aftenskolernes fremadrettede roller og potentialer. Kapitlet bygger helt overvejende på de kvalitative interviews med aftenskolelederne og med repræsentanter fra forvaltningen og vil have fokus på de følgende fire temaer: Den daglige kontakt, gennemsigtigheden, brugerinddragelsen og de konkrete samarbejdsrelationer.

Den daglige kontakt

Det overordnede indtryk fra de kvalitative interviews er, at der generelt er tilfredshed med den daglige kontakt til kommunen. Aftenskolerne oplever venlighed og imødekommenhed, når de tager kontakt:

"Jeg har en fin dialog med kommunen, og de ringer, og de vender tilbage. Personligt føler jeg, at jeg har det rigtig godt med dem. Så [vores aftenskole] har det rigtig godt med kommunen, synes jeg. Altså, man kan sige, der er alle de der ting med, at jeg gerne ville have, at de brugte os mere, men rent personligt, når jeg henvender mig, så synes jeg, jeg kan høre, at de svarer."

Interview, aftenskole 2

"Altså kommunen er ikke opsøgende, kan man sige. Og det er også spørgsmålet, om den skal være det, og om vi har behov for det. Men jeg synes nok, at vi får den respons, vi gerne vil have, når vi henvender os til kommunen."

Interview, aftenskole 1

"Der sidder nye folk. Det kunne være rigtigt dejligt at have nogen, der havde noget historik med sig på området. Men det kan de jo ikke gøre for. De er meget hjælpsomme. Vil rigtig gerne hjælpe os og være med til at få det til at fungere."

Interview, aftenskole 5

"Da aftenskolen skulle starte, havde jeg et par møder med kommunen vedr. retningslinjer, opstart osv. Efterfølgende har kommunikationen været via mail, og det fungerer fint. Der har været flere ændringer vedr. procedurer, tidsfrister osv. og ligeledes opstart af Foreningsportalen. Det har i starten skabt lidt problemer med log in, og at få det til at fungere. Men altid har der været venlig og konstruktiv hjælp fra kommunens side."

Interview, aftenskole 9

Som det fremgår, er oplevelsen blandt aftenskolerne, at der har været en del udskiftninger i personalet i forvaltningen, hvilket aftenskolerne har kunnet mærke. Derudover nævner flere, at der er sket ændringer i procedurerne omkring tilskud og rammer, som aftenskolerne først sent er blevet orienteret om.

En anden problemstilling, som mange af aftenskolerne nævner, er udfordringer med IT-systemet. IT-problemerne hænger sammen med, at der på undersøgelsestidspunktet netop var blevet indført en ny IT-portal, som aldrig kom til at virke hensigtsmæssigt. Efter afslutningen af interviewene med aftenskolerne har kommunen imidlertid igen skiftet til en ny portal, som – ifølge forvaltningen – ser ud til at fungere planmæssigt:

”Så vi er glade, og det vi umiddelbart hører fra brugerne, det er, at det er noget mere simpelt, end det vi havde før, – både det gamle, og så det vi havde i 10 eller 12 måneder, eller hvor længe vi nu havde det. Det er selvfølgelig klart, at det er vi klar over, at det var uheldigt.”

Interview, kultur- og fritidskonsulent Vordingborg Kommune

Bortset fra de nævnte problematikker er der samlet set overordnet tilfredshed med den daglige kontakt med kommunen. Det er dog samtidig vigtigt at understrege, at der er tale om en relativ begrænset kontakt mellem parterne. Kommunen modtager primært henvendelser fra aftenskolerne vedrørende praktiske forhold omkring lokaler og ansøgninger om tilskud:

”Det er jo sådan nogle typiske dagligdags driftsspørgsmål om noget med tilskud og noget med lokaler, og for nogen af de mindre aftenskoler noget med lønadministration. Altså, ”hvordan kan de gøre det?”, ”kan de gøre noget med regning?”, og ”skal de have de der folk ansat?” og sådan nogle forskellige driftsspørgsmål. Og så har vi jo haft en del dialog med dem nu her, hvor der har været de her stramminger i folkeoplysningsloven. Det har vi jo meldt ud til hele vores område, og det har jo også givet spørgsmål tilbage. Og så har vi været i gang med at flytte lidt rundt på dem i lokaler og sådan noget i forhold til vores lokaletilskud, og det har vi snakket rigtig meget med dem om.”

Interview, kultur- og fritidsmedarbejder, Vordingborg Kommune

Der er desuden store forskelle på tværs af aftenskolerne ift. kontakten med kommunen. Særligt de mindre aftenskoler har meget lidt kontakt, men de er generelt godt tilfredse og føler i vid udstrækning, at de får den opbakning, de har brug for, når de henvender sig.

Kommunikation og gennemsigtighed

Som det fremgik i det foregående afsnit, er der en oplevelse af, at der jævnligt sker ændringer i de kommunale procedurer og krav på området, hvor oplevelsen hos aftenskolerne er, at de får det at vide relativt sent. Undersøgelsen tyder på, at der generelt opleves at være et forbedringspotentiale i forhold til kommunikationen og gennemsigtigheden på området.

Som et konkret eksempel nævner flere aftenskoler processen med igangsættelsen af denne undersøgelse. Aftenskolerne oplever det som uhensigtsmæssigt, at de først blev opmærksomme på undersøgelsen, da de blev kontaktet af pressen, mens de gerne ville have været

orienteret af kommunen om undersøgelsen på forhånd. Denne opstart var medvirkende til, at der blandt flere aftenskoler var en indledende skepsis i forhold til undersøgelsen som helhed. Blandt andet fordi de ikke følte sig inddraget i beslutningen omkring undersøgelsen (Aftenskoleledere i fokusgruppeinterview).

Det er dog vigtigt at understrege, at beslutningen om gennemførelsen af undersøgelsen i sin tid blev vedtaget af Folkeoplysningsrådet, hvor aftenskoleområdet har to repræsentanter siddende²⁵. Processen tyder imidlertid på, at kommunikationslinjerne mellem Folkeoplysningsrådet og de enkelte aftenskoler ikke fungerer optimalt.

Generelt er der blandt flere af aftenskolerne et ønske om en større grad af åbenhed fra kommunens side i forhold til aftenskoleområdet. En aftenskole lægger særlig vægt på et ønske om en større åbenhed ift. tilskudsfordelingen. Både på tværs af de enkelte aftenskoler og på tværs af de respektive tilrettelæggelsesformer, så der kunne være mulighed for at følge udviklingen over tid:

”Jeg synes, Vordingborg kommune er utrolig lukkede med hensyn til, hvordan rammen bliver uddelt. Man kan simpelthen ikke få de tal af vide om, hvad får du, hvad får du, hvad får jeg [...] Jeg har bedt om det rigtig mange gange. Og der er det jo så igen, det kommer det der med, at jeg har mit samlingsgrundlag. Og både i Faxe Kommune, Gudborgsund Kommune og Lolland Kommune der ligger det. Det er jo et regneark, hvor det bare står derudaf i kolonner, hvor meget får man til almen, hvor meget får man til musik osv. osv. osv., i forhold til de aktiviteter man har haft året før, ikke. Det kan jeg ikke få her i Vordingborg kommune, og det synes jeg er meget utilfredsstillende.”

Interview, aftenskole 5

For øjeblikket er der ingen samlede oversigter over tilskudsfordelingen tilgængelig på kommunens hjemmeside. I referatet fra Kultur-, Idræts- og Fritidsudvalget fremgår udelukkende det samlede tilskudsbeløb, samt at dækningsgraden er på 86 pct., hvilket gør det vanskeligt at følge udviklingen på området.

Ifølge forvaltningen er der dog nye tiltag på vej i forlængelse af den seneste revision af folkeoplysningsloven, som stiller en række krav til, hvilke informationer der skal være tilgængelige på kommunens hjemmeside. I den forbindelse vil også tilskudsfordelingen på aftenskoleområdet blive tilgængeligt på kommunens hjemmeside.

En anden aftenskole efterlyser viden om, hvad de overskydende midler på rammen til aftenskoleområdet bliver brugt til. Eksempelvis de midler, der bliver tilbagebetalt i forbindelse med manglende brug af midlerne til debatskabende aktiviteter, eller hvis rammen af andre årsager ikke er blevet brugt. Aftenskolen efterlyser derudover muligheden for, at de ikke forbrugte midler kunne samles i en pulje, så midlerne blev på aftenskoleområdet, hvilket ikke er tilfældet i dag (Interview, aftenskole 2).

²⁵ Undersøgelsen er finansieret delvist af Folkeoplysningsrådets uddannelsespulje og af Kultur-, Idræts- og Fritidsudvalget. Midlerne er således ikke taget fra aftenskolernes tilskudsramme.

Kommunen har frem til 2017 generelt indsamlet ganske få oplysninger fra aftenskolerne og har således ikke ført samlede opgørelser over antallet af undervisningstimer – i følge kultur- og fritidskonsulenten formentlig ud fra et ønske om ikke at stille for store administrative krav til aftenskolerne. Fra 2017 har forvaltningen dog udvidet indberetningen til også at omfatte aftenskolerens regnskaber, regnskab for debatskabende virksomhed, oversigt over aktivitetstimer og kvittering for leje²⁶.

Generelt er man i forvaltningen opmærksom på ikke at sende for mange informationer ud til aftenskolerne. Kommunikationen fra forvaltningen til aftenskolerne foregår primært gennem foreningsportalen:

”Vi har jo gennem foreningsportalen adresser på samtlige foreninger, og så sender vi det ud til alle folkeoplysende foreninger, så har vi sendt det ud gennem foreningsportalen. Det er den der er kontaktperson i foreningsportalen, der får det. Jeg ved ikke, om det er formanden, eller om det er lederen, eller hvem af dem det er. Men der sender vi ud.”

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

Eksempelvis er det via foreningsportalen, at kommunen har sendt informationer ud vedrørende et tilbud om foreningsudviklingsforløb, som Folkeoplysningsrådet har bevilliget midler til. Når det gælder referater fra møder i Folkeoplysningsrådet mv. er det dog op til aftenskolerne selv at finde informationen på kommunens hjemmeside.

Opsamling: Kommunikation og gennemsigtighed

Samlet set er indtrykket fra interviewene, at der er et potentiale for at udvikle relationen mellem aftenskolerne og kommunen, når det gælder kommunikation og gennemsigtighed.

På den ene side kan der fra kommunens side arbejdes på at gøre flere oplysninger om aftenskoleområdet tilgængelige for aftenskolerne.

På den anden side kan aftenskolerne selv med fordel udbygge kommunikationslinjerne mellem aftenskolerepræsentanterne i Folkeoplysningsrådet og de øvrige aftenskoler, så relevant information om området i højere grad bliver spredt til hele området. I det hele taget vil der med fordel kunne arbejdes med denne relation og med en tydeliggørelse af, at aftenskolernes repræsentanter i rådet repræsenterer aftenskoleområdet som helhed og ikke blot den enkelte aftenskole.

Konkrete samarbejdsrelationer

Som beskrevet tidligere er der i Vordingborg Kommune – som i rigtig mange andre kommuner i landet – et ønske i folkeoplysningspolitikken om et tættere samarbejde mellem aftenskolerne og kommunen – særligt i forhold til opgaver, der går på tværs af forvaltningsområder.

²⁶ Oplysninger fra Kultur- og fritidsforvaltningen 8.3.2018.

Undersøgelsen viser imidlertid, at der på trods af disse hensigtserklæringer er meget begrænsede samarbejdsrelationer omkring konkret opgaveløsning på tværs af aftenskolerne og kommunen. Ifølge forvaltningen vil de gerne samarbejde mere, men der er også en erkendelse af, at der ikke i praksis bliver taget mange initiativer i den retning:

Interviewer: "Det er jo noget, der står i alle jeres politikker. At det vil i gerne mere af. Hvad gør I så?"

"Vi gør ikke noget for det, for at være helt ærlig, andet end at skrive det. Selvfølgelig gør vi det, hvis der opstår nogen ting, hvor man kan se, at det er oplagt. Der hvor jeg ser det, det er jo faktisk ikke i vores regi. Jeg ser det meget på sundhedsområdet eller på naturområdet, hvor der er nogle, der gør nogle ting i de områder. Vi har en udfordring i Vordingborg kommune med at snakke på tværs [...] Fordi jeg har ikke overblikket over, hvad de gør på andre områder i andre afdelinger."

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

En af årsagerne til det manglende initiativ fra kommunen er blandt andet, at der er en udfordring i forhold til det tværkommunale samarbejde på tværs af forvaltningerne. Ifølge fritidskonsulenten er samarbejdet med aftenskolerne omkring konkrete opgaver typisk noget, der ville være relevant at udvikle i samarbejde med andre forvaltninger:

"Vi kommer ikke ud og banker på hos aftenskolerne og siger: "Nu har vi en opgave om genoptræning". Fordi jeg ved ikke noget om genoptræning, og der er en mangel i vores virksomhed i kommunen. Vi arbejder ikke nok på tværs i kommunen til, at jeg ved, at dem ovre i sundhed, de har brug for det hold. Eller at de ved ovre i sundhed, at der er en aftenskole, der kan løse den opgave. Så det er jo en udfordring, men det er en kendt udfordring."

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

Ifølge en aftenskoleleder, der også kan se perspektiver i et øget samarbejde, kan en medvirkende faktor til det begrænsede samarbejde være den nuværende struktur på genoptræningsområdet, hvor indtrykket er, at meget foregår i selvstyrende grupper, hvilket mindsker rummet for, hvor aftenskolerne kan byde ind:

"Jeg har prøvet at tage initiativ til det [konkrete samarbejdsprojekter] nogle gange. Men jeg har ikke gjort det de sidste mange år, fordi jeg har kapituleret lidt. Og det kan man så sige, at på en måde er det en kvalitet i Vordingborg Kommune, fordi deres træningsafdelinger laver nogle selvstyrende grupper. Hvor de ligesom springer vores led over, synes jeg, ikke? Og det kan være – jeg ved det ikke, jeg har ikke faglig indsigt i det – men umiddelbart, så *kan* det være, at det faktisk er en god idé. Hvis det ikke betyder, at folk falder fra. Men de får lavet nogen grupper, så de selv er i stand til at træne videre. Det er det indtryk, jeg har her i Vordingborg Kommune."

Interview, aftenskole 5

Ifølge en anden aftenskolerepræsentant, der også er involveret i Diabetesforeningen, er der etableret et samarbejde med sundhedscentrene omkring rygtræning og motion:

”Os diabetikere vi har fået stillet lokaler til rådighed til rygtræning og motion osv. Og vi har et stort samarbejde med de fastansatte på sundhedscentrene. Altså, men det bliver kørt på frivillig basis, dvs. at instruktørerne er frivillige og får ingen løn.”

Fokusgruppeinterview, aftenskole 6

På nogle af de områder, hvor aftenskolerne kunne være relevante samarbejdspartnere, er der dermed allerede andre typer af aktører og relationer i spil. Der har dog tidligere været et samarbejde mellem kommunen og en af aftenskolerne omkring genoptræning. Ifølge lederen fungerede det godt, så længe det varede, men det gled ud igen:

”Jeg føler ikke, at vi har et særlig godt samarbejde på den måde, at de kunne bruge os meget bedre, end de gør. Vi kunne komme ind og være meget bedre aktører. For eksempel på sådan noget som ryghold, synes jeg det ville være rigtig godt, at vi havde mere samarbejde. Vi startede op, hvor vi skulle have et rygarangement sammen med kommunen. [...] Og [kultur- og fritidschefen] har også henvendt sig og sagt ”det må du meget gerne holde fast i, så det bliver ved med at være der”, men der sker bare ikke noget med dem, jeg skal snakke med det om, fordi de har ikke noget, vi kan lave det til, eller de har ikke nogen, der kan komme til det. Så det gled ligesom ud igen.”

Interview, aftenskole 2

Samarbejdet foregik på den måde, at kommunen visiterede borgere til en aften med et særligt ryginformationsarrangement, som den pågældende aftenskole stod for. Derudover oprettede aftenskolen selv en række øvrige ryghold, som borgerne kunne fortsætte på efterfølgende.

Ifølge aftenskolelederen fungerede samarbejdet rigtig fint, og resulterede derudover i at aftenskolen fik flere aktiviteter på rygtræningsområdet. Aftenskolelederen mener, at den type af samarbejde med kommunen med fordel kunne udbygges, og at den måde initiativet blev iværksat på sidst, hvor kommunen indkaldte aftenskolerne til et møde vedrørende muligt samarbejde på sundhedsområdet, var en udmærket vej at gå:

”Det er ikke engang sikkert, det behøvedes at være det [faste møder], men det er måske bare et spørgsmål om at tage et emne. Jeg ved jo ikke, hvor de synes, de kæmper mest lige nu. Er det for eksempel på IT med borgere, de ikke kan få med, eller er det for eksempel på en masse fejlnærede inden for et eller andet, eller, eller er der et eller andet. Altså, hvis de nu kom og sagde, på de her fem områder, der har vi virkelig svært ved at nå ud. Så kunne vi jo ligesom sige, jamen vi har da nogen, der kan, og vi kunne da, og men vi ved bare ikke, hvor det er, de måske tænker, der er en tung byrde.”

Interview, aftenskole 2

I forhold til samarbejdet omkring rygtræningen blev det besluttet, at den pågældende aftenskole kunne starte, da de i forvejen havde ryghold. Ifølge aftenskolelederen var hensigten dog, at det på sigt kunne gå på skift mellem de aftenskoler, der havde interesse, og der ville kunne etableres lignende turnusordninger i forhold til andre typer af samarbejde.

Opsamling: Konkrete samarbejdsrelationer

Interessen for at byde ind i forhold til konkrete opgaver varierer på tværs af aftenskolerne, men undersøgelsen tyder på, at interessen er til stede i flere aftenskoler – overvejende i de største skoler. Kun en enkelt aftenskole har erfaringer med samarbejde med kommunen om konkrete opgaver i form af særlige ryghold. Erfaringerne er positive, men samarbejdet løb ud i sandet på grund af manglende opfølgning.

Samlet tyder undersøgelsen på, at der kan være et potentiale for at udbygge dette samarbejde, som pt. blandt andet strander på begrænset samarbejde og kommunikation mellem forvaltningerne internt i kommunen. Derudover medfører det begrænsede samarbejde og den begrænsede kommunikation mellem aftenskolerne og kommunen, at aftenskolerne på den ene side ikke kender kommunens behov, mens kommunen på den anden side ikke har det fulde overblik over, hvad aftenskolerne kan byde ind med.

Det er dog samtidig vigtigt at understrege, at udfordringen med at etablere konkrete samarbejdsrelationer er en kendt udfordring i rigtig mange kommuner. I stort set alle kommunale folkeoplysningspolitikker er der et ønske om flere partnerskaber og mere tværgående samarbejde, men på trods af disse hensigtserklæringer sker det kun sjældent i praksis. Det understreger, at der er tale om et komplekst felt, hvor især samarbejdet på tværs af forvaltningsområder kan være en udfordring.

Kapitel 9: Aftenskolernes samarbejdsrelationer

Dette kapitel sætter fokus på aftenskolernes samarbejdsrelationer. Først ses der nærmere på omfanget og karakteren af det interne samarbejde på aftenskoleområdet. Derefter belyses aftenskolernes øvrige eksterne samarbejdsrelationer.

De interne samarbejdsrelationer

Aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune fremstår ikke som en samlet aktør på folkeoplysningsområdet. Som tidligere nævnt er der ikke noget samvirke på aftenskoleområdet, og kommunikationen mellem aftenskolerepræsentanterne i Folkeoplysningsrådet og de øvrige aftenskoler ser ud til at være begrænset.

Også de kvalitative interviews giver indtryk af, at de interne samarbejdsrelationer har et meget begrænset omfang. Aftenskolernes begrænsede kendskab til hinanden var særlig tydeligt ved det indledende fokusgruppeinterview, hvor der blandt flere var overraskelse over, at der findes ti aftenskoler med aktiviteter i kommunen:

Interviewer: "Det interne samarbejde mellem aftenskolerne. Er det noget, I gør noget i?"

Aftenskole 2: "Ikke meget."

Aftenskole 5: "Meget lidt."

Aftenskole 7: "Det er kun engang i mellem, vi snakker sammen, når vi har nogle sjove problemer."

Aftenskole 2: "Det er kun, når vi bliver inviteret hertil. Ja, nogle gange, men det er ikke meget, vel?"

Fokusgruppeinterview, aftenskole 2,5 og 7

Fra forvaltningens side har man ikke oplevet, at der er kommet en fælles henvendelse fra aftenskoleområdet som helhed. Kontakten med området er fragmenteret og foregår helt overvejende på bilateral basis med de enkelte aftenskoler:

Kultur- og fritidschef: "Jeg kan ikke mindes én eneste henvendelse, hvor det starter på den måde: "I aftenskolekredsen har vi talt om, at..."."

Kultur- og fritidskonsulent "Det har vi ikke hørt."

Kultur- og fritidschef: "Ikke en eneste i de år, jeg har været her."

Kultur- og fritidsmedarbejder: "Jeg tænker også, de er mere individualister end en samlet flok."

Interview med kultur- og fritidsforvaltningen

En af medarbejderne understreger, at forvaltningen jævnligt opfordrer aftenskolerne til at tage kontakt til hinanden, såfremt der er særlige problemstillinger, som går på tværs af skolerne:

”Hvis de har ringet til mig og spurgt om noget konkret – sådan noget drift og administration – så har jeg nogle gange opfordret dem til at snakke sammen på tværs, hvis jeg har vidst, at en anden aftenskole har siddet med noget lignende. Men jeg ved jo ikke, om de har gjort det.”

Interview, kultur- og fritidsmedarbejder, Vordingborg Kommune

Der er dog spredte eksempler på samarbejde på tværs af enkelte af aftenskolerne. To aftenskoler, som begge hører under det samme oplysningsforbund, har et samarbejde omkring debatskabende arrangementer, da den ene aftenskole er så lille, at de 10 pct. af tilskuddet ikke er et stort nok beløb til at afvikle et arrangement alene. Derfor holder de et arrangement i samarbejde mellem de to skoler, og arrangementet markedsføres i den store aftenskoles program:

”Jeg har jo samarbejde med [aftenskolens navn], ikke, vi samarbejder om debatforedrag, fordi de penge, jeg får, er jo så små, så jeg kan jo ikke holde noget for de penge selv. Så laver vi noget sammen, så vi på den måde kan få midlerne brugt.”

Interview, aftenskole 4

De to husflidsforeninger har også et samarbejde omkring nogle af deres udstillingsaktiviteter:

Aftenskole 8: ”Jo, eller lidt med de andre inden for husflid. Sådan en som [aftenskolens navn], dem arbejder vi meget sammen med.”

Interviewer: ”Omkring jeres udstillinger eller hvad?”

Aftenskole 8: ”Ja. Der er nogle ildsjæle i [den anden aftenskole], som arrangerer både den der messe i ridehuset i Næstved osv., og dem støtter vi op om, så meget vi nu orker. Så det er dem, vi arbejder mest sammen med.”

Interview, aftenskole 8

Endelig har de tre større almene aftenskoler brugt hinanden ved forskellige lejligheder, hvor de har oplevet en konkret problemstilling. Eksempelvis blev der under fokusgruppeinterviewet nævnt et eksempel, hvor de havde drøftet procedurer og økonomi i forbindelse med kursister, der har behov for tolkebistand:

”Og så må jeg være ærlig at sige, at det er så godt, at vi, [anden aftenskoles navn] og os trods alt har det sådan, at når nu vi har den der med tolken, så kan vi da godt ringe til hinanden og sige, hvad gør vi? For vi har jo det samme problem begge to.”

Interview, aftenskole 7

På tværs af aftenskolerne er der dog enighed om, at det interne samarbejde på området er meget begrænset. Det begrænsede samarbejde skal ses i lyset af den store forskellighed området omfatter, som gør, at der ikke nødvendigvis er tydelige interessefællesskaber på tværs af alle aktørerne. Eksempelvis som det kommer til udtryk i de følgende citater fra nogle af de mindre og specialiserede aftenskoler:

Interviewer: "Har I noget samarbejde med eller kendskab til nogen af de andre aftenskoler i kommunen? Altså, føler I jer som en del af det område?"

Informant: "Nej. Jeg synes ikke, koret føler at... Og det var også en af grundene til, at jeg ikke lagde rigtig meget til side for at være med til det her møde [fokusgruppeinterviewet], fordi vi har stor glæde af den fritidsregel med [tilskud til undervisningen], men vi har ligesom ikke nogen umiddelbare interessefællesskaber på tværs. Det skulle lige være, hvis der var nogen orkestre, der var under aftenskoleloven, det tror jeg ikke, der er, fordi de ligger jo enten under musikskolen eller i andre sammenhænge."

Interview, aftenskole 1

Informant 2: "Men foreningsmæssigt, så har vi ikke noget samarbejde med andre aftenskoler i Vordingborg."

Informant 1: "Lad os sige det sådan. Hverken AOF eller LOF eller FOF. De kører helt anderledes."

Interviewer: "Heller ikke den anden husflidsforening?"

Informant 1: "Jo, med dem havde vi jo den der, når vi var ude ved dem på Rosenfeldt."

Informant 2: "Ja, så samarbejdede vi."

Informant 1: "Det var Sydsjælland og Møn og så lavede vi et fælles arrangement dernede. Men et decideret samarbejde om, hvordan man driver en aftenskole, det har vi ikke. De [de andre aftenskoler] er ikke inde på den ide, som vi har med at arbejde gratis."

Interview, aftenskole 3

Husflidsforeningen i citatet ovenfor ser et klart skel mellem de aftenskoler, der overvejende drives på frivillig basis, og de aftenskoler, der har lønnede ledere og undervisere. På samme måde ser de brede, traditionelle aftenskoler sig selv som de primære aftenskoler:

"Så jeg tror i forbrugers øjne i dag, det kan godt være, at det var anderledes tidligere, da vi var mere politiske, men nu er det lige meget, hvad det er for en aftenskole. De går efter placering, undervisning og indholdet. Der kan jeg da nogle gange godt tænke, når I så siger, vi er ti, hold da op så er vi mange. Altså, jeg ser os tre som de primære aftenskoler, ikke?"

Interview, aftenskole 2

Aftenskolernes selvforståelser og syn på de øvrige aktører afspejler dermed den store forskellighed området omfatter, som kan være en medvirkende årsag til det begrænsede

kendskab og samarbejde mellem parterne. Blandt de aftenskoler, der har et klart interessefællesskab, fordi de sidder med mange af de samme problemstillinger, kan der være andre forklaringer på de begrænsede relationer. En af årsagerne kan være, at aftenskolerne – trods deres umiddelbare interessefællesskab – samtidigt kæmper om de samme kursister:

”Jamen, jeg tænker, at vi nok allesammen sidder med en lille frygt for at skulle miste deltagere på det, og når det så er sagt, så når jeg tænker med den brede hat, så tænker jeg jo [...] Hvis der var en fordeling af, at én fik fem til sit spanskhold, og jeg fik fem til mit franskhold, så ville det være fint med mig. Men vi har ikke så meget dialog. Og alligevel, når det er sagt, så har vi det jo fint nok sammen, for jeg kan godt ringe til [aftenskoleleders navn]. Vi kan sagtens snakke sammen om nogle ting, og [anden aftenskoleleders navn] og jeg kan også sagtens snakke sammen. Så jeg føler, og jeg tror, vi vil jo bare hinanden det godt, men vi vil jo gerne have vores kursister. Så den er både-og, tror jeg.”

Interview, aftenskole 2

Andre mulige forklaringer kan være, at man som aftenskoleleder er så fokuseret på aftenskolens egne aktiviteter, at der ikke er det store ressourcemæssige overskud til at tage initiativ til mere samarbejde på tværs, hvilket også kan hænge sammen med de relativt få timer, de lønnede ledere er ansat på. Endelig kan det have betydning, at flere af aftenskolerne har mulighed for at hente sparring i landsorganisationerne, hvorved det deciderede behov for erfaringsudveksling og sparring lokalt ikke nødvendigvis er så stort:

”[Aftenskolens landsorganisation] det er en rimelig velorganiseret organisation. Og de er meget, meget fremme med at hjælpe os bedst muligt mht. det administrative, vores hjemmeside, at få det solgt og sådan noget. Så jeg må indrømme, mit samarbejde går mere på den måde. At jeg erfaringsudveksler med dem. Så jeg synes ikke – jeg ville ikke have noget imod det [at samarbejde mere], overhovedet ikke, men det er ikke noget, jeg savner meget. Og nogen af os i hvert fald er også meget forskellige, tror jeg. Der er det jo også igen, hvis nu man så havde et kontor her i Vordingborg, og det var noget større og ens fuldtidsarbejde, men det er det jo ikke for nogle af os.”

Interview, aftenskole 5

Flere af aftenskolerne mener dog samtidigt, at der kunne være et potentiale i at udbygge samarbejdet på tværs af aftenskolerne. Det gør sig særligt gældende for de større aftenskoler, mens de mindre aftenskoler, der overvejende drives på frivillig basis, virker til at være tilfredse med det nuværende niveau, hvor der overvejende samarbejdes med lignende aktører inden for samme fag.

Både i fokusgruppeinterviewet og i de individuelle interviews med aftenskolernes ledere blev der drøftet forskellige former for muligt fremtidigt samarbejde. Overordnet kan der sondres mellem helt konkrete praktiske samarbejdsrelationer og mere overordnede samarbejdsrelationer med møder på tværs af aftenskolerne:

Et af forslagene, som flere aftenskoler virker til at kunne se sig selv i, er et øget praktisk samarbejde omkring de hold, der ikke har stor nok tilslutning, så de alligevel kan komme op at stå. Ifølge en af aftenskolelederne har et mere formaliseret samarbejde om sådanne

hold tidligere været på tale blandt aftenskolerne, men det strandede dengang på, at man ikke kunne blive enige om præmisserne for turnusordningen:

Aftenskole 7: "Der er det jo lidt pudsigt. Nu har jeg været med så længe, så for nogle år siden, der lavede vi faktisk et oplæg og havde mødet hjemme, hvor jeg bor, hvor planen netop var, at vi siger, vi udbyder alle sammen et engelskhold, og så finder vi ud af..."

Aftenskole 2: "Ja, at du får nogle fra mig og nogle den anden vej."

Aftenskole 7: "Ja, og så byttede vi. Og så havde vi faktisk lavet en turnusordning, sådan at det ene år var det dig, der fik og næste år var det mig, og det tredje var det en tredje. Men det kunne vi jo ikke blive enige om."

Aftenskole 2: "Nej, men jeg synes faktisk, det kunne være sådan, at man sagde, hvis du fik nogle af mine på tysk, så fik jeg nogle af dine på et andet hold. Det ville jeg have det fint med, at vi gjorde."

Aftenskole 5: "Men det har vi da også gjort, hvis der var noget, der var lidt oplagt."

Fokusgruppeinterview, aftenskole 2, 5 og 7

Selvom forsøget ikke lykkedes for år tilbage, virker der umiddelbart til at være opbakning til ideen blandt de større skoler, der medvirkede i fokusgruppeinterviewet. Allerede i dag henviser aftenskolerne sommetider til hinanden, hvis de har et hold, der ikke bliver oprettet, og de har kendskab til et tilsvarende hold i en af de andre aftenskoler, men samarbejdet er ikke formaliseret.

Ud over den ovenstående mulighed for praktisk samarbejde kan flere aftenskoler se fordele ved mere generel dialog og kendskab til hinanden på tværs af aftenskolerne i kommunen. Ingen af aftenskolerne har dog et helt klart billede af, hvordan et øget samarbejde bedst kunne etableres, og om det skal være kommunen eller aftenskolerne selv, der tager initiativet. De følgende citater giver eksempler på to af aftenskolernes svar på deres syn på mulige fremtidige samarbejdsrelationer:

"Nu bliver jeg ret tavs. Jeg har tænkt på det et par gange, og netop også fordi jeg gør så meget ud af at samarbejde ellers. Kunne der være en eller anden form for effekt for os i at gøre et eller andet sammen, men jeg synes aldrig... Jeg har aldrig sådan rigtig fundet de vises sten, i forhold til hvad det skulle være.

Jeg har tænkt på, at det kunne være interessant, hvis vi skoleledere af aftenskolerne i kommunen mødtes, og hver især holdt et oplæg om vores aftenskole: Hvad er vores kompetencer, fag, visioner, deltagere osv. Det kunne måske give nogle indlysende muligheder for samarbejde. At vi i fællesskab kunne udbyde kurser, hvor vi også fik andre aktører kulturelle aktører med. Tænk, hvis vi i fællesskab kunne løfte fag i helt specielle retninger og derved skabe nogle aftenskoler, som blev synlige i hele landet."

Interview, aftenskole 9

"Det behøver ikke være sådan noget meget formaliseret noget, men det kunne da være fint, at man en-to gange om året mødtes og bare snakkede. Ligesom da vi var med dig.

Så får man hilst på hinanden, og man får lige snakket lidt sammen, ikke? Det tror jeg er fint nok. Men ikke sådan noget meget formaliseret noget, det tror jeg ikke, der ville være opbakning til. Og på en måde så er det måske også os selv, der skal gøre det. Det er ikke sikkert, det er kommunen, der skal være ansvarlig for det."

Interview, aftenskole 5

Samlet kan flere af aftenskolerne se sig selv i et øget samarbejde på tværs af skolerne, og enkelte aftenskoler ser endda store udviklingsmæssige potentialer. Omvendt er der ikke et ønske om og ressourcer til et meget formaliseret samarbejde. Der er således ikke umiddelbart et ønske om at oprette et decideret aftenskolesamvirke, som man har i mange andre kommuner. Nogle af aftenskolerne nævner dog at deres landsorganisation opfordrer dem til at etablere et samvirke:

"Jeg ved, at man fra [aftenskolens landsorganisation] punkter for at få nogle af os til at lave et eller andet dernede. Ja. Jeg har ikke interesse i det i kraft af, at jeg har det her, ikke også, og aftenskolen er så lille i Vordingborg Kommune, men jeg tror heller ikke, at der er nogle af de andre, der har lyst. Så det er jo fjollet, for vi ville jo stå jo noget stærkere..."

Interview, aftenskole 4

"Lad os tage den tanke, jeg sender sådan et brev ud til samtlige aftenskoler [omkring etableringen af et samvirke], og så synes man, det er en god ide, hvem tror I så, man peger på skal sidde og tage alt arbejdet? Og jeg har nok i forvejen med aftenskolen og lidt andet, jeg har ved siden af. Så det er jo én af tingene, og det næste er jo så, om vi så i det hele taget kan blive enige, når det kommer til stykket, ikke?"

Interview, aftenskole 7

Som det fremgår ovenfor, mener en af aftenskolelederne, at aftenskoleområdet ville kunne stå stærkere, hvis de stod sammen i et samvirke, men oplevelsen er, at ingen har lyst til at tage initiativet. Derudover er der usikkerhed om, hvorvidt aftenskolerne ville kunne blive enige og dermed i praksis ville kunne stå som en samlet aktør over for kommunen. Set fra forvaltningens side, ville man se positivt på et tættere samarbejde på tværs af aftenskolerne, da oplevelsen er, at det ville give flere muligheder i samarbejdet med aftenskolerne:

Interviewer: "Men for jer som kommune, hvis der var et aftenskolesamråd, der fungerede, ville det så gøre det lettere for jer at have én indgang til området?"

Informant: "Det kunne da gøre det mere spændende i forhold til at udvikle tingene, ikke, for så kunne vi jo blive mere en medspiller. Og udvikle noget sammen og skabe en dialog der. Fordi vi får jo ikke noget, vi får jo ikke noget samlet udviklingsmodspil, kan man sige."

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

Opsamling: De interne samarbejdsrelationer

Samlet viser undersøgelsen, at de interne relationer mellem aftenskolerne i dag er meget begrænsede. For nogle aftenskolers vedkommende skyldes det, at de ikke oplever et interessefællesskab med de øvrige aktører på området. Eksempelvis er der et skel mellem de mindre aftenskoler, der drives på frivillig basis og har et snævert fagligt fokus, og de større

aftenskoler, der har mange forskellige kurser og undervisningsaktiviteter. Blandt de sidstnævnte er der umiddelbart et interessefællesskab, men samtidig kan begrænsede ressourcer, manglende initiativ og kampen om de samme kursister virke hæmmende for samarbejdet.

De større aftenskoler i undersøgelsen kan dog godt se en række fordele ved mere samarbejde på tværs af aftenskolerne, da de ofte sidder med mange af de samme problematikker. Derudover nævner flere, at det kunne være en fordel med mere samarbejde i de tilfælde, hvor de enkelte aftenskoler ikke har kursister nok til at oprette et fag. Umiddelbart er der ikke et ønske om et decideret aftenskolesamvirke eller et meget formaliseret samarbejde, men flere ledere kan se muligheder i flere møder på tværs af aftenskolelederne til sparring, erfaringsudveksling og eventuel synliggørelse af nye mulige samarbejdsflader.

En vigtig pointe er desuden, at de begrænsede interne samarbejdsrelationer kan være en barriere for muligheden for brugerinddragelse på området, da det betyder, at kommunen ikke kender ønskerne og visionerne fra aftenskoleområdet som helhed.

Eksterne samarbejdsrelationer

Ud over det interne samarbejde på aftenskoleområdet, har også aftenskolernes eksterne samarbejdsrelationer været et tema i de kvalitative interviews. Undersøgelsen viser samlet set, at der er meget stor variation på tværs af aftenskolerne – både når det gælder samarbejdets omfang, og hvem aftenskolerne samarbejder med.

Husflidsforeningerne nævner særligt museer som samarbejdspartnere. Den ene forening har en aftale med det lokale museum om at vise nogle af deres aktiviteter frem i forbindelse med markedsdage. Den anden forening hjælper det lokale museum med restaurering af deres redskaber og hjælper også sommetider andre foreninger med lignende opgaver (Interviews aftenskole 3 og 8).

Som et andet eksempel har et kor et tæt samarbejde med den kirke, hvor de låner lokaler, og hvor de også samarbejder omkring koncerter og andre aktiviteter:

”Vi har jo samarbejde med kirken. Et ret tæt samarbejde med dem. Både med lokaler og med koncerter og sådan noget i kirken. Det er jo nemt at synge i den kirke, fordi den ligger så tæt på. Men nej, det kan jeg ellers ikke rigtig sige, at vi har. På den anden side kan man jo sige, at folk, der er i koret, er jo mange slags, så hvis vi sådan har en ad hoc situation, så er der altid nogen, der kan hjælpe med det.”

Interview, aftenskole 1

En af de fagspecialiserede aftenskoler samarbejder med mange forskellige aktører omkring afviklingen af arrangementer og aktiviteter og involverer mange forskellige aktører i lokalsamfundet – f.eks. i forbindelse med weekend- og sommerkurser (Interview, aftenskole 9). Der er imidlertid flere af aftenskolerne i kommunen, som har et meget begrænset samarbejde med andre aktører, og som primært er orienteret omkring deres egne aktiviteter.

De aftenskoler, som indgår i samarbejdsrelationer har dog typisk positive erfaringer. Eksempelvis som den nedenstående aftenskole, der blandet andet har samarbejdet med skoler, menighedsråd og en lokal forretning:

”Altså, nu sidder man jo alene som skoleleder, så man får en god dialog frem og tilbage om, hvad de tænker, synes og gør, og får lidt mere sparring. Ja, men jeg synes faktisk, det er godt. Jeg kan godt lide, når vi samarbejder med nogen.”

Interview, aftenskole 2

De positive erfaringer blandt de aftenskoler, der har samarbejdsrelationer, er i god overensstemmelse med det landsdækkende billede, hvor aftenskolerne især oplever synlighed og netværk i lokalsamfundet som nogle af de positive gevinster ved samarbejde med andre aktører (Thøgersen & Bjerrum 2018). Dette billede er desuden i god overensstemmelse med resultater fra andre af Vifos undersøgelser på folkeoplysningsområdet i bred forstand samt i undersøgelser af idrætsforeningernes erfaringer med samarbejde i lokalsamfundet (Pilgaard 2016; Thøgersen & Bjerrum 2016b; Thøgersen 2015).

Aftenskolerne og biblioteket

Særligt interessant er også relationen mellem aftenskolerne og biblioteket, der er eksplicit nævnt som et fokuspunkt i kommunens folkeoplysningspolitik.

I dag er samarbejdet mellem aftenskolerne og biblioteket begrænset til, at aftenskolerne af og til lejer sig ind i bibliotekets lokaler, hvor de får rabat sammenlignet med andre lejere. Særligt en af aftenskolerne bruger bibliotekets lokaler i forbindelse med foredragsarrangementer. Der har dog tidligere været forsøg på samarbejde omkring IT-undervisning, som af forskellige årsager gled ud igen²⁷. I dag har biblioteket et samarbejde med Ældresagen på området.

Fra bibliotekets side er den nuværende leder dog positivt stemt over for mere samarbejde på tværs af bibliotekerne og aftenskolerne. Ifølge bibliotekslederen vil der kunne samarbejdes på mange forskellige måder og niveauer. Som en oplagt mulighed nævner han samarbejde omkring de arrangementer, aftenskolerne afholder i bibliotekets lokaler:

”Når oplysningsforbundene har arrangementer her med kendte personer, forfattere eller hvad det nu er. Så kunne vi jo bakke op om det med temaudstillinger og materialer. Og jeg ved ikke, de har sikkert også gode kontakter til boghandlerne, men det har vi jo også. Altså, det er jo sådan, hvis jeg har et forfatterarrangement, så kontakter vi jo den lokale boghandler og får vedkommende til at komme med lidt bøger, der så kan sælges af den forfatter. Så jeg tænker, at der kunne man deles om det. Og faktisk også være med til at markedsføre hinandens aktiviteter.”

Interview, biblioteksleder, Vordingborg Kommune

²⁷ Interview af aftenskole 2 og interview af bibliotekslederen.

Som mulige forklaringer på det begrænsede samarbejde i dag nævner bibliotekslederen en række forskellige faktorer. Der har ikke været tradition for at samarbejde på tværs, og der mangler kommunikation mellem parterne.

Som et andet interessant tema nævner bibliotekslederen, at det kan være en potentiel barriere for samarbejdet, at bibliotekerne og aftenskolerne på mange måder minder om hinanden – både når det gælder kernebrugere, formål og aktiviteter:

”I ethvert partnerskab er der to typer, som jeg ser det. Det ene handler om der, hvor man deler brugere. Det er sådan en lidt merkantil måde at se det på, men dvs. at man advokerer for hinanden og hjælper med at understøtte hinandens ting ved at gøre opmærksom på det over for borgerne. Den anden type partnerskab, det er der, hvor man har hver sine kompetencer. Det er som regel det, der spiller bedst. At man tager sig af hvert sit i et samarbejde. Det er jo meget typisk, når vi samarbejder med skolerne, så bidrager vi med nogle faglige elementer, og de har deres didaktiske og pædagogiske elementer, som de bidrager med. For der er jo også lærere med, når de er her i vores innovationsrum. For der skal jo også være en vis pædagogisk tilgang [...] Oplysningsforbundene, der er det måske lidt mere ens aktiviteter, vi har arbejdet med. Og derfor har det måske ikke ligget lige til højrebent.”

Interview, biblioteksleder, Vordingborg Kommune

Samtidig nævner både bibliotekslederen og aftenskolerne, at der er en stor forskellighed, når det gælder henholdsvis bibliotekets og aftenskolernes vilkår, hvilket kan være en udfordring – f.eks. i forhold til fastlæggelse af deltagerbetalingen ved eventuelle arrangementer, der afholdes i samarbejde mellem parterne. Aftenskolernes arrangementer vil typisk være dyrere end bibliotekets arrangementer, og derfor er ikke alle aftenskolerne interesseret i et samarbejde om eksempelvis foredrag eller debatskabende arrangementer.

Samlet har bibliotekslederen dog ikke en opfattelse af, at der er en konkurrencesituation mellem aftenskolerne og biblioteket, og han mener, at der på mange forskellige niveauer er et stort uudnyttet potentiale ved mere samarbejde på tværs af biblioteket og aftenskolerne:

”Der er et kæmpe potentiale. Hvis vi tager udgangspunkt i borgeren, så er der et kæmpe potentiale for, at vi kan gøre det bedre sammen, og faktisk også at vi kan gøre det billigere sammen. Altså, man kan effektivisere, fordi jeg tror, vi spilder nogle ressourcer begge steder ind i mellem. Hvis jeg har Kim Leine nede for at holde et to-tre timers foredrag, og et af oplysningsforbundene har det samme tre måneder efter, så kommer der altså ikke nogen hos dem og omvendt. Så bare den der fælles planlægning, det kunne i hvert fald, som den allermest lavthængende frugt, så kunne det forhindre, at vi sabote-rede hinandens arrangementer engang i mellem ved at have de samme oplægsholdere.”

Interview, biblioteksleder, Vordingborg Kommune

Opsamling: De eksterne samarbejdsrelationer

Opsamlende viser undersøgelsen, at der er meget stor variation i omfanget og karakteren af aftenskolernes eksterne samarbejdsrelationer, men at der for de fleste aftenskolers vedkommende er tale om relativt begrænsede relationer.

Enkelte af aftenskolerne har dog et stort fokus på forskellige typer af samarbejdsrelationer og bruger det som inspiration til udvikling af deres aktiviteter. De aftenskoler, der lykkes med eksterne samarbejdsrelationer, oplever et positivt udbytte, hvilket er i overensstemmelse med tendenserne på landsplan.

Samarbejdet med biblioteket er særligt interessant, da det er nævnt eksplicit i kommunens folkeoplysningspolitik. I dag er relationerne mellem biblioteket og aftenskolernes meget begrænsede, men undersøgelsen indikerer, at der kan være et udviklingspotentiale for mere kommunikation og samarbejde på tværs af parterne.

Kapitel 10: Rundt om aftenskolerne

I belysningen af aftenskolernes roller og fremtidige potentialer er det centralt også at se på aftenskolerne i deres lokale, aktivitetsmæssige kontekst. Formålet med dette kapitel er derfor at sætte aftenskoleområdet ind i en perspektiverende ramme i forhold til nogle af de mange øvrige fritidstilbud, der findes i kommunen.

I Vifos landsdækkende aftenskoleundersøgelse er det interessant, at konkurrencen med øvrige fritidstilbud er den enkeltstående faktor, som flest aftenskoler oplever som en udfordring for at drive aftenskolevirksomhed (Thøgersen & Bjerrum 2018). Også lokalt i Vordingborg Kommune oplever aftenskolerne, at det kan være svært at tiltrække kursister i mængden af de mange øvrige fritidstilbud, der findes i kommunen.

Først og fremmest er der tale om en kommune, hvor der er rigtig mange frivillige foreninger. Ifølge forvaltningen var der i 2017 hele 303 godkendte folkeoplysende foreninger i Vordingborg Kommune (2017), svarende til 152 indbyggere pr. forening, hvilket er en meget høj foreningstæthed sammenlignet med landets øvrige kommuner (Thøgersen 2017, 86). Ud over de folkeoplysende foreninger, har forvaltningen registreret cirka 200 øvrige foreninger²⁸.

Der opstår løbende nye foreninger og mange forskellige typer af aktiviteter rundt omkring i kommunens mange lokalsamfund. Ifølge forvaltningen er der over de senere år sket et skifte i retningen af flere lokale initiativer – også ude i de mindre samfund:

"Og man kan sige, at der er kommet et eller andet skifte fra for ti år siden, hvor man lænede sig tilbage og sagde "det er kommunens skyld, og de giver bare færre og færre midler". Der er kommet sådan et entrepreneurship. Altså, så gør de det selv, ikke. Der er også nogle lokalråd, de tager rundt, hver gang der er flyttet nogen til ovre på Møn, så tager de rundt med en buket blomster "vi kommer fra lokalrådet, velkommen til" og alle sådan nogle ting. Så der er kommet sådan nogle tiltag i de der yderområder, ikke."

Interview, kultur- og fritidskonsulent, Vordingborg Kommune

Som et konkret eksempel på lokale initiativer er der på Møn opstået et fællesskab, der kalder sig 'Kvinder på tværs, mænd på langs'. Netværket blev i sin tid startet af en gruppe lokale kvinder på Møn (og hed dengang 'Kvinder på tværs'), men har siden udviklet sig til at omfatte en bredere målgruppe og har derfor også udvidet sit navn. Gruppen er medtaget her som et eksempel på et hurtigvoksende initiativ med en stor berøringsflade i lokalsamfundet og en uformel, flad struktur, hvilket på mange måder står i modsætning til aftenskoleområdet, selvom der i forhold til nogle af aktiviteterne kan være temamæssige overlap med aftenskolernes tilbud.

²⁸ Kommunen stiller lokaler til rådighed for samtlige foreninger – ikke kun de foreninger, der er godkendt som folkeoplysende (Interview med forvaltningen).

Gruppen har faste aktiviteter to gange ugentligt og får stillet kommunale lokaler til rådighed. Om sommeren foregår mange af aktiviteterne dog i et kolonihavehus, hvor netværket holder en nyttehave.

Den ene dag i ugen er der overvejende tale om fællesspisning og socialt samvær, mens den anden dag i højere grad er baseret på forskellige typer af aktiviteter, som gruppen selv sætter i gang. Generelt er der stor bredde i netværkets aktiviteter, der udspringer af deltageres egne ønsker og kompetencer:

Informant 1: "Hvis man har en drøm om et eller andet, så kan man starte op her. Og det kan være en selvstændig drøm, det kan være en fritidsdrøm, det kan være alt, vil jeg næsten sige."

Informant 2: "Vi har haft gågrupper, vi har haft meditation, vi har startet noget vævehold, som så nu er selvstændig nede i byen, men som er udsprunget herfra."

Interview, Kvinder på langs, mænd på tværs

Organisatorisk har gruppen ikke pt. en formel foreningsorganisering. Der er tale om en meget flad struktur, hvor alle kan tage initiativ, men der er dog en styregruppe, som står for den overordnede planlægning og kontakten med kommunen. Derudover benytter netværket en Facebook-gruppe til formidling af deres aktiviteter. Facebook-gruppen har mere end 1.100 medlemmer. Kommunikationen foregår også i høj grad mund-til-mund, hvilket fungerer, da der er tale om et lille samfund. Fremadrettet er der dog planer om at etablere en decideret forening for at lette mulighederne ift. forskellige kommunale støttemuligheder.

Ud over de faste aktiviteter er der løbende andre typer af initiativer og tiltag, som organiseres via uformelle kontakter i netværket – eksempelvis børnepasning mv. Derudover er der – som udløber af netværket – etableret mindre interessefællesskaber, som kører uafhængigt af de fælles aktiviteter:

"Og så mødes vi jo. Så har vi jo lavet nogle små netværk på kryds og tværs. Jeg har hvert fald nogle stykker, som jeg drøner rundt til koncerter med. Fordi vi har fundet ud af, at det er skidesjovt og hyggeligt. Så er der nok nogle andre, der gør noget andet."

Interview, Kvinder på Langs, mænd på tværs

Gruppen har bred opmærksomhed på mange forskellige borgergrupper – herunder også på borgere med psykiske udfordringer, hvor gruppen har tæt kontakt med det lokale værested. 'Kvinder på tværs, mænd på langs' er dermed et initiativ, der lægger sig på grænsen mellem det folkeoplysende område og det frivillige, sociale område, og som er kommet til at spille en væsentlig rolle i lokalsamfundet på Møn.

Der er imidlertid også mange andre typer af aktiviteter i kommunen. Forvaltningen nævner eksempelvis de mange teatre og de mange bridgeklubber, og derudover er Ældresagen en interessant aktør.

Ældresagens medlemmer tæller næsten 10.000 borgere i Vordingborg Kommune, hvilket ifølge formanden svarer til 70-75 pct. af alle borgere over 60 år. Foreningens kernebrugere er – ligesom i aftenskolerne – overvejende ældre kvinder:

”Langt de fleste er kvinder, og det er jo enlige kvinder, hvor manden er faldet væk. Og jeg vil sige, der er vel 80 pct. kvinder og 20 pct. mænd. Måske endda 85 pct. kvinder og 15 pct. mænd.”

Interview, formand for Ældresagen i Vordingborg

Ældresagen har tre lokalafdelinger i kommunen: I Vordingborg, i Præstø og på Møn. Lokalafdelingerne arbejder tæt sammen gennem et tværgående koordinationsudvalg. Alene i Vordingborg kommer cirka 1.000 personer igennem Ældresagens aktiviteter på månedlig basis, og afdelingen har over 140 frivillige. Ældresagen har både almindelige aktiviteter, men også socialhumanitære aktiviteter i form af blandt andet en besøgstjeneste, tryghedstelefontjeneste, en bisidderordning, en vågetjeneste og ’Den hjælpende hånd’, der giver mulighed for, at ældre kan få hjælp til mindre praktiske opgaver i hjemmet (Ældresagens program forår 2018).

I forhold til de almindelige aktiviteter har lokalafdelingen et stort korps, der underviser i IT både i Ældresagens lokaler og rundt omkring i private hjem alt efter behov:

Informant: ”Så har vi jo IT-café og IT-undervisning i det hele taget. Hvor vi har 20 mand, der hjælper de folk, der har behov for det. Enten at de kommet ind til os, eller vi kører ud til dem.”

Interviewer: ”Ja, okay. Sådan at I kører ud til folk privat, eller er det i grupper, eller hvordan fungerer det?”

Informant: ”Nej, vi kører ud privat. Og i det hele taget vores undervisning, det er individuel undervisning, dvs. vi kører højst to elever og mange gange kun én elev ad gangen. Fordi det er svært at finde fællesnævnerne, der gør, at man kan have større hold. Vi har i hvert fald ikke god erfaring med det, vi har bedre erfaring med at køre individuelt. Så vi har nogle små lokaler, hvor man kan sidde og undervise individuelt.”

Interviewer: ”Er det så udelukkende på frivillig basis – altså dem der underviser?”

Informant: ”Ja, alle vores frivillige er frivillige, og der er ingen af dem, der får honorarer. De får dækket deres omkostninger, men ikke noget honorar.”

Interview, formand for Ældresagen i Vordingborg

Derudover har foreningen en lang række andre aktiviteter som eksempelvis engelsk, litteraturkredse, stavgang, madlavning, bridge, whist og meget andet (Ældresagens program forår 2018). Deltagerne tilmelder sig en aktivitet for en sæson af gangen, og de fleste af aktiviteterne koster 20 kr. pr. gang:

”Det er noget, man gør fast. Altså man kommer, og så kører man, vi kører to sæsoner om året, dvs. man kører et halvt år ad gangen. Men altså folk, der først er startet op, bliver

ved. Og så betaler man – man betaler altid en 20'er. Uanset hvad man deltager i, så betaler man 20 kr. pr. gang. Og så får man kaffe og et stykke brød i de fleste tilfælde, men primært så går det til husleje, for det koster 100.000 kr. at have sådan et hus, og det kan kun dækkes ved, at vi tager penge for vores ydelser, og det gør vi så ved den 20'er der."

Interview, formand for Ældresagen i Vordingborg

Formanden har ikke nogen relationer til aftenskolerne i kommunen, men har en opfattelse af, at der er tale om to meget forskellige tilbud, hvor de i Ældresagen lægger større vægt på den sociale del end på undervisningsdelen:

"Ja, jeg mener bestemt, det er noget forskelligt. Altså, de kører meget mere målrettet undervisning, og de har jo også meget højere beløb for det mange gange, ikke. Så, nej vi er ikke i konkurrence med hinanden, det vil jeg ikke sige. Og jeg mærker heller ikke til dem, altså, det synes jeg slet ikke, vi har noget problem med. Det er hvert vores koncept, vi kører [...] Jeg tror, det kører meget mere afslappet hos os. Altså, det er mere, du ved, kaffeslabberas og kage og hygge og sådan noget, vi går op i, end vi går op i undervisning. Så det er det sociale, der tæller hos os."

Interview, formand for Ældresagen i Vordingborg

Ud over de mange forskellige typer af foreningsaktiviteter foregår der også mange aktiviteter i de kommunale institutioner – som f.eks. på musikskolen og på biblioteket. Musikskolen har eksempelvis KOL-kor, som et særligt tiltag for KOL-ramte borgere. I forhold til biblioteket har de ikke længerevarende kursus- eller aktivitetsforløb. Der, hvor biblioteket ligger tættest på aftenskolernes aktiviteter, er i forhold til arrangements- og foredragsvirksomhed.

Bibliotekslederen oplever dog – i lighed med aftenskolerne – at det bliver sværere og sværere at tiltrække borgere til arrangementerne:

"Det bliver sværere og sværere med vores arrangementsvirksomhed at finde det rigtige snit. Det eneste jeg kan sige, hvis jeg skal være sikker på, at noget virker, så skal jeg have en lokal samarbejdspartner, som har brugerne. Altså, der er brugerdelingsaspektet centralt [...] Jeg har en intention om, at jeg gerne vil have noget mere dialog ind i vores arrangementer. Og at få lidt mere af læringsaspektet ind end af fornøjelsesaspektet. De to bedste arrangementer vi har lavet i år efter min overbevisning, det ene det var med Jeppe Søe, der skulle komme og snakke om demokrati og fake news. Og det andet det var Center for Digital Dannelse, der skulle komme, og målgruppen var selvfølgelig primært forældre, de skulle komme og fortælle noget om, hvad dit barn laver på nettet, og hvordan kan man arbejde med det [...] Men begge de arrangementer måtte vi aflyse pga. stort set ingen tilmeldinger."

Interview, biblioteksleder, Vordingborg Kommune

Ifølge bibliotekslederen har de bedst erfaring med de arrangementer, der har et lokalt snit, og hvor de samarbejder med andre lokale aktører, hvorved der – som tidligere nævnt – også kan være et udviklingspotentiale i et samarbejde med aftenskolerne. Særlig på Møn har det været svært at få opbakning til arrangementerne, og bibliotekslederen har derfor møder med de lokale foreninger om, hvorvidt de i fællesskab kan få noget op at stå.

Særligt interessant i forhold til biblioteket er desuden tiltaget 'Makerspace', hvor brugere mødes om 3D-print, laserskæring, programmering mv. i bibliotekets lokaler, der er særligt indrettet med udstyr til formålet. Brugerne mødes tirsdag og torsdag aften. I modsætning til de øvrige aktiviteter på biblioteket er kernebrugerne her mænd og drenge i alle aldre. Bibliotekslederen har den opfattelse, at åbenheden og den uformelle struktur er medvirkende til at fastholde deltagerne:

"En af grundene til at sådan nogle mænd, det er jo primært mænd, de bliver ved med at komme, det er jo, at de er fri for at lave en forening. Det er sådan en lavpraktisk ting. De er fri for at arbejde med vedtægter, og for at skulle brygge kaffe. Der er nogen, der hjælper dem med at finde ud af, om vi skal på nogle besøg, om vi skal have nogle oplæg, og hvordan skal vi gøre det her. Det har vi taget som vores opgave at facilitere."

Interview, biblioteksleder, Vordingborg Kommune

Ud over den frivillige del kører biblioteket nogle undervisningsforløb for skoler i regi af Makerspace. Derudover bruger foreningen Coding Pirates de samme lokaler og faciliteter.

Opsamling: Rundt om aftenskolerne

Eksemplerne ovenfor viser, at Vordingborg Kommune samlet set er en kommune med mange forskellige typer af fritidstilbud, og hvor aftenskolerne dermed er én ud af de mange forskellige aktivitetsmuligheder, borgerne har, hvilket også er aftenskolerne egen opfattelse. Eksemplerne viser også, at der er mange forskellige fritidstilbud, som deles om nogenlunde de samme kernebrugere: Både i Ældresagen, på biblioteket og i aftenskolerne er kernebrugerne kvinder over 65 år.

På den ene side kan man sige, at de mange øvrige aktiviteter kan begrænse aftenskolerne råderum og gøre det svært at tiltrække borgerne. På den anden side kan det ses som et udtryk for, at der er et meget stort rum for aktiviteter i kommunen, som aftenskolerne – måske i endnu højere grad end de gør i dag – kan byde ind på.

Sammenlignet med de øvrige fritidstilbud kan det på den ene side være en udfordring for aftenskolerne, at langt de fleste opererer med lønnede undervisere og derfor er afhængige af et vist deltagerantal og en relativ høj deltagerbetaling for at få det til at løbe rundt, mens det er lettere for både Ældresagen og 'Kvinder på tværs, mænd på langs' at oprette aktiviteter med ganske få deltagere, fordi det hele kører på frivillig basis. Omvendt kan den store fokus på faglighed i undervisningen ses som en af aftenskoleområdet helt store styrker og særlige kendetegn, da ønsket om at lære nyt er en af aftenskolekursisternes væsentligste bevæggrunde til at deltage i aftenskoleaktiviteter.

Under alle omstændigheder tyder det mangfoldige fritidsudbud på, at det kan være vigtigt for aftenskolerne at gøre opmærksom på sig selv og på, hvordan deres tilbud adskiller sig fra de øvrige fritidstilbud, og hvilke særlige styrker de har. Derudover tyder undersøgelsen som tidligere nævnt på, at der kan være et potentiale i et øget tværgående samarbejde – både internt på aftenskoleområdet og med eksterne aktører, som eksempelvis biblioteket.

Kapitel 11: Aftenskolernes potentialer i fremtiden

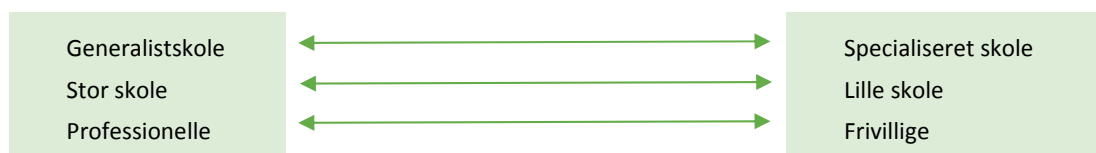
Analysen har samlet set vist, at aftenskoleområdet som helhed allerede i dag spiller en central rolle for de nuværende brugere af aftenskolernes tilbud. I kraft af de mange forskellige typer af aftenskoler og deres aktivitetsudbud har området et stort potentiale for også i fremtiden at spille en central rolle i Vordingborg Kommune.

Analysen har imidlertid også vist, at der er en række centrale opmærksomhedspunkter, som kan være relevante at diskutere fremadrettet, såfremt aftenskoleområdet skal styrkes yderligere.

Dette afsluttende afsnit sætter fokus på aftenskolernes roller og potentialer i fremtiden med udgangspunkt i analysens resultater. Kapitlet vil have fokus på fire overordnede temaer: Aftenskolernes målgrupper og aktiviteter, aftenskolernes interne samarbejdsrelationer, aftenskolernes eksterne samarbejdsrelationer samt aftenskolerne og kommunen. Inden for hvert tema vil der være en række opmærksomhedspunkter, som kan benyttes som inspiration til det videre arbejde på aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune for både aftenskolerne og kommunen.

I læsningen af kapitlet er det væsentligt at være opmærksom på den store forskellighed, området omfatter. Aftenskolernes profiler kan beskrives i et spænd mellem tre centrale dimensioner: Størrelse, professionaliseringsgrad og specialiseringsgrad (figur 37).

Figur 37: Tre dimensioner i aftenskolernes profiler

Figuren er tidligere vist i Bjerrum & Thøgersen 2016.

Jo længere aftenskolen ligger til venstre på kontinuet, desto mere sandsynligt er det, at aftenskolen har ressourcer og lyst til at udvikle deres tilbud på strategisk vis og til at indgå i mere langsigtede samarbejdsrelationer – eksempelvis med kommunale aktører. Hvis aftenskolen ligger helt til højre i kontinuet, vil der være en tendens til, at den konkrete aktivitet er det helt primære fokusområde, som driver det frivillige engagement, og at mere generelle indsatser typisk ligger ud over de ressourcer og ønsker, der er i aftenskolen.

Det er vigtigt at understrege, at undersøgelsen viser, at aftenskolerne spiller en væsentlig rolle for brugerne og leverer et godt tilbud uanset placeringen på det ovenstående kontinuum.

Aftenskolernes målgrupper og aktiviteter

Undersøgelsen har samlet set vist, at de nuværende aftenskolekursister i Vordingborg Kommune er godt tilfredse med aftenskolernes tilbud, og de oplever et stort trivselsmæssigt og læringsmæssigt udbytte af deres aftenskoleaktiviteter.

Derfor er det centralt at sikre, at aftenskolerne også i fremtiden kan udleve disse potentialer og at diskutere mulighederne for, at aftenskolernes tilbud kan nå ud til endnu flere borgere i Vordingborg Kommune. Det følgende afsnit sætter fokus på en række tematikker i relation til aftenskolernes målgrupper og aktiviteter.

Aftenskolernes målgrupper

Undersøgelsen viser et klart billede af, at aftenskolerne i særlig grad tiltrækker ældre borgere. Dette er dog ikke særligt for Vordingborg Kommune, selvom kursisternes gennemsnitsalder i kommunen er en lille smule højere end gennemsnittet på landsplan.

Kursisternes høje alder er ikke nødvendigvis et problem. Befolkningsprognosen for Vordingborg Kommune viser, at der også i fremtiden vil være mange potentielle kursister i den ældre aldersgruppe. Undersøgelsen viser derudover, at der i vid udstrækning er tale om en stabil kernemålgruppe. Samtidig kan aftenskolerne være særligt vigtige for den ældre målgruppe, hvor arbejdslivet for mange er afsluttet, og der er et behov for nye former for input og meningsfyldte aktiviteter.

Ses der på de landsdækkende tendenser i Kulturvaneundersøgelsen er det dog bemærkelsesværdigt, at aftenskolekursisternes gennemsnitsalder er steget betragteligt over de senere år: Fra knap 45,8 år i 1993 til 57,8 i 2012 (Nielsen & Pilgaard 2014). Derfor kan det være et væsentligt fokuspunkt for aftenskolerne at sikre kendskabet til aftenskolernes tilbud blandt de nyere generationer af ældre.

En af vejene til dette kunne være hold i forbindelse med graviditet og fødselsforberedelse, eller hold for børn og voksne sammen, som flere af aftenskolerne allerede i dag tilbyder. Aktiviteter i forbindelse med den åbne skole, som en pulje i kommunen har særligt fokus på, kunne være en anden mulighed for at udbrede kendskabet til aftenskolerne blandt de yngre målgrupper. Fra kommunens side kan det overvejes, hvorvidt man i de kommunale kontaktflader med borgerne i højere grad kan gøre opmærksom på aftenskolernes tilbud.

Lokale samarbejdspartnere samt et øget samarbejde med det etablerede kommunale system kan ligeledes være en mulig vej til at nå yngre og nye målgrupper (se også senere afsnit om aftenskolernes samarbejdsrelationer og aftenskolerne og kommunen). Interessant i den forbindelse er også, at kursisterne i undersøgelsen – ud over gennem de trykte medier – især har fundet inspiration til deres aftenskoledeltagelse gennem venner og bekendte. Derfor kan det være en mulighed at målrette en del af markedsføringsindsatsen mod de eksisterende kursisters netværk – eksempelvis gennem muligheden for at tage en ven med til undervisningen, familiedage, generationsdage eller lignende tiltag, som også kendes fra idrætsområdet.

I forhold til tendenserne på landsplan skiller Vordingborg Kommune sig ud ved, at mændene er påfaldende fraværende blandt aftenskolekursisterne. Kun 10 pct. af aftenskolekursisterne i spørgeskemaundersøgelsen er mænd, mens det i flere andre undersøgelser omfatter cirka en fjerdedel af aftenskolekursisterne.

Udfordringen med at tiltrække mænd er dog en kendt udfordring på aftenskoleområdet – og på mange andre områder. Interviewundersøgelsen viser, at både Ældresagen og biblioteket også oplever en klar overvægt af kvindelige brugere – dog med undtagelse af bibliotekets Makerspace, hvor mændene dominerer. Landsdækkende undersøgelser på idrætsområdet viser ligeledes, at mænd er i undertal i de ældre aldersgrupper. Man finder dog stadig flere mænd end kvinder, når man specifikt ser på den idræt, som organiseres i foreningsregi (Pilgaard & Rask 2016). Ikke desto mindre gør tendenserne det interessant at overveje potentielle udviklingspotentialer i forhold til mænd som målgruppe for aftenskolerne aktiviteter.

Spørgeskemaundersøgelsen omfatter svar fra så få mænd, at det er vanskeligt at sige noget om mønstrene i deres aftenskoledeltagelse. Aalborgundersøgelsen viste dog, at mændene var i flertal blandt kursisterne på kommunikationsfag samt på fag inden for madlavning og gastronomi. Derudover gik mange af de mandlige kursister til grundlæggende fag. Den lave andel af mænd blandt aftenskolerne i Vordingborg Kommune kan således hænge sammen med fagudbuddet, hvor de ovenstående typer af fag spiller en meget begrænset rolle.

Aalborgundersøgelsen pegede desuden på en interessant tendens til, at mænd i endnu større grad end kvinder lægger vægt på det faglige og læringsmæssige aspekt i forbindelse med deres aftenskoledeltagelse. Det kan være et opmærksomhedspunkt, der kan tænkes ind i fagudbuddet.

I forhold til aftenskolerne fremtidige potentialer, når det gælder målgrupper, kan de følgende fokuspunkter være centrale:

- Fokus på at fremme kendskabet til aftenskolerne tilbud blandt nye målgrupper. Både for at tiltrække nye målgrupper og for at sikre, at kendskabet til aftenskolerne tilbud når ud til fremtidens generationer af ældre.
- Fokus på aftenskolerne potentielle udviklingspotentialer i forhold til mænd som målgruppe.
- Fokus på spredning af viden om aftenskolerne tilbud gennem kursisternes netværk.
- Kommunalt fokus på, om der er basis for i højere grad at informere om aftenskolerne tilbud i den kommunale kontakt med borgerne (f.eks. ved fødselsforberedelse, sundhedspleje, genoptræning mv.).

Aftenskolernes fag

Et af aftenskoleområdet helt store styrker er det brede fagudbud, som giver kursisterne mulighed for at fordybe sig i interessen for et helt specifikt fag eller emne. Et andet karakteristikum er de små holdstørrelser sammenlignet med andre tilbud, som giver mulighed for, at selv små interesseområder kan trives.

Selvom også aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune har et bredt og varieret fagudbud, udgør bevægelsesfag en meget stor del af det samlede udbud. En overvejelse kunne derfor være, om det er muligt at gøre faguddet endnu bredere. Det kan dog være en udfordring at tiltrække tilstrækkeligt mange kursister til nichefag. Her kunne en mulighed være et tættere samarbejde på tværs af aftenskolerne om hold, der er svære at få op at stå, hvilket er belyst yderligere i afsnittet om aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder.

Et centralt resultat fra analysen er derudover, at forskellige typer af fag har hver deres styrker, når det gælder kursisternes selvvalgte udbytte. I undersøgelsen har det kun været muligt at gå i dybden med de to største faggrupper: Bevægelsesfag og manuelle fag.

De manuelle fag skiller sig positivt ud i forhold til både det faglige udbytte, det sociale udbytte og oplevelsen af at få succesoplevelser med nye ting. Denne fagtype er desuden interessant, fordi det er et område, hvor aftenskolerne – i modsætning til mange andre fagtyper – i vid udstrækning er de eneste udbydere. Derudover er der i mange tilfælde tale om så specialiserede fag, at der er mulighed for at tiltrække deltagere fra et større opland (se afsnit om aftenskolernes aktiviteter i yderområderne).

Bevægelsesfag er et fagområde, hvor aftenskolerne i Vordingborg Kommune står meget stærkt i kraft af det omfattende og varierede udbud, og hvor mange kursister netop kommer for at arbejde med deres fysiske helbred. Ses der på det selvvalgte udbytte er bevægelsesfag særligt stærke, når det gælder oplevelsen af at blive bedre i stand til at håndtere udfordringer i hverdagen.

Derudover er det interessant at se, at knap en tredjedel af kursisterne på bevægelsesfag ikke går til sport og motion andre steder. Det kan tyde på, at aftenskolerne udgør et særligt nichefelt på bevægelsesområdet for nogle grupper af borgere.

Endelig kan der være et interessant potentiale i at arbejde mere med kombinationsforløb, der involverer flere forskellige typer af fagligheder, hvilket særligt aftenskolen specialiseret i det tekstile område allerede i dag gør med stor succes. En interessant tanke kunne desuden være, om sådanne forløb kunne udvikles i et samarbejde på tværs af aftenskolerne, som har hver deres faglige styrker og kompetencer.

Relateret til aftenskolernes fag er det også centralt at understrege undersøgelsens resultater i forhold til aftenskolernes potentiale i forhold til mental sundhed og trivsel. Ud over kursisternes selvvalgte udbytte peger også kursisternes mere overordnede syn på aftenskolernes rolle på, at aftenskolerne er centrale inden for dette felt.

Nye tal fra Sundhedsstyrelsen viser stigende udfordringer med befolkningens mentale helbred. Særligt yngre kvinder lider i stigende grad af dårligt mentalt helbred og stress (Sundhedsstyrelsen 2018). Det er derfor interessant at overveje, hvordan aftenskolernes potentiale på dette felt kan udvikles yderligere. Eventuelt i samarbejde med kommunen (se afsnittet om aftenskolerne og kommunen). Også den fysiske sundhed er et relevant opmærksomhedsfelt i kraft af aftenskolernes ekspertise inden for bevægelsesfag.

Samlet set kan der være følgende opmærksomhedspunkter i forhold til aftenskolernes fag:

- Læring og mulighed for fordybelse i et specifikt interesseområde er nogle af aftenskolernes store styrker. Derfor kan aftenskolerne overveje, hvorvidt der er et potentiale i at styrke og udvikle bredden i aftenskolernes fagudbud yderligere.
- De manuelle fag har en række særlige styrker og er et område, hvor der er relativt få alternative udbydere. Et fokuspunkt for aftenskolerne kan være, hvordan de manuelle fags mange potentialer kan styrkes yderligere.
- Fokus på hvordan aftenskolernes potentiale i forhold til fysisk og mental sundhed kan sættes mere i spil. Både i aftenskolerne selv og i et samarbejde mellem aftenskolerne og kommunen.

Aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder

Undersøgelser på landsplan viser en generel tendens til, at aftenskolernes relative aktivitetsniveau er højere i de større bykommuner end i de mindre urbaniserede kommuner. Også internt i Vordingborg Kommune ses en tendens til, at mange af aftenskolernes aktiviteter samler sig i kommunens største byer: Vordingborg, Præstø og Stege. Den forventede befolkningsudvikling med vækst i og omkring købstæderne og tilbagegang i kommunens yderområder kan forstærke denne tendens (Vordingborg Kommune 2017a).

I kommunens landdistriktspolitik er der et ønske om at understøtte de tyndt befolkede områder for at sikre et levende liv på landet. Samtidig giver flere aftenskoler udtryk for et ønske om at være mere til stede rundt omkring i lokalområderne, men de oplever det som vanskeligt at oprette hold.

Spørgsmålet er derfor, om der kan gøres noget for at styrke aftenskolernes position i kommunernes yderområder.

Som et opmærksomhedspunkt viser undersøgelsen et billede af, at der kan være forskelle på kursisternes transportvillighed alt efter undervisningens indhold og form. Der er flere kursister på manuelle fag end på bevægelsesfag, som bruger over en halv times transport til aftenskoleundervisningen. Samtidig er det også overvejende ift. manuelle fag – og særligt ift. aftenskolen, der er specialiseret i det tekstile område, at der kommer kursister fra andre kommuner. Tendenserne er desuden i god overensstemmelse med mønstrene på landsplan, hvor de manuelle fag i særlig grad udbydes af aftenskoler, der har deres primære aktiviteter i landdistrikter og landsbyer.

Såfremt der er et ønske om at udvikle flere aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder, kan det derfor være relevant at tage overvejelser vedrørende fag og undervisningsform med i betragtning.

Specialiserede fag med længere undervisningsgange ser ud til at kunne tiltrække folk fra større områder – og også få folk til at bevæge sig fra by mod land. Måske kan der ligefrem være potentiale i at arbejde med unikke placeringer uden for byerne, som bidrager til selve oplevelsen af at deltage i aftenskoleundervisning i de i forvejen specialiserede tilbud. Det er interessant at overveje mulighederne for at gøre destinationen til en styrke frem for blot at se det som en svaghed.

Omvendt er der tilsyneladende mindre villighed til at bruge længere tid på transport i forbindelse med bevægelsesfag, der typisk har en kortere varighed, hvilket kan indikere et behov for at udbyde disse fagtyper tættere på borgerne.

En anden mulighed for at fremme muligheden for aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder kan være et øget samarbejde på tværs af aftenskoler omkring oprettelsen af hold. I interviewene var aftenskolerne selv inde på muligheden for at slå hold sammen, såfremt de enkelte aftenskoler ikke har nok kursister til et helt hold.

Endelig er der – ifølge folkeoplysningslovens § 8a mulighed for at give supplerende tilskud til små hold i kommunens tyndt befolkede områder. Et sådant supplerende tilskud ville kunne give mulighed for at oprette hold, hvor der ikke er tilstrækkeligt mange deltagere til et alment aftenskolehold. Hvorvidt de tyndt befolkede områder skal gives særlig prioritet i tilskudsmulighederne, er dog naturligvis en beslutning der må træffes i samspil med de øvrige prioriteringer i retningslinjerne for tilskud.

Samlet kan de følgende opmærksomhedspunkter være centrale, såfremt der er et ønske om at bevare eller udvikle aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder:

- Aftenskolerne kan sætte fokus på overvejelser på omkring fagtyper, undervisningsform og geografi i aftenskolerens udbud og muligheden for at nichefag kan tiltrække kursister fra et større område.
- Fokus på at udvikle et øget samarbejde på tværs af aftenskolerne omkring hold med få deltagere.
- Fra kommunens side kan der overvejes supplerende tilskud til små hold i kommunens tyndt befolkede områder.

Aftenskolernes interne samarbejdsrelationer

Undersøgelsen viser et klart billede af, at aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune i dag ikke fremstår som én samlet aktør. Ud fra undersøgelsen er vurderingen, at et øget samarbejde på tværs af aftenskolerne i kommunen vil kunne styrke aftenskoleområdet.

Blandt fordelene ved et styrket samarbejde kan være muligheden for sparring omkring fælles problemstillinger på området samt en styrket position i forhold til brugerinddragelsen og samspillet med kommunen, hvilket vil blive uddybet nedenfor.

Det er dog vigtigt, at aftenskolerne kan se sig selv i samarbejdet. Ud fra de kvalitative interviews er det klare indtryk, at der blandt aftenskolerne i dag ikke umiddelbart er opbakning til et decideret samvirke på aftenskoleområdet.

Derimod kan flere af aftenskolelederne i undersøgelsen – særligt i de større aftenskoler – se fordele ved mere dialog og et større kendskab på tværs af aftenskolerne. Derfor kan det i første omgang være hensigtsmæssigt at skabe flere mere eller mindre formelle mødesteder for at styrke kendskabet på tværs af aftenskolerne. En indledende øget dialog vil give mulighed for, at aftenskolerne over tid får øje på nye mulige samarbejdsflader.

Det kan diskuteres, hvorvidt det er aftenskolerne selv eller kommunen, der skal tage initiativ til sådanne møder, og hvordan formen på og hyppigheden af møderne skal være. En mulig model kunne være, at kommunen tager initiativ til et indledende møde, hvorefter aftenskolerne selv beslutter, hvorvidt og på hvilken måde en øget dialog på området kan fremmes fremadrettet. En mulighed kunne være – som en af aftenskolelederne foreslår – at holde et møde, hvor aftenskolelederne hver især holdt et oplæg om deres kompetencer, fag og visioner, hvilket potentielt vil kunne åbne øjnene for mulige tværgående samarbejdsflader – eventuelt også i samarbejde med andre kulturelle aktører.

Samlet kan de følgende punkter være centrale fremtidige overvejelser i forhold til aftenskolenes interne samarbejdsrelationer:

- Både aftenskolerne selv og kommunen kan sætte fokus på at skabe flere møder og større kendskab på tværs af aftenskolerne.
- Møderne skal være meningsfulde og givende for de enkelte aftenskoler – og for kommunen såfremt den er direkte involveret i møderne.
- Møderne kan skabe rum for udveksling af erfaringer med og visioner for fremtidige aktiviteter og eventuelle samarbejdsflader.
- Et øget samarbejde på tværs af aftenskolerne kan styrke mulighederne for brugerinddragelse og samspil med kommunen.

Aftenskolernes eksterne samarbejdsrelationer

Undersøgelsen viser, at mange af aftenskolerne har et relativt begrænset samarbejde med andre aktører. I de tilfælde, hvor aftenskolerne samarbejder med succes, er der typisk tale om positive erfaringer.

Dette er i god overensstemmelse med erfaringerne på landsplan, hvor aftenskolelederne i særlig grad oplever synlighed og netværk som positive gevinster ved deres samarbejdsrelationer. Lokalt samarbejde kan derfor også være særligt centralt ift. aftenskoleaktiviteter i kommunens yderområder og i forhold til at nå eventuelle nye målgrupper.

Vordingborg Kommunes folkeoplysningspolitik nævner specifikt samarbejdet mellem aftenskolerne og biblioteket som et fokuspunkt. I praksis er dette samspil dog meget begrænset, men interviewene peger på, at der kan være et potentiale i at udvikle denne relation. Det kunne f.eks. være i forhold til koordinering af foredragsholdere, fælles markedsføring af arrangementer eller samarbejde omkring debatskabende arrangementer.

Sidstnævnte er et tema, som også Dansk Folkeoplysnings Samråd og Biblioteksforeningen for nyligt har sat fokus på i fællesskab gennem formuleringen af et samarbejdsrapport²⁹, og som derudover ville kunne være med til at løse de udfordringer, flere af de mindre og specialiserede aftenskoler har med at få afviklet debatskabende aktiviteter. Eksempelvis kunne det være en mulighed at samle de uforbrugte midler i en fælles pulje til fælles debatarrangementer, hvilket der er eksempler på i andre kommuner.

Aftenskolernes og bibliotekets forskellige økonomiske vilkår kan være en potentiel barriere for samarbejdet på grund af parternes forskellige praksis ift. deltagerbetaling, som i dag typisk er lavere ved bibliotekets arrangementer end ved aftenskolernes arrangementer. Det kan derfor være vigtigt at sætte fokus på denne problemstilling og mulige løsninger herpå. Eksempelvis kan der være andre potentielle fordele ved samarbejdet, som kan gøre det meningsfuldt for aftenskolerne at samarbejde med biblioteket trods en lavere deltagerbetaling end ved aftenskolernes egne arrangementer.

En central pointe fra den eksisterende viden om tværgående samarbejde på folkeoplysningsområdet er generelt, at en af de centrale betingelser for, om der opstår samarbejde er, at der skal være et oplevet behov for samarbejde, så samarbejdet dermed opleves som meningsfyldt (Thøgersen 2015).

Opsummerende kan der være følgende opmærksomhedspunkter i forhold til aftenskolernes eksterne samarbejdsrelationer:

- Bæredygtige samarbejdsrelationer bør være meningsfyldte for alle de involverede parter.
- Et samarbejde kan antage mange forskellige former og niveauer. Lige fra samarbejde omkring enkeltstående begivenheder i form af udstillingsaktiviteter, koncerter eller foredrag til mere vedvarende samarbejde om længere forløb.

²⁹ Samarbejdsrapporten er tilgængeligt på Dansk Folkeoplysnings Samråds hjemmeside: <https://www.dfs.dk/media/519880/2017-samarbejdsrapport-mellem-db-og-dfs.pdf>

- Mere kommunikation og større kendskab på tværs af aftenskolerne og biblioteket vil kunne synliggøre eventuelle meningsfulde samarbejdsflader.

Aftenskolerne og kommunen

Analysen har vist, at der kan være et potentiale i på forskellig vis at arbejde med at styrke relationerne mellem aftenskolerne og kommunen.

En styrkelse af relationen mellem aftenskolerne og kommunen hænger imidlertid tæt sammen med det ovenstående afsnit om aftenskolernes interne samarbejdsrelationer. Vurderingen er, at det vil være lettere at styrke relationerne mellem aftenskolerne og kommunen, såfremt den interne kommunikation mellem aktørerne på aftenskoleområdet også styrkes.

I relationen mellem aftenskolerne og kommunen er der en række konkrete punkter, der kan arbejdes med. I det følgende vil der være fokus på brugerinddragelse og gennemsigtighed, tilskudsprocedurerne på området samt konkrete samarbejdsrelationer omkring opgaveløsning.

Brugerinddragelse og gennemsigtighed

Analysen peger på, at mange aftenskoler i dag oplever mulighederne for brugerinddragelse på aftenskoleområdet som begrænset. Omvendt oplever man fra forvaltningens side et relativt begrænset engagement fra aftenskolernes side i de eksisterende kanaler og de øvrige muligheder, kommunen stiller til rådighed.

Samlet tyder analysen på, at aftenskoleområdet i Vordingborg Kommune har bevæget sig ind i en negativ spiral, hvor et begrænset engagement har begrænset mulighederne for brugerinddragelse, og hvor de begrænsede muligheder for indflydelse har begrænset engagementet. Ifølge Fritid & Samfund kan det være en generel udfordring, at manglende formelle kompetencer i nogle af landets § 35 stk. 2-udvalg hæmmer motivationen for arbejdet (Hartje 2015, 155).

Såfremt denne negative spiral skal vendes, er der derfor behov for vilje fra begge parter side, og igen vil det være centralt, at aftenskolerne koordinerer deres ønsker ift. konkrete indflydelsesmuligheder, så der kan findes en model, som på sigt kan styrke aftenskolernes engagement på folkeoplysningsområdet i kommunen som helhed.

Et andet konkret punkt, som med fordel kan styrkes, er kommunikationslinjerne mellem aftenskoleområdets repræsentanter i Folkeoplysningsrådet og de øvrige aftenskoler i kommunen. Analysen tyder på, at viden om, hvad der foregår i Folkeoplysningsrådet, ikke altid når ud til de enkelte aftenskoler. Aftenskolerne kan selv bidrage med dette ved at informere hinanden, såfremt der er temaer med særlig relevans for aftenskoleområdet på dagsordenen, så aftenskolerepræsentanterne dermed kan medtage eventuelle input fra de øvrige aftenskoler til møderne.

Fra kommunens side kan kommunikationslinjerne styrkes ved at sikre let adgang til fyldstgørende referater fra samtlige møder i Folkeoplysningsrådet på kommunens hjemmeside.

Også på andre områder kan der med fordel arbejdes på mere kommunikation og gennemsigtighed. Som det er fremgået af analysen, efterspørger flere aftenskoler større gennemsigtighed i forhold til fordelingen af den økonomiske støtte på området.

En anden pointe fra undersøgelsen er, at aftenskolerne kun i meget begrænset grad anvender de forskellige muligheder for at søge puljemidler. Undersøgelsen giver ikke mulighed for at afgøre, hvad den meget begrænsede brug af disse puljer skyldes. Vurderingen er dog, at langt fra alle aftenskoler har overblik over mulighederne for at søge puljerne, samt hvilke typer af aktiviteter der kan søges om støtte til. Kriterierne for puljerne fremgår af kommunens hjemmeside. Det kan dog overvejes at supplere denne information med tilgængelige oversigter over, hvilken type af aktiviteter og aktører, der tidligere har modtaget puljemidler – som inspiration til egne projekter.

Opsummerende kan der være følgende opmærksomhedspunkter ift. brugerinddragelse og gennemsigtighed:

- Fælles fokus på at vende den negative spiral i sammenhængen mellem aftenskolernes indflydelsesmuligheder og engagement.
- Forbedring af kommunikationen mellem Folkeoplysningsrådet og aftenskoleområdet som helhed. Aftenskolerne kan arbejde med kommunikationslinjerne, mens kommunen kan bidrage ved at sikre fyldige og tilgængelige referater på kommunens hjemmeside.
- Kommunalt fokus på større gennemsigtighed i forhold til tilskudsfordeling og puljemidler.

Rammer og tilskudsprocedurer

Som beskrevet ligger kommunen relativt lavt, når det gælder de økonomiske rammer på aftenskoleområdet, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved, at de vedtagne tilskudsbrøker ikke udfyldes.

Dette afsnit vil dog ikke have fokus på rammens størrelse, men på, hvilke øvrige knapper det kan overvejes at skrue på i de fremtidige tilskudsprocedurer.

Som et opmærksomhedspunkt kan det diskuteres, hvorvidt de nuværende tilskudsprocedurer er hensigtsmæssige, såfremt man ønsker at styrke aftenskolernes udviklingsmuligheder. Den nuværende model, hvor aftenskolerne modtager tilskud på baggrund af aktiviteter i det foregående år, og hvor tilskuddet ikke efterreguleres, giver en vis form for budget-sikkerhed for kommunen, men kan i et udviklingsmæssigt perspektiv være en udfordring for aftenskolerne.

Proceduren medfører en risiko for, at aftenskoler kan havne i en nedadgående spiral, som det kan være vanskeligt at rejse sig fra igen, med mindre de har en egenkapital, de kan benytte til at sætte nye aktiviteter i gang.

Som et andet opmærksomhedspunkt kan det overvejes, hvorvidt tilskudsprocedurerne kan benyttes til at fremme muligheden for, at aftenskolernes aktiviteter kan nå bredere ud. Som undersøgelsen har vist, er kursisternes uddannelsesniveau gennemsnitligt højt. Samtidig erklærede relativt mange kursister sig uenige i, at aftenskolerne er et tilbud alle har råd til at deltage i. Det kan derfor overvejes, om muligheden for nedsat deltagerbetaling til særlige grupper kan være et redskab til at nå bredere ud. Dog er prisen sjældent er den eneste barriere for fritidsdeltagelsen blandt ressourcetsvage grupper. Såfremt aftenskolernes tilbud skal nå ud til de mest ressourcetsvage grupper, kan det derfor være hensigtsmæssigt at supplere med andre indsatser.

I forlængelse af dette kan det – som tidligere nævnt – overvejes, hvorvidt et forhøjet tilskud til undervisning i tyndt befolkede områder kan give bedre mulighed for at oprette hold i kommunens mindre lokalsamfund.

Der er således forskellige muligheder for at skrue på specifikke typer af tilskud på aftenskoleområdet, som dog naturligvis bør ses i sammenhæng med den øvrige tilskudsmæssige prioritering af området og aftenskolernes tilskudsbehov i forhold til deres kerneaktiviteter.

Et andet centralt punkt i forhold til rammerne på området er lokaletilskudsområdet. Som nævnt er der i kommunen truffet en politisk beslutning om, at det i højere grad end tidligere skal skærpes, at aftenskolerne ikke kan modtage lokaletilskud, såfremt der kan stilles egnede kommunale lokaler til rådighed. Det er dog stadig i høj grad et vurderings spørgsmål, hvornår dette er tilfældet.

Mange af aftenskolerne har forståelse for, at de i mindre grad end tidligere kan modtage lokaletilskud, mens der også er eksempler på skoler, som savner en større grad af fleksibilitet. Endelig er der skoler, som har fået lov til at fortsætte med deres eksisterende lokaler på baggrund af tidligere aftaler, mens en nyere skole har fået afslag. Udfordringen med lokaletilskud er, at det er en meget stor økonomisk post, såfremt mange aftenskoler modtager tilskud til egne og lejede lokaler. Området skal derfor ses i relation til den øvrige tilskudsprioritering på området.

I kraft af aftenskolernes store forskellighed og historik, kan det være vanskeligt at formulere helt objektive og retfærdige kriterier ift. den nuværende fordeling af lokaletilskud. Ikke desto mindre kan det være hensigtsmæssigt – ikke mindst at hensyn til de interne relationer på aftenskoleområdet – at skabe så stor gennemsigtighed som muligt i de gældende lokaletilskudsprocedurer.

Derudover kan det være interessant at diskutere, hvad lokalerne betyder for aftenskolerens muligheder for at tiltrække kursister. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der i de aftenskoler, der har egne lokaler, er en højere grad af tilfredshed med lokalerne end i de øvrige aftenskoler. Ud over lokalernes specifikke egnethed til de konkrete fag, kan det hænge sammen med, at aftenskoler med egne lokaler i højere grad har mulighed for at indrette stedet og skabe en stemning omkring aktiviteterne.

I forhold til rammer og tilskudsprocedurer kan de følgende opmærksomhedspunkter tjene som inspiration til fremtidige overvejelser og prioriteringer på området i kommunen:

- Fokus på hvordan tilskudsprocedurerne kan skrues sammen, så de i højere grad giver rum til udvikling af nye aktiviteter og samtidig tager hensyn til kommunens budgetsikkerhed.
- Overvejelser vedrørende en eventuel tilskudsmæssig prioritering af særlige områder og målgrupper.
- Fokus på så stor gennemsigtighed som muligt i de gældende lokaletilskudsprocedurer. Fælles diskussion af, hvad lokaler og lokaletilskud betyder for aftenskolerens aktiviteter og udviklingsmuligheder.

Konkrete samarbejdsrelationer mellem aftenskolerne og kommunen

Samarbejdet på tværs af aftenskolerne og kommunen omkring konkrete opgaver er ligeledes et centralt tema i de kommunale politikker på området. På trods af et ønske fra forvaltningens side om at styrke aftenskolerens rolle – f.eks. i forhold til sundhed og forebyggelse – og flere aftenskoler samtidig er interesserede i at byde ind på konkrete opgaver, er det i praksis kun sket i meget begrænset grad.

Undersøgelsen tyder på, at begrænset kommunikation på tværs af forvaltninger og uklarhed omkring kontaktpersoner kan være en del af forklaringen herpå. Derudover giver undersøgelsen indtryk af, at aftenskolerne mangler viden omkring kommunens specifikke behov og fokusområder, mens kommunen mangler viden om, hvad aftenskolerne konkret kan byde ind med.

I kraft af mange af aftenskolerens volumen og ekspertise i forhold til bevægelsesfag kan der være mange potentielle samarbejdsflader ift. sundhed og forebyggelse. Derudover viser undersøgelsen også, at aftenskolerne har et stort potentiale ift. den mentale sundhed, hvilket i lyset af de seneste opgørelser fra Sundhedsstyrelsen er en helt central samfundsmæssig udfordring (Sundhedsstyrelsen 2018).

Såfremt der ønskes et øget samarbejde mellem aftenskolerne og kommunen omkring konkret opgaveløsning, bør der således arbejdes med samarbejdsstrukturer og kommunikationslinjer, som også involverer andre forvaltninger end kultur- og fritidsforvaltningen.

Opsummerende kan der være følgende opmærksomhedspunkter i forhold til potentielle konkrete samarbejdsrelationer mellem aftenskolerne og kommunen for de aftenskoler, der har interesse i et sådant samarbejde:

- Kommunal bevidsthed om at der kan være mange forskellige niveauer i samarbejdet, og at aftenskolernes interesse for og ressourcer til samarbejde om konkret opgaveløsning varierer på tværs af aftenskolerne.
- Fokus på gensidig udveksling af viden om kommunens behov og aftenskolernes kompetencer.
- Større klarhed omkring samarbejdsstrukturer og kommunikationslinjer på tværs - eksempelvis gennem en fast kontaktperson på sundhedsområdet.

Litteratur

Bech, Per (1999): *Stress og Livskvalitet*. Psykiatrifondens Forlag.

Bjerrum, Henriette & Malene Thøgersen (2016): *Mental sundhed og øget trivsel. Aftenskolernes betydning for borgere i Aalborg Kommune*. København. Videncenter for Folkeoplysning.

Christensen, Thomas Nordahl & Marie Lønberg Hansen (2014): *Validerede instrumenter ved måling af mental sundhed – til evalueringer på det sociale område*.

Dansk Folkeoplysnings Samråd og Danmarks Biblioteksforening (2017): *Den folkeoplysende lokale debat styrker demokratiet*: <https://www.dfs.dk/media/519880/2017-samarbejdsrapport-mellem-db-og-dfs.pdf>

Eigaard, Søren; Harry Haue & Helge Larsen (1987): *Aftenskolens historie i Danmark. Folkeoplysning i 200 år*. Dansk Folkeoplysnings Samråd.

Hartje, Steffen (2015): *Undersøgelse af de kommunale folkeoplysningspolitikker*. Fritid & Samfunds Forlag. Aarhus.

Ibsen, Bjarne, Karsten Østerlund & Hans Peter Quist (2015): *Folkeoplysning og frivilligt arbejdes betydning for demokratisk deltagelse*. Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet. Movements 2015:6.

Indenrigs- og fødevareministeriet (2011): *Landdistriktsredegørelsen*. København.

KL (2012): *Folkeoplysningsloven med kommentarer*. Kommuneforlaget. København.

Koushede, Vibeke (2015): *For mental sundhed – et nyt perspektiv*. Statens Institut for Folkesundhed, København.

Løvgreen, Peter & Agnethe Nordentoft (1998): *Aftenskolernes deltagere og ikke-deltagere*. Udviklingscentret for folkeoplysning og voksenundervisning, København.

Nielsen, Christian Gjersing & Maja Pilgaard (2014): "Aftenskolernes stabile niche er udfordret." Artikel på vifo.dk 20.08.2014.

Pilgaard, Maja (2016): *Idræts- og bevægelsespolitikken i Gentofte Kommune. Evalueringsrapport*. Idrættens Analyseinstitut. København.

Pilgaard, Maja & Steffen Rask (2016): *Danskernes motions- og sportsvaner 2016*. Idrættens Analyseinstitut. København.

Rask, Steffen (2016): *Idræt i storbyerne. Motions- og sportsvaner 2016, Aarhus og København*. Idrættens Analyseinstitut. København.

Sundhedsstyrelsen 2018: *Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2017*. Sundhedsstyrelsen.

Thøgersen, Malene (2015): *Tværgående samarbejde blandt folkeoplysningens aktører*. Videncenter for Folkeoplysning. København.

Thøgersen, Malene & Henriette Bjerrum (2015): *Folkeuniversitetet – én organisation, mange virkeligheder*. Videncenter for Folkeoplysning. København.

Thøgersen, Malene & Niels Næser (2016): *Fritid og trivsel i Aalborg Kommune. En analyse af borgernes fritidsvaner*. Videncenter for Folkeoplysning. København.

Thøgersen, Malene (2017a): *Folkeoplysningen i kommunerne. En analyse af kommunale nøgletal på folkeoplysningsområdet*. Videncenter for Folkeoplysning. København.

Thøgersen, Malene (2017b): *Borgernes fritidsvaner i Lolland Kommune*. Videncenter for Folkeoplysning. København.

Thøgersen, Malene & Henriette Bjerrum (2018 – under udarbejdelse): *Aftenskolerne – hvordan har de det?* Videncenter for Folkeoplysning.

Vordingborg Kommune (2017a): *Befolkningsprognose 2017-2030 for Vordingborg Kommune*. Udarbejdet af: Team Styring og Analyse april 2017.

Vordingborg Kommune (2017b): *Kriterier for puljer. Kultur-, Idræts-, og Fritidsudvalget samt Folkeoplysningsrådet*. Revideret af Vordingborg Kommune 2017. Udarbejdet af Charlotte Voldby Sørensen.

Vordingborg Kommune (2012): *Vedtægter for Folkeoplysningsrådet i Vordingborg Kommune*. <https://vordingborg.dk/media/1675/vedtægter-folkeoplysningsrå-det.pdf>

Vordingborg Kommune (2012): *Vordingborg Kommunes Folkeoplysningspolitik*

Vordingborg Kommune (2016): *Vordingborg Kommunes Kultur-, Idræts- og Fritidspolitik*.

Vordingborg Kommune (2008): *Politik for landdistrikter*.

Vordingborg Kommune (2016-2017): *Referater fra møder i Folkeoplysningsrådet og Kultur- Idræts- og Fritidsrådet*.

Ældresagen i Vordingborg Kommune (2018): *Program forår 2018*.

Bilagsmateriale

Tabel 9: Aftenskolernes deltagelse i undersøgelsen – samlet overblik

Aftenskole	Fokusgruppe	Interview med leder/formand	Kursistundersøgelse	Vifos landsdækkende aftenskoleundersøgelse
LOF Vordingborg	X	X	X	X
FOF Sydøst	X	X	X	X
Aftenskolens LEA	X	X		
Emilielunden		X	X	X
Køng Husflid		X	X	
Møns Husflid		X		X
Yogaloft			X	X
Møns Aftenskole		X		
Musisk Oplysningsforbund	X			
Præstøkoret		X		X
Antal aftenskoler	4	8	5	6

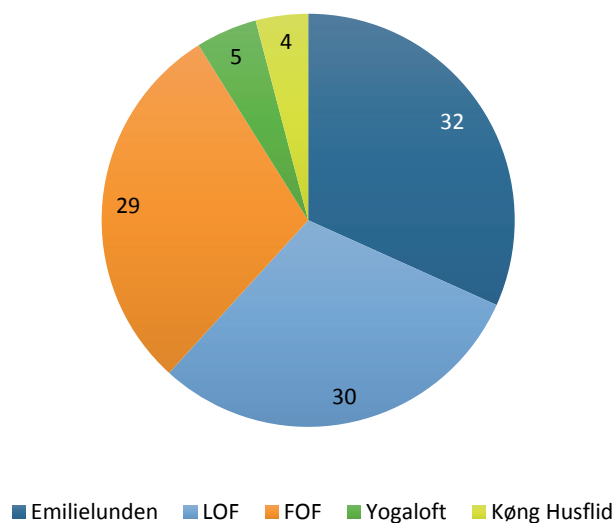
Tabel 10: Oversigt over gennemførte interviews

Interviews	Dato
Indledende interview med forvaltningen	2.5.2017
Fokusgruppeinterview med deltagelse af fire aftenskoler	21.6.2017
LOF Vordingborg	5.9.2017
FOF Sydøst	5.9.2017
Aftenskolen LEA	5.9.2017
Køng Husflid	5.9.2017
Møns Husflid	6.9.2017
Møns Aftenskole	16.8.2017
Præstøkoret (formand)	6.9.2017
Præstøkoret (kasserer – telefoninterview)	10.11.2017
Biblioteksleder, Vordingborg Kommune	5.12.2017
Ældresagen i Vordingborg (telefoninterview)	8.12.2017
Kvinder på tværs, mænd på langs	5.12.2017
Opfølgende interview med forvaltningen	5.12.2017

Tabel 11: Overblik over spørgeskemaundersøgelsen

Aftenskole	Udsendelsesmetode	Antal udsendte	Antal besvarelser	Svarprocent*
LOF Vordingborg	Vifo-udsendelse via mail. To rykkerrunder	187	87	47 pct.
FOF Sydøst	Vifo-udsendelse via mail. To rykkerrunder	274	85	31 pct.
Emilielunden	Vifo-udsendelse via mail. To rykkerrunder	198	92	46 pct.
Køng Husflid	Vifo-udsendelse via mail. To rykkerrunder	25	12	48 pct.
Yogaloft	Egen udsendelse via infobrev i mail. En rykkerunde.	125	14	11 pct.
I alt		809	290	36 pct.

*I svarprocenten er også medregnet de besvarelser, der ikke er fuldt gennemførte. De respondenter, der kun har besvaret ganske få spørgsmål er dog sorteret fra.

Figur 38: Besvarelsernes fordeling på aftenskoler

Figuren viser kursisternes fordeling på aftenskoler. n= 290

Tabel 12: Nøgletal for Vordingborg Kommune 2016

	Vordingborg Kommune	Gns. for hele landet	Gns. for Region Sjælland	Gns. for landkommuner
Indbyggertal	45.806	-	48.676	51.363
Befolkningstæthed	74	133	115	77
Urbaniseringsgrad	72,6	87,8	81,3	79,4
Andel +65 årige	25,1	18,8	21,5	21,3
Andel 25-64 årige med en videregående uddannelse	21,7	29,7	22,9	21,6
Socioøkonomisk indeks	1,16	1	1,02	0,98
Beskatningsgrundlag pr. indb.	161.021	181.379	176.667	163.713
Udgifter til sport og fritid pr. indb.	619	1185	1066	1.111
Udgifter til kultur pr. indb.	595	485	454	467

Kilde: www.noegletal.dk

Tabel 13: Aftenskolernes tilskudsberettigede undervisningstimer

Aftenskolens navn	Tilskudsberettigede undervisningstimer i Vordingborg Kommune 2016
LOF Vordingborg	1303
FOF Sydøst	1967
Aftenskolen LEA	1837,5
Emilielunden	1332
Møns Aftenskole	164
Præstøkoret	130
Musisk Oplysnings Forbund	56
Yogaloft Sydsjælland	890
Køng Husflid	60
Møns Husflid	48
I alt	7787,5

Tabellen er baseret på aftenskolernes egne indberetninger samt deres besvarelse af Vifos landsdækkende aftenskoleundersøgelse.

Tabel 14: Tilskud til aftenskoler i Vordingborg Kommune 2016

Aftenskolens navn	Tilskud til leder- og lærerløn (kr.)	Lokaletilskud (kr.)
Aftenskolen LEA	281.954,87	75.614,25
FOF Sydøst	273.375,24	9.300,00
Kursuscenter Emilielunden	128.514,46	127.872,00
Køng Husflidsforening	5.652,28	21.227,25
LOF Vordingborg	204.090,49	18.525,60
Musisk Oplysnings Forbund	13.891,15	0,00
Møns Aftenskole	39.631,36	0,00
Møns Husflid	10.486,95	0,00
Præstø Koret	12.493,04	7.526,03
Yogaloft	47.787,40	74.102,40
I alt	1.017.877,24	334.167,53

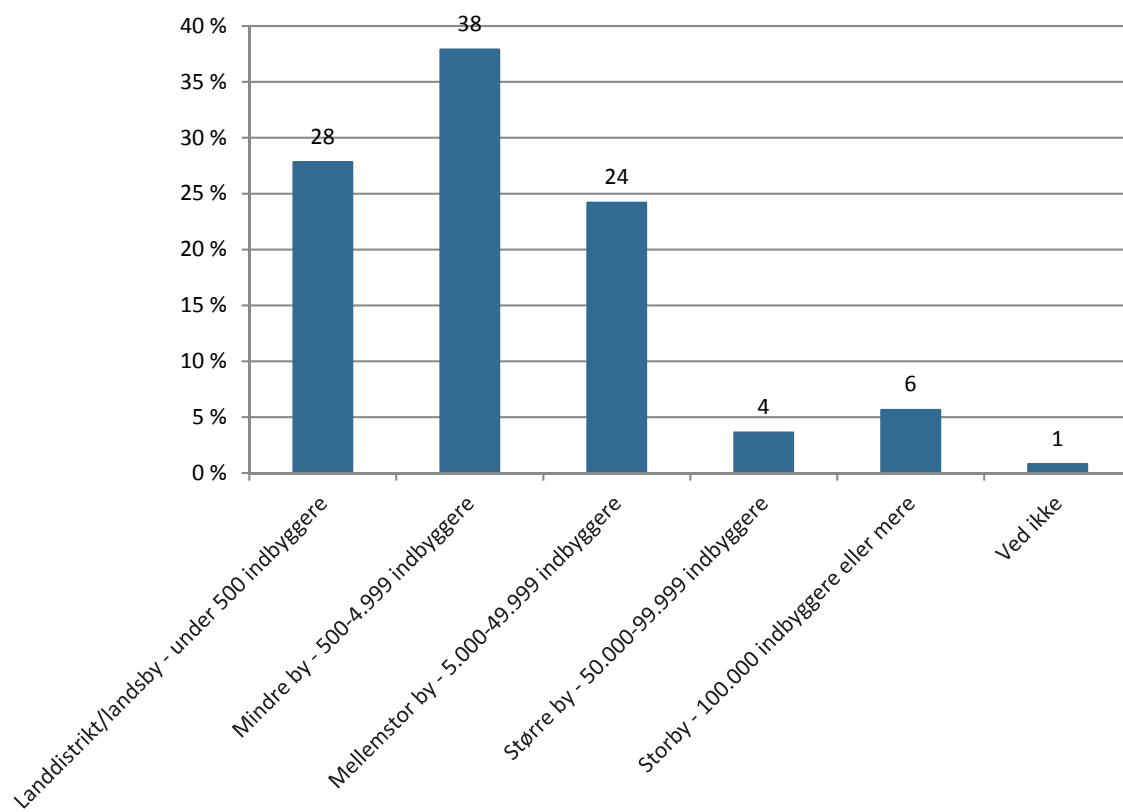
Kilde: Opgørelse fra Vordingborg Kommune. Tilskuddet er baseret på aftenskolernes aktiviteter i 2016 og blev udbetalt i april 2017.

Tabel 15: Antal hold – fordelt på alder (andel i pct.)

	Ét hold	To hold	Tre hold	Fire hold eller flere	I alt (n)
0-65 år	79	17	3	1	156
Over 65 år	87	12	1	0	90

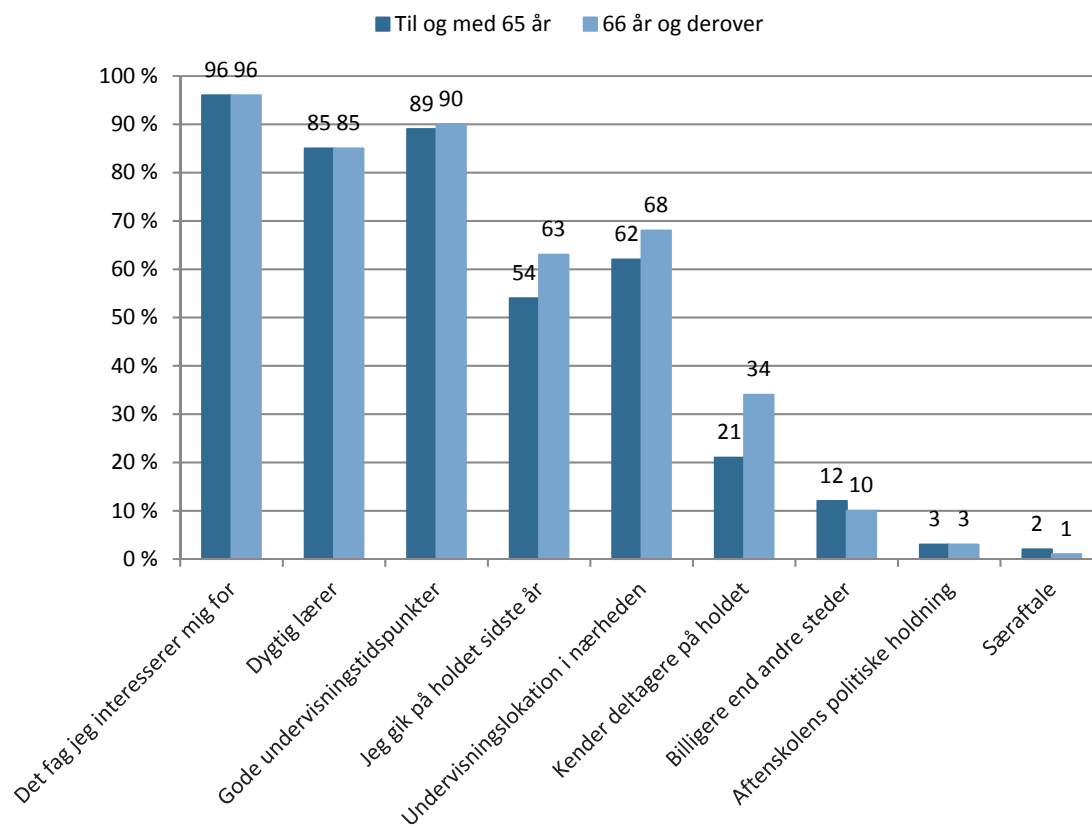
Tabellen viser, hvor mange hold kursisterne går på, fordelt på alder.

Figur 39: Kursisternes bopæl (andel i pct.)

Figuren viser hvilken type af lokalsamfund kursisterne er bosiddende i (i pct.). n = 248.

Figur 40: Vigtige faktorer for valget af hold – fordelt på alder (andel i pct.)

Figuren viser kursisters angivelse af faktorer, som enten er vigtige eller meget vigtige for deres valg af hold, fordelt på to aldersgrupper. n = 248.

Videncenter

for Folkeoplysning